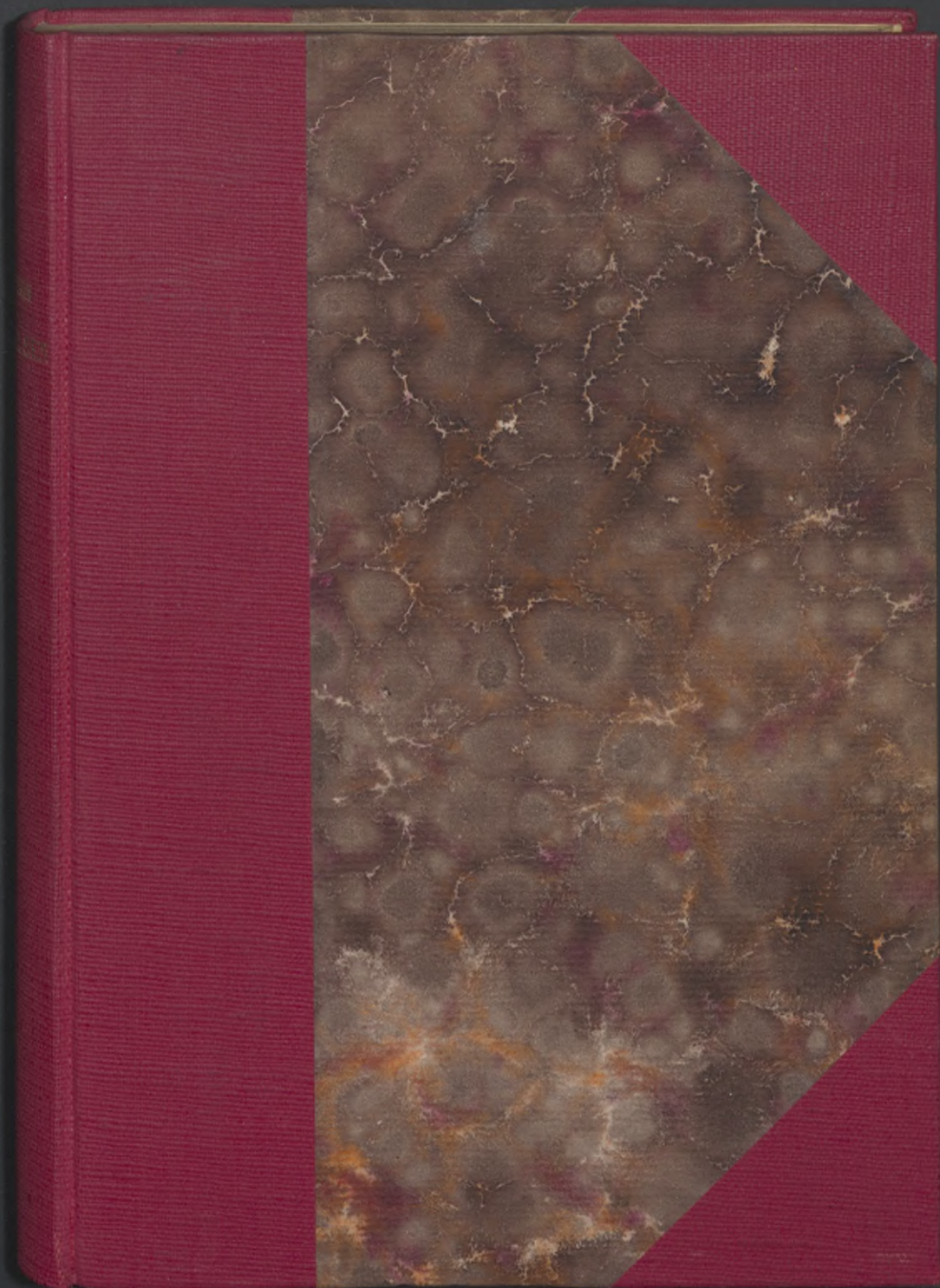

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

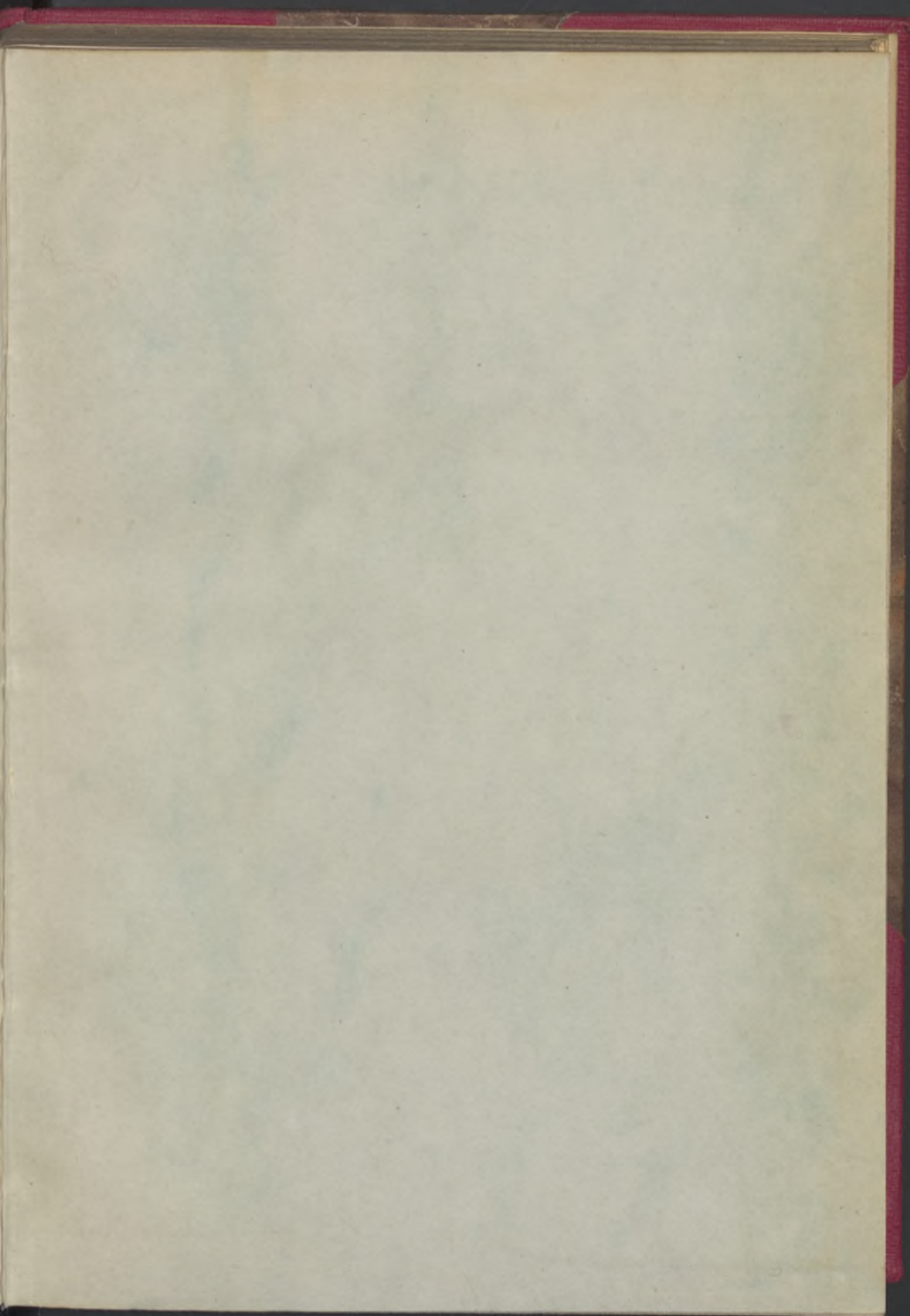
This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

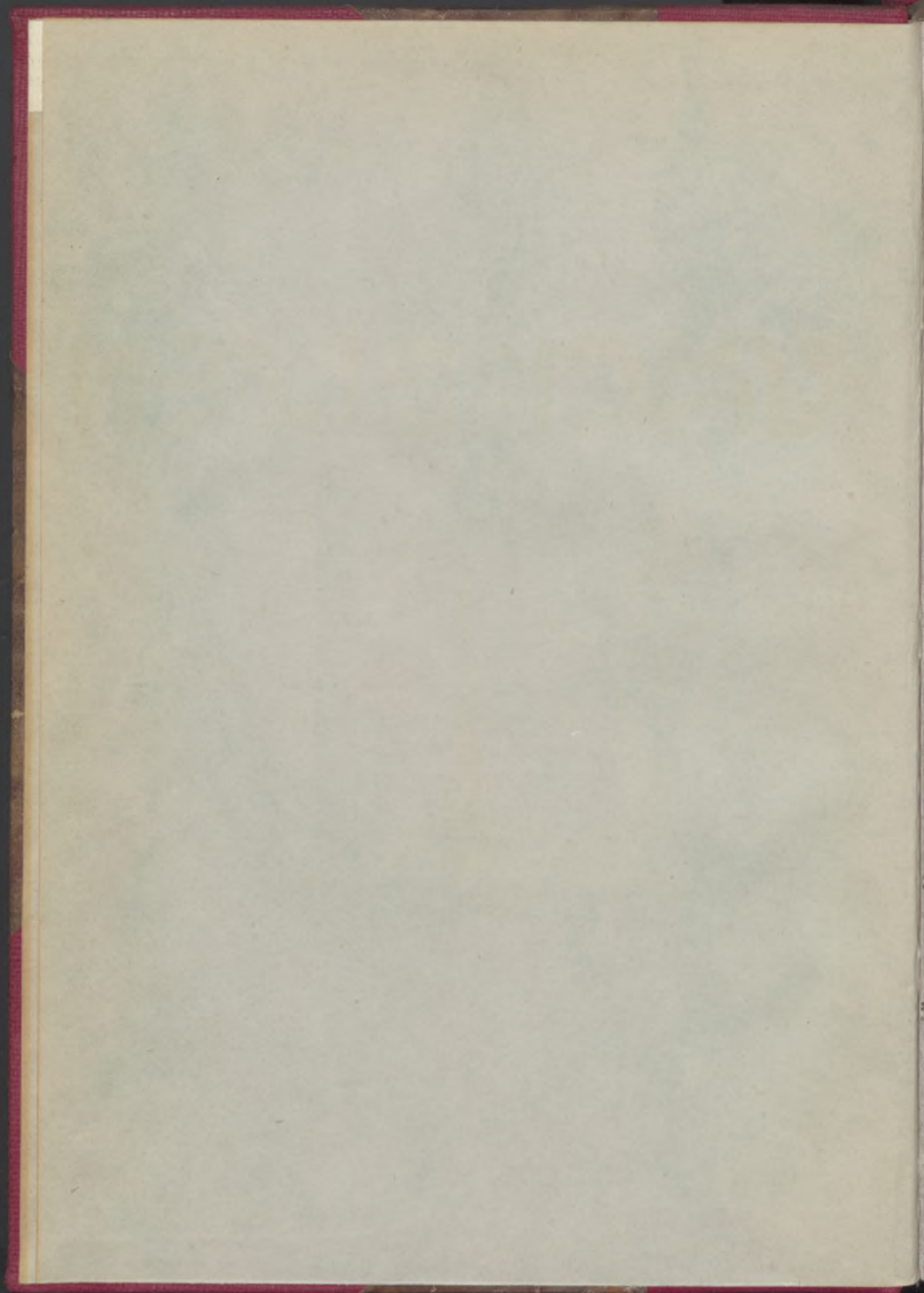

Litt.
Sv.

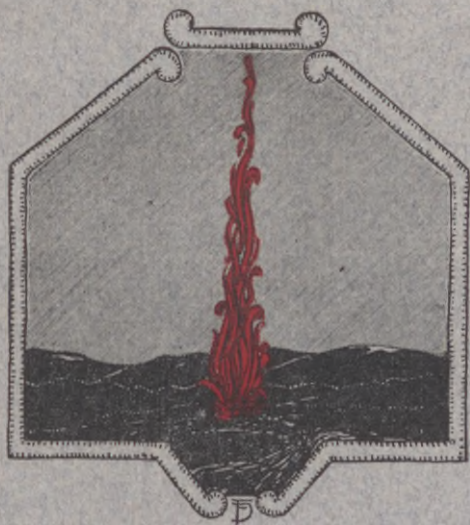

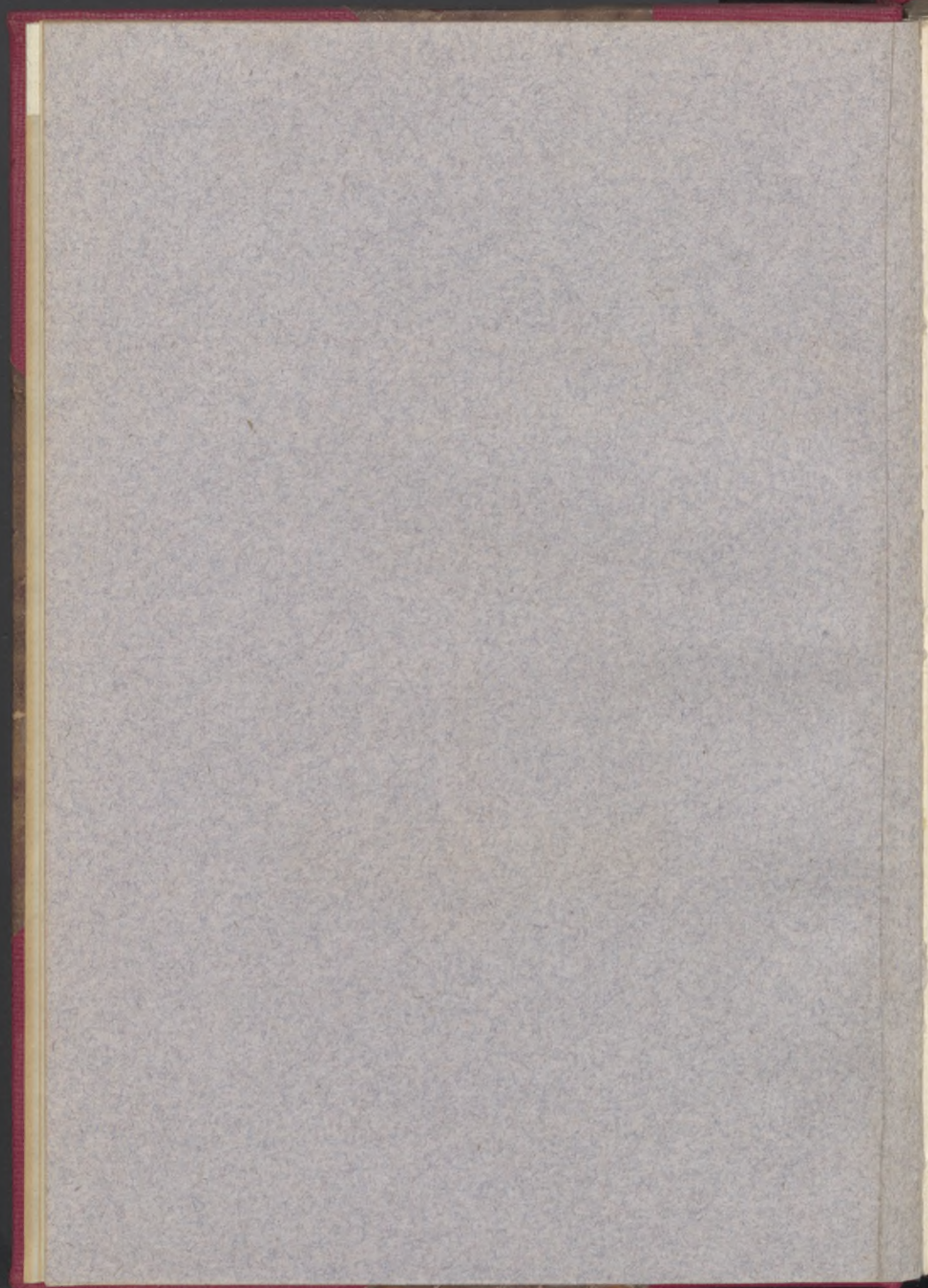

FREDRIK PERSSON

VÄCKELSEN

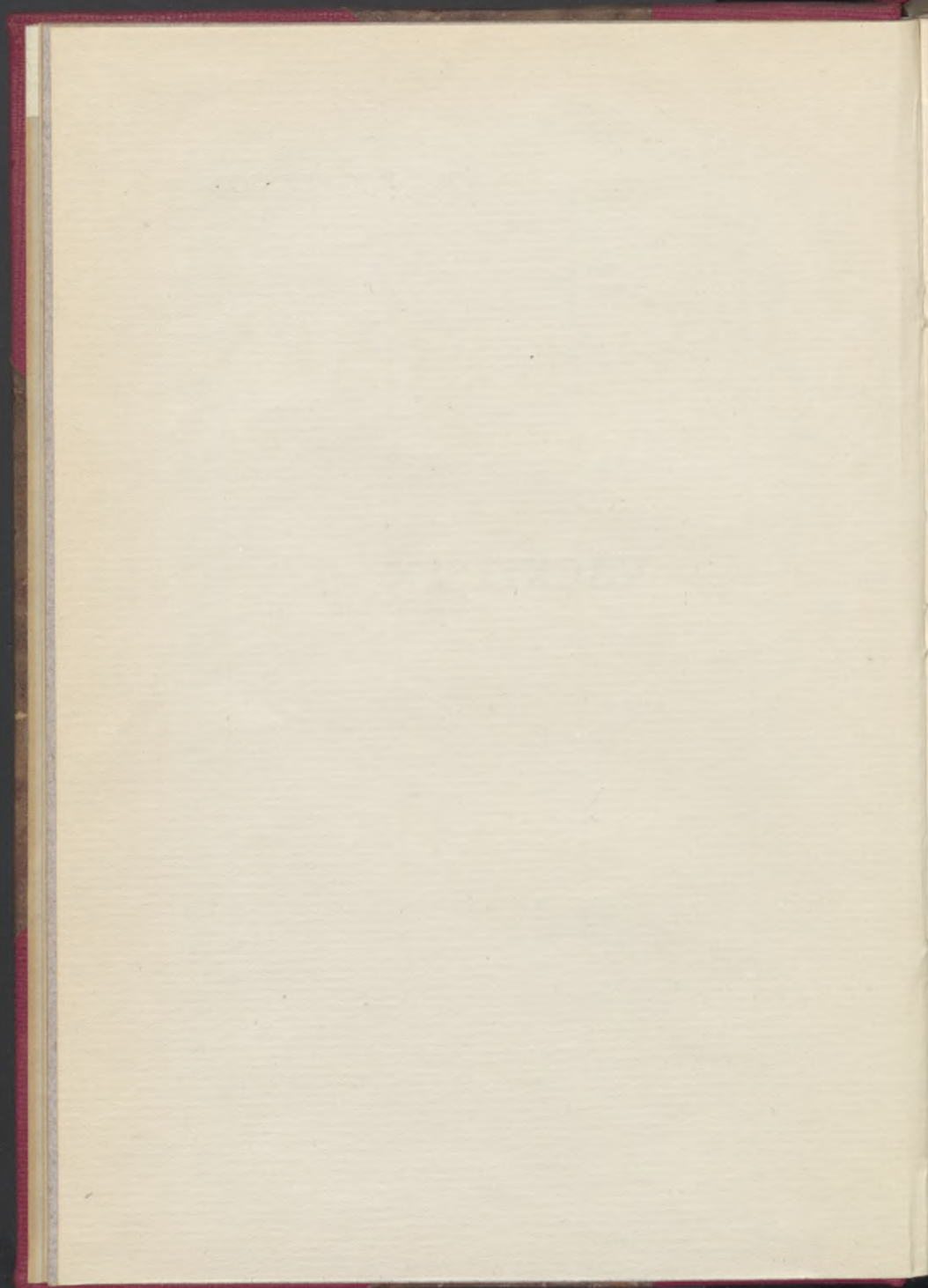
A.-B. FRAMTIDENS BOKFÖRLAG, MALMÖ

FREDRIK PERSSON

VÄCKELSEN

VÄCKELSEN

FREDRIK PERSSON

VÄCKELSEN

BLAD UR GRUDALENS KRÖNIKEBOK

MALMÖ
AKTIEBOLAGET FRAMTIDENS BOKFÖRLAG
MCMXVI

Copyright 1916 by
Aktiebolaget Framtidens Bokförlag,
Malmö

MALMÖ 1916
TRYCKERIAKTIEBOLAGET FRAMTIDEN.

Vinternattens mörker ligger ruvande tungt över bygden. En bitande nordanstorm jagar sjungande fram genom Grudalen. Uppe ifrån riksidelets fjäll kommer den, sveper ner genom ödebygderna i norr, och genom skogarna, famnar gårdarna i storbygden och torpen inne vid de istäckta tjärnen i ensamheten, bultar på dörrar och fönster, rasslar med takluckor och sliter i stråtak och virvlar slutligen runt kring de lutande träkorsen på Grudalens kyrkogård. Över åkrar och gården ligger drivsnön i böljor. Stigarna som trampades i går innan ovädret kom kunna längre ej spåras. Som mörka punkter i snöodet ligga i natten dalens gårdar. Ljus skymtar icke ur ett endaste fönster, ty dalens folk sover, söker i sömnen glömma dagarnas fattigdom och gråa enformighet. Olyckan har kommit till Grudalen. Den bygd, som en gång var vida berömd för sin rikedom, för sina ståtliga gårdar och för en gästfrihet utan like i landet, den bygden hade fått smaka fattigdomens bittra förödmjukelse. I ett enda slag hade ej olyckan kommit, ty alltsedan den dag när Domfors, bruket, blev nedlagt hade allt blivit tyngre och svårare. Men aldrig hade livet varit elän-

digare att leva i dalen än nu. Ty få eller ingen hade spannmål och foder. För första gången i mans minne hade man fått känna ett oårs olycka. Vål hade man förut hört att axen varit tomma i hösten och att ängar och bäckdrag stått brunbrända av torka när slåttertiden kom. Men den gång fanns pengar i skinnpungen att köpa för, och den gång fanns rika möjligheter att förnya förrådet av mynt. Nu var det andra tider. Nu var Grudalen död såväl sommar som vinter. Domfors, dalens hjärta, dunkade ej längre. Nu gled ej i vintern buktande kolforor utefter bygdernas blankslitna vägar, nu sjöng ej hammare och vattenhjul längre. Arbete och förtjänst fanns ej längre att få i Grudalen. Och om äringen slog fel frös leendet på läpparna och fattigdomens tryck lade sig tungt över gårdar och torp.

I.

Domforspatronen, gamle Jonas Relling, låg för döden. Och i hela Grudalen hade man nu i veckor icke talat om annat. Tiggarkärringarna som gästade gårdarna hade alltid en extra kopp kaffe att vänta vid slagbordet såvida de kunde komma med något nytt ifrån sjuklägret. Och under det kaffet dracks berättade man utförligt om det man snappat upp i herregårdens kök eller statarstugor.

Patron Relling skulle dö... och aldrig hade en människa varit så viss om helvetet som han. Ty ingen man känt hade levat som han. Ingen hade varit ondare. Patron Relling blev i bygden det ondas inkarnation. Aldrig hade en människa varit mera utsvävande. För honom hade alla darrat... hans stämma hade fått kinder att blekna. Och nu låg han i vånda kämpande med döden. Mången som i natten smugit sig bruket förbi hade hört hans dova nödrop tränga fram genom forsens sus. Långa utdragna rop — — en pinad människas jämmer. — Och alla hade skräckslagna hastat vidare, vidare genom den svarta

skogen som stängde Domfors inne, vidare med dunkande pulsar tills dalen ljusnade och de första gårdarna syntes. Då tycke man sig löst ur ett isande famntag, kände sig som människa igen och förnam ej längre det förföljande fottramp man hört därinne i skymningen.

En släde arbetar sig mödosamt fram genom snöstormen i natten. Vid sidan av körsvennen sitter en ung man i vargskinnspäls. Hästen får allt emellanåt smaka töm och piska, ty endast långsamt fot för fot kan han arbeta sig fram genom landsvägens drivor som växa sig allt högre och högre. Vinden sliter i hans man och slår med bullrande dunk emot släden. Pusten går stark och het och svettlet kokar i ljumsken.

Länge, länge ha de två suttit tysta. Ty stormnattens dån lamade deras tungor. I två mil hade de färdats redan, två långa mil ooh ännu var det långt igen innan ljusen vid Domfors kunde skönjas.

— Och där i sin kammare låg den som skulle dö, bidande, väntande i kval och ångest.

Kandidat Ove, patron Rellings enda barn, satt och störrade stum framför sig. Gång efter annan strök han snön ur ansikte och hår, svepte skärpet tätare kring kinder och haka, men sjönk åter samman i domning. Någon gång hade det hänt att kusken frågat om kandidaten frös — — nej han frös inte.

Ja om några timmar var man ju framme, gudskelov — — och med Guds hjälp fick nog kandidaten se patronen i livet.

Den unge nickade endast, ty hans tankar voro så un-

derligt förvirrade. Detta att fadern nu skulle dö var något som han knappt kunde fatta. Och själva detta begrepp: död var honom något främmande — — att en människa nyss myndig och stark nu skulle ligga i jämmer och om få timmar kanske ligga stel och livlös — —

Men det förfärligaste var dock detta att den dödsdömde icke kunde, icke ville finna sig i det oundvikliga som förestod.

Ty alla i bygden visste att patron Relling icke ville dö.

Och nu var sonen på väg hem för att ta avsked.

I den glada universitetsstaden vid Fyris sutto hans kamrater nu, leende ungdomar med punschglas och ljusa drömmar — — sutto på kuporna eller på krogarna, och ingen, kanske ingen enda av dem tänkte på döden. Han ensam kände dödens kyla strömma genom sitt blod. Han ensam.

Hela bygden och allt vad i bygden var minde honom i natt om döden. När han sist var här för några månader sedan stod sommaren ännu i sin fågning. Den gången när han i solljus åkte ner genom bygden ångade älven och sjöarna och vid gårdarna stodo halsande hundar. Och aldrig hade han sett Grubygden så fager. Han var den gången en ung furste som tog sitt land i besittning, nådigt nickade han till dem som i den tidiga morgonen stodo hälsande vid vägkanten och aldrig skulle det då ha fallit honom in att hans själ skulle märkas av vinter och död, när han vände åter tillbaka hitupp.

Fram emot midnatt hör man suset av storfallet. Ty härinne i skogen bullrar ej vinden så stark som därnere i dalen. Snart var man hemma — — hemma vid Domfors, det berömda bruket, som icke längre var något bruk. Ty länge sedan var det nu när de sista hammarslagen tystnade.

På många år hade ej bäljarna mullrat, ej gnistorna yrt, ej masugnens giftblåa låga fladdrat i natten.

Nu sjöng vattnet i storfallet obundet såväl vinter som sommar. Och den arbetareflock som en gång samlade guld i bruksherrens kistor var nu spridd för alla vindar.

Dalens hjärta hade upphört att slå — — men vem hade skuld i detta?

Bönderna i dalen visste besked eller åtminstone trodde sig veta.

Patron Rellings var skulden. Han hade kunnat avvärja olyckan om han velat. Men han ville inte. För sin egen välfärd, för sin egen njutnings skull glömde han alla dem som voro beroende av honom. Vad hans förfäder genom många släktled samlat av rikedom, av anseende och av tacksamhet var han man att förslösa, ödelägga som en dåre ödelägger en anförtrödd skatt. Han, patron Relling, var en oduglig torrkvist på ett mäktigt grönskande träd, vars krona genom tiderna skänkt svalka och kraft åt tusenden.

Och nu låg han för döden, ensam, övergiven i det hus där hans förfäder levat och dött som älskade hövdingar.

Han var den onde tjänaren, som dåligt förvaltatsitt

pund — som förslösat rikedom, anseende och rika gåvor och som nu under ångest för döden anklagade sig själv.

— — — —

Ett ensamt ljus lyser i natten. Dess sken faller gult på den hopvirvlade snön utanför rummet där den döende ligger. En och annan gång rör sig en skugga i ljuset — skenet mattas, kryper samman, försvinner, men dyker åter upp och tränger genom den isiga rutan ut i mörkret.

Utanför går storforsen i kok. Mörka, i rullande mäktighet draga vattenmassorna fram mellan strandkantens gråa isvallar, där skummet blandar sig med frysnön och fryser sig fast i springor och skrevor.

Som svarta vålnader stå alléns lindar; med jämmer och gny ge de vika för stormens prässning och i ödmjukhet sänka de sina kronor för vinterns tyranniske herre. I stallar och uthus råder tystnad och ro. Ty boskap finns ej längre vid Domfors. Patron Relling har drivit sin jord på ett annat vis än hans förfäder gjort — —. Hans far och hans farfar hade hundratals kreatur på bås och under deras tid myllrade sätrarna av boskap i solfallet. Då fanns ost och smör i sådana mängder vid Domfors att bruken i Värmland vida omkring fingo sin försyning därifrån —. Nu stampade smalbenta ridhästar i stallet, där fordom arbetsök tuggat havre och hö, nu fanns ej foder i ladorna, ej spannmål att nämna i visthusen, och nu hängde en galone-rad kuskappa i stallkammaren där fordomdags förskinn och skinntröjor funnos.

Ett gult ljus lyser stilla i natten. Och belyst av dess låga ligger Domforspatronen i sin breda säng med underligt flackande blick. Det gråsprängda håret ligger klubbat till hans tinningar och hans drag äro märkta av döden. I flera dygn har han nu legat så. Provinsens skickligaste läkare hade varit på besök, kommit åkande i vargskinnspälsar såväl dag som natt, tagit pulsen och ordinerat bedövande medel, skakat på huvudet och åkt bort igen. Här var intet att göra. Kräfta — en operation var det samma som döden.

Och patronen hade knutit de vxgula händerna i vanmäktig vrede.

Timme efter timme kunde han ligga stilla hän som i sömn. Ögonlocken voro fällda och pusten gick rostig och hes. Men när anfallen togo vid for han upp. Och hans skärande nödrop gingo dova ut i stillheten. Då när detta hände kröp den lejda sköterskan skräckslagen samman i sin stol. Och endast med övertvinnelse smög hon sig fram till sängen. Med sin mjuka röst sökte hon trösta och någon gång hade hon dristat sig till att tala om Gud — han var den store, den ende hjälparen.

Men den sjuke hade svarat med vrede och hot. — Tig, kvinna, hade han ropat, tala till barn och bönder om Gud, ej till mig som vet bättre besked. Gud finnes icke, icke för mig, ty det onda jag gjort kan ej plånas ut. — Ingen har syndat som jag, icke emot Gud som jag ej känner utan emot mig själv, emot min son och emot mina avsomnade fäder. Du skall veta att jag är den som lagt Domfors öde. Jag är den som låtit ham-

rarna stanna, låtit hjulhusen ramla, låtit gruvorna fyllas av vatten. — Jag har spelat dagar och nätter, spelat bort hästar och vagn, spelat bort skogarna och åkrarna, spelat bort vattenfallet och huset jag skall dö i. — Du skall veta att här kommer att ske underliga ting när jag dragit min sista pust.

Hit kommer länsman och fogde med fullmakt att försegla dörrar och skåp, med fullmakt att sälja bort, att sprida för himmelens vindar allt det mina fäder genom otaliga år samlat. — Skåpet du ser där i vrån, det min oldfader fick som skänk på sitt bröllop skall snart flyttas bort, och schatullet av ceder med inlagt guld — här skall sopas rent, här skall snokas runt av skadeglada pavenyer — här skall icke ges nåd, icke lämnas något tillbaka — och min son, mitt barn, skall gå i Grubygden som en tiggare.

Så skall sagan ända — så skall slutet bli.

När den sjuke talade så satt sköterskan hopkrupen och stirrade skräckslagen ut i dunklet. Han som låg där i ångest och pina kände hon ju och hon visste förväl att hans ord voro sanna. Och natt efter natt när hon ensam vakade medan nattlampans ljus stod skälvande i den tunga luften, önskade hon sig långt härifrån, bort, bort till människor med ljusa tankar, bort från styggdomen här, där så mycket ont bedrivits.

Varför blev hon också befalld att komma hit. När ingen annan i dalen ville. Nej ingen enda ville vaka vid ett dödsläger som detta. Men hon hade ju att lyda. Hennes far hade befallt. — Du reser genast till Dom-

fors, hade fadern sagt en dag. Du får din rika betalning. Och min mat lagar jag själv så länge.

Nu gick han ensam därhemma, hennes far — prästen i Grudalen. Gick ensam i de oeldade rummen, bäddade sin säng och lagade själv sin tarvliga kost. Han mjölkade sina kor och gav dem foder någon gång, men vatten ofta — vatten kostade ingenting — men fodret skulle ju sparas till våren då det kunde säljas till svindlande priser.

Ty i vinter var det brist i dalen efter en sommar sådan som den sista. Ännu så länge fanns väl hö uti ladorna, kanske också lite spannmål på loften. Men när vintern var liden skulle förråden ta slut, foder och korn skulle mångdubblas i värde, boskapen skulle svältfödås med mossa och halm, kreaturen skulle falla samman av svält i båsen för att kanske aldrig mer stiga upp. Då kom den tid som prästen i Grudalen väntat på. Då skulle han från predikstolen kungöra att den som var i behov kunde köpa hos honom. I hans lador fanns förråd ännu. Hans besättning var lättfödd skulle han säga. Men jag säljer icke till gängse pris. I år äro mina priser fördubblade. Och dagen i ända skulle räknas pengar i prästgården eller skrivas papper med säkerhet i Grudalens gårdar.

Detta satt Elsa, dottern till Grudalens präst, och tänkte på under det den sjuke låg dödsblek i sängen och under det stormen sjöng därute mellan svarta träd.

Över forsbron glider en släde och en inpälsad man stiger ur när man kommit till dörren.

Kandidat Ove är hemma igen, hemma vid Domfors. Och det kom en stilla högtidlighet över honom som om han trampat marken på en helgad plats. Han lät sina blickar glida ut i mörkret, ut över älven och forsen med vattnet i kok, ut över det döda brukets otaliga byggnader som stodo svarta och tomma i natten, ut över Domsjön som sträckte sig mot norr mellan branta åsar, och han famnade med sin tårade blick den böljande skogen, som härjad, men ännu mäktig famnade Domfors, där hans vagga stått.

Snart var allt detta hans, snart var han Domfors herre.

Den gamla hushållerskan kom ut och tog emot. Herr Ove var välkommen — och därinne låg herr patronen och väntade. Slutet närmade sig hastigt, mänsklig makt kunde ej hjälpa här, gång efter annan hade den sjuke frågat: är min son ej kommen ännu? Med honom måste jag tala innan jag får dö.

Detta talade jungfru Maja om när hon hjälpte sonen ur pälsen och hennes röst var så underligt dov.

Domforspatronen hade legat några minuter så lyssnande stilla. Men plötsligt slog han upp ögonen och såg skarpt på Elsa som satt hopkrupen i sin stol.

Jag hörde en släde komma — hörde medarna knarra i snön. Han talade hest och forcerat.

Elsa steg upp och smög sig till fönstret. Jo, en släde stod vid stallet. Kandidaten var kommen. Och i hennes gråa ansikte steg sakta en svag rodnad.

Strax efter gled dörren upp och sonen stod försagd därinne. Utan ett ord stirrade han mot sängen, såg det magra ansiktet ramat av gråsprängt hår och

skägg, såg de svarta ögonen som fångade hans blick. Och det föreföll honom att den som låg där under nattlampans ljus var honom främmande, en människa han aldrig sett, en som befallt honom hit utan grund eller orsak.

Därute sjöng vinden genom skogen; i allt mäktigare fart kommo virvlarna med dåan emot den svarta byggnadens väggar, på taken rasslade pannorna, slogo samman och krossades med spröda skräll och genom fönstrens sprickor trängde sig millioner snökorn. Däruppe på vinden och i de obebodda rummen, där dammet låg grått över möbler och mattor hördes ljud och dova tramp som om någon smugit sig åter och fram. Men i stora salongen därnere blickade stolta brukspatroner i förgyllda ramar ut i mörkret, alla de döendes förfäder, Grubygdens hövdingar, som nu sovo i sina sarkofager av marmor och ek. Men ättefaderns porträtt fanns där icke.

Det brukade falla i golvet när någon av ätten skulle dö, och var därför ställt undan i en vrå.

Elsa hade fått befallning att försvinna. Och fader och son voro för sig själva.

Hela den natten vakade Ove vid sängen och aldrig hade en natt varit svårare. Fadern hade talat och sonen hade lyssnat så som man lyssnar till en fruktansvärd bikt. Allt det onda som den döende gjort blev berättat. Halvt upprest emot sina kuddar hade han suttit och hans smärtfyllda blick hade borrar sig in uti sonens. Och ändå fanns intet i denna bekännelse som för en utomstående hade befunnits oförlåt-

ligt. En ond man hade herr Relling visserligen varit. Sin hustru hade han plågat tills hon slutligen försvunnit, vart visste ingen, sina tjänarinnor hade han bolat med och misshandlat, han hade spelat och svirat, han hade pantsatt allt som han ärvt — men icke en handling han begått kunde drabbas av lagens straff. —

Du förstår detta, min son, så har jag levat sade han, en hedning, en missgärningsman, en som sett ner på alla, velat kuva och härska, en som icke i dödsstunden kan peka på något nyttigt han gjort.

Detta gentog han åter och åter. Som icke i dödsstunden kan peka på något nyttigt han gjort under sitt långa, förbannade liv. Efter mig står ingen plats tom — mitt dagsverk har varit njutningar, har varit skövling och ödeläggelse, min skilsmässa är skam och kval.

Och nu är det försent. Nu när döden har märkt mig har jag vaknat. Min son — se på mig, din far, den lättfärdige rucklaren, så dör en sådan . . .

Så talade Domforsherren med hes och otydlig röst när plågorna gävo honom ro. Men när anfallen allt emellanåt inställde sig såg det ut som om en vanvettig talat. Då såg han underliga syner och hörde underliga ljud genom den sjungande stormen.

Se, se, ropade han gång efter annan, där i dörröppningen står far min, så blek han är i sin blå frack och så bister. Han som en gång gav mig Domfors i arv och som väntade nyttig gärning utav mig, han ser nu anklagande på mig. — Den sjuke hade rest sig i sängen och sträckt händerna avvärijande framför sig — kom,

kom icke! Så hade blicken mattats och han hade åter sjunkit samman.

Men hallucinationerna gävo honom icke ett ögonblick ro. — Nu hör jag slädarna gnissla i snön på vägen, hör du inte hur hovarna dunka på storbron, hade han viskat strax efteråt — nu kommer främmande folk till Domfors. Kortspelare och fala kvinnor, lustiga svirare och beryktade våldsmän, provinsens slödder komma med pisksmällor och bullrande skratt till Domfors. Här äro de välkomna — tänd ljus i kronorna och tappa vin på kannorna. Domforspatronen har fäst. — Tyst med gråten Katrina, eller försvinn ur min åsyn. I natt är fäst med sprit och dans och kortbord och halvnakna kvinnors eggande skratt — tig Katrina, gå, gå ut i natten om dig lyster, inga sura miner, inga tårar. Livets enda mening är njutning, fäst och spel — ännu är Domfors mitt!

Så hade han talat under det ögonen brunnit i det gula ansiktet. Utmattad hade han tigit några ögonblick men åter börjat. Läpparna hade tuggat skum och svetten trängt fram vid hårfästet —

Barfotingen, se Barfotingen, prästen och ockraren — Grudalens herre efter mig — har du sedlar i lomman får du ta pant, men akta dig väl, jag slår dig som den hund du är, din gnidare — kom ej i mitt hus, din skabbiga hund —

Patron Relling anklagade sig ej längre, han levde i det förflutna, han yrade timme efter timme och han såg syner ljusa och mörka, log alltemellanåt hest, men

klagade sig stundom när smärtorna väckte honom till besinning.

När dagen grydde kunde sonen märka att slutet ej var långt borta. Ögonen hade fått en skarp och stic-kande glans, kinderna föllo samman och läpparna vitnade. Den döende låg stilla nu och bröstet hävde sig långsamt.

Ove hämtade gamla Maja och Elsa. Bleka och skrämnda stodo de två vid dörren. De tryckte varand-ras händer som sökte de varandras skydd emot dö-dens förskräcklighet. Sonen stod vid fönstret och såg ut i den gråa morgonen.

Stormen hade stillnat nu och de svarta träden stodo skarpa mot snöviddernas renhet. En liten grå fågel kom svepande ner ur en lind. Den fladdrade mot det isiga fönstret och slog sig till sist ned på blecket därnere. Tre gånger hackade han på rutan, lyfte sedan och flög och försvann i den gråa morgonens luft.

Dödsfågeln, viskade gamle Maja — såg ni den?

De unga nickade och de tyckte båda att tystnaden omkring dem och den döendes säng blivit dubbelt djup och tryckande.

De tre stå i tyst förbidan. Domforspatronen skall ge upp andan nu. Länge varar det ej — minuter, blott minuter. Gamla Maja står med knäppta händer; hennes gråa hår är klibbat samman av svett. Ett för-färligt dödsläger. Guds namn hade kanske aldrig blivit nämt. Ingen hade vågat, ingen hade kunnat hjälpa och hugsvala här.

Plötsligt rör sig den döende och hans halvbrustna

ögon ser bedjande ut i rummet, flacka, irra utan mål som sökte han någon. Han söker resa sig, händerna sluta sig i ansträngning, han famlar på täcket som sökte han gripa en hand. Läpparna öppna sig, sluta sig, men öppna sig åter — — Katrin — — min hustru — — bed — för mig, rösten dör bort i en viskning.

Käkarna prässa sig samman, ögonen sjunka ner i sina hålor — — Katrin — — — min hustru — — — bed — för mig.

Kroppen i sängen rätas, händerna vrida sig krampaktigt — — hjälp — — förlåt — — Ove — — min son — — —

De båda kvinnorna falla ner på knä vid varandras sida.

Sonen står stel och stum och stirrar på den som dör.

II.

I gråljusningen stod en ensam man på prästgårdens tun.

Han stod stilla som i drömmar och stirrade upp genom dalen. Nere i djupet låg älven med snöbeläckt is, men här och där vid strömdrag och fall gick vattnet i svarta virvlar. Ur gårdarnas skorstenar steg röken ringlande blå mot den grönkalla himlen. Vid älvstranden slingrade sig vägen fram, men efter snöstormen som nu grasserat snart en vecka i sträck var den knappt skönjbar.

Ja där låg Grudalén med sina snötäckta åkrar, sina ängar och backdrag — Grubygden som fordom var rik, men nu blivit fattig.

På ömse sidor stodo som skyddande murar skogarna. Och skydd kunde sannerligen behövas häruppe i vintern, ty kölden var stundom hård. Ner genom dalen kom nordanvinden svepande och intet kunde motstå dess välde. Hoptals fröso småfåglar ihjäl, med utsläckta ögon föllo de samman i drivorna och det hade

hämt att man funnit harar, som frusit stela och kunnat fångas med bara händerna.

Sådan var Grubygden i vintern.

Men när våren kom fram i maj blev den förvandlad på få dagar. Då myllrade legioner av blommor fram i backhäll och på ängar, då sjöng sunnanvinden över spirande gräs och i älven gick vattnet i kokande skum. Då vaknade man upp till förnyat liv i de gråa gårdarna, då rullades skinnfällan samman på vinden och ungdomen började drömma om logdans redan. —

Men ännu skulle vintern binda vattnen i veckor, ännu skulle man länge, länge förgäves spana efter vårsolen, som kom med ljus och hopp till Grubygden.

Mannen däruppe på tunet var ej längre ung. I det mörka håret hade kommit vita stänkar, men blicken under de buskiga brynen var ännu ungdomligt stark. Han var klädd som en bonde i fårskinn och vadmal. På fötterna hade han lappade skor. Hans händer voro stora med blåa svällande ådror.

Den bondklädde mannen var Grudalens präst, Peter Arneman.

I en halv mansålder hade han nu varit präst här i Grudalen. Han hade kommit hit som nygift, kommit en höst i lövfällingen som ett fattighjon kommer. Hans häst var selbruten, raggig och mager, liknade mest av allt en tattare. Kärran där hustrun satt med sin lilla dotter i famnen höll knappast samman. Och vid sidan gick den unge prästen och körde. — Det är tattare ute och färdas, sade bönderna sinsemellan, där de plöjde sina åkerlappar vid vägkanten. Men inte av det för-

mögnare slaget kan man se. Sannerligen går ej skojaren själv barfota i höstkylan.

Men när åkdonet något senare svängde in genom prästgårdens grind fick man onda aningar. Skulle en sådan skam vederfaras Grudalen, skulle fanten vara prästen de valt, deras hemsockning, han som predikade som en bisp och såg hygglig ut när han provade.

Icke i mans minne hade sådant hänt. Här hade allt sedan den rätta läran kom och blev förkunnad i dalen, varit ansedda präster, myndiga herrar, stundom hårda, främst emot trollfinnar och andra föraktade, men höglärda och vördnadsbjudande i later och leverne. Och nu skulle Grudalen bli skymfad av sin egen präst. Men när söndagen kom strömmade alla till kyrkan, gudshuset var proppfullt den dagen — och väldigare predikan hade aldrig blivit hörd. Jo, herr Arneman kunde sina ting, därom voro alla ense, och make till märröst hade ingen hört.

Präst en dag i veckan och bonde de övriga, sådan var Grudalens själasörjare.

Plötsligt spritter den ensamme mannen till. Han påminner sig nu varför han gått ut. I sina bås stodo korna och väntade. Dubbelt ensam var han ju nu. Lilla Elsa satt ju vid Domfors och vakade. Ingen skötte hans hus i dessa dagar. Och främmande hjälp ville han icke veta av. Betala för ett arbete som han själv kunde göra, ge pängar ut när det gällde att spara, spara och samla, lägga öre till öre, krona till krona, se plånboken svälla, se reserverna hopas i allt tjockare packor —

nej det ville han icke. Själv kunde han fodra, själv kunde han mjölka, kärna och göra ost. Präst på söndagen och bonde i övrigt. Så hade han levat och verkat i över tjugo år. Och nu var så gott som hela Grudalen hans. Alla gårdar han kunde se härifrån voro hans. Icke till namnet, nej, men till gagnet. Han hade haft pängar och bönderna hade lånat mot prima säkerhet i boskap, i lösöre, men främst i gården. Och pängar hade de behövt alla som en.

Ödmjuka hade de listat sig in i hans rum helst när skymningen hade fallit på. De hade vänt mössan mellan händerna, talat om väder och äring, om hustru och barn, men till sist hade det krupit fram vad de önskat. Skatt skulle betalas och tyngande hypotek omsättas — om inte pastorn kunde vara barmhärtig och hjälpa dem i deras nöd. Av Domfors var ju ingenting att vänta nu mer. Förr var det annat, då gick ju ingen ohulpen därifrån. Men nu. Döden hade märkt Domfors och patronen var på resor i främmande land eller brukade allt han ägde till gyckel och fäster. Nej pastorn fick vara barmhärtig, ty annars kom länsmanen för att panta. Och detta var ju början till slutet, till ödeläggelse och ruin. Och pastorn hade hjälpt emot procent och extra gottgörelse.

Och bygden var nu i hans våld.

Nej, han fick hålla upp med funderingarna nu. I en prästgård var mycket att passa. Prästen vadade fram genom drivorna, listade sig till ladugården och slog krampan från dörren.

Korna voro ju utmärklade, ja han kunde inte frånga

det, de fingo leva på smalkost, mossa ett mål och ett annat mål starr. Vallhö kom aldrig i fråga i tider som dessa när sådant i april kunde vägas upp med guld. Men hunger var ju knappast tal om, ännu hade ingen blivit liggande som ju hänt någon gång. Ännu stodo de bölande i båsen med sina hungriga blickar riktade mot den som kom.

Och strax efteråt slukade de alla som en mossa blandad med hackad halm.

— — — — —
Grudalsprästen står i köket och kokar sin mat. Han står med slevan i hand och rör om i grötgrytan, som puttrar och ångar över de toppiga lågorna. Härinne är kallt, ty onödig eldning är av ondo. Ved kan säljas som allt annat, ved ger pengar i pungen och sedlar i plånboken. Och den som är klädd i vadmal och skinn fryser icke.

Nej här var gott att vara, grötången fyllde köket, som var fattigt och tomt, men ljust i den frambrytande solen och doften ur grytan retade. — Låt de enfaldiga skaka på huvudet och le i mjugg, här står i alla fall dalens mäktigaste man, tänkte prästen under det han rörde runt, låt dem kalla mig snål om dem lyster, gnidare, girigbuk — intet är mig mera likgiltigt. Ensam jag har lärt mig att fatta och förstå maktens glädje. Peka på en man i provinsen som nått dit jag nått, visa mig en som kan när han vill med en rörelse, ett ord ruinera en milslång dal, en kyrksocken, nyss rik och berömd. — När jag ej kunde härska med ordets makt fick jag gripa till andra medel.

Prästen lyfte av grytan, och slog dess innehåll i ett lerfat. Fick fram en torkad mört ur skafferiet, halstrade den på glöden och satte sig att äta.

Dårar, mumlade han mellan tänderna, dårar som leva rikt och i överflöd, gourmander, matvrak . . .

När fatet var renskrapat satte han det varsamt i skåpet, torkade sig med handbaken över munnen och gick in i sitt ämbetsrum.

Rummet var stort och ödsligt. Vid ett fönster på kortväggen som vette ut emot trädgården stod ett skrivbord av omålad furu, utmed långväggen en soffa med ett bord framför, några slitna böcker lågo damhöljda i en hylla, men i hörnet därframme tronade brett och mäktigt som ett skinande altare, där man böjer sig i andakt och tillbedjan, kassaskåpet. Innan det skåpet förvärvades hade prästen legat utan sömn i många, många nätter. Och under det han på prädikstolen läst upp sin prädikan hade det svävat i hans tanke. Det var en bespottelse att köpa ett skåp som detta. Icke gav det ett öre i avkastning, dag och natt skulle det påminna honom om hans slösaktiga dårskap. — — Men. Men i bordslådan hopades ju dokument på dokument, reverser och pantbevis och stundom reda pengar. Tjuvar kunde göra påhälsning, eld kunde bryta ut och år av möda voro förspillda.

Så blev skåpet köpt i Kristiania för en relativt ringa pänning. En grossör behövde mynt i en fart. Över gränsen blev det smugglat en mörk natt av Rolands-Jonte, som var yrkesvan, och nu stod det med skinande mässing och blänkande lack i Grudalens prästgård.

Prästen Peter Arneman håller andakt.

I lönnlådan blir nyckelknippan funnen och ståldörren glider ljudlöst upp. Dokument efter dokument blir taget fram ur lådor och fack. Siffrorna granskas, underskrifterna synas, under det prästen småpratar med sig själv. — Du Lars Ersson till Kisterud sitter allt fastare du än du tror, men du får sitta på gården så länge, du är ödmjuk och kommer med föräringar både till jul och påsk, kött när du slaktat och mjöl när du malit, du är hederlig och rejäl, men förringar du gården och hugger i skogen tar jag fatt — och du min käre Olaus, du hånlog visst den gång jag kom barfota till dig, du var en krakilsk herre den gången, men nu sitter du bunden och nu kommer du vackert i kyrka varendaste söndag, du sitter av min nåd så länge jag vill och du arbetar gratis under slåttern.

Grudalsprästen putsade näsan med fingrarna och tog fatt på ett nytt dokument.

Se, se, självaste Domforspatronen . . . lagfaret bevis för att undertecknad i realiteten äger allt, allt, i min hand har så småningom samlats alla dina skuldförbindelser, min högt ärade herr brukspatron. När klubbslaget faller på auktionen är Domfors mitt, vattenfall, hus och ägor, betesmarker och skogar — Grudalsprästen, barfotingen, är ett finansiellt geni och du är en rucklare, ett as. —

Dokument efter dokument blir granskat, alla dalens forna storbönder passera revy.

Ni sitta i trygghet så länge jag vill, så länge ni betala räntor eller ge nya panter, så länge ni komma med

gåvor och gå i kyrka varendaste söndag med hela ert hus. Grudalsprästen är ingen hård, ingen elak man, men han vill härska, vill smaka maktens sötma, kanske närmast därför att hans far, den fattige torparen var en krypande slav under storbönderna, därför att hans förfäder alla, alla varit trälar.

Grudalsprästen lägger in sina dokument vart och ett på sin bestämda plats.

Andaktsstunden är tillända och han vilar och han drömmer i sin stol vid skrivbordet.

Ja hans liv hade varit underligt förvisso. Och få hade genomlevat det han gjort.

Långt uppe i finnbygden, nol vid Norges rå låg i ödemarken ett torp. Väggarna luta och skorstenen står på håll. Runt om står skogen och i djupet viskar en bäck. Där var han född och där hade han vuxit upp. Där hade han frusit under den håliga skinnfälen när vinterkölden dånade i knuten. Och där hade han gått hålögd av svält mellan syskonen. Som vallgosse hade han fått bannor och slag nere i storbygdens gårdar. Han hade samman med lillsystem Britta gått tiggande från dörr till dörr. Gråtande av skräck hade de smugit sig förbi de gårdar där bandhunden skällt, och därhemma hade mor och de små väntat till långt fram på natten. Ty nöden var stor därhemma sedan far drunknade en dag. Den onda dagen som ingen av dem glömde, då försörjaren blev borta under timmerflottningen. Större hade väl ej sorgen varit i något hem och aldrig fattigdomen större. Då hade det hänt att de alla i veckor fått leva av potatis och salt.

Och när de som tigt kommo hem med litet sovel och bröd lyste småttingarnas ögon av lystnad. Då sattes bengrytan över elden och på rad sutto barnen i andakt och väntade. Deras gråa kinder började blossa när ångan ur grytan fyllde det mörka rummet. Men mor åt sist utav alla. Hon gnagde benen och sög ut mårngen sedan barnen gått till vila i slagbänken. Och mången natt låg lille Peter vaken den vintern och hörde modern gråta, tyst och stilla som den gråter och sörjer som mist allt här i livet och ej vet sig levande råd. Först nu kunde han fatta vad livet var svårt för den fattige.

Och i hans barnsliga sinne började gro tankar av hat emot dessa rika och välfödda bönder i bygden, som han sett. Och svagt började han förnimma en gryende längtan att hämnas. Hämnas på dessa som hade det rikt och gott, dessa som icke ville fatta armodets eländighet.

En natt när han låg i halvslummer tyckte han att fadern kom till hans säng. Han såg så tydligt hans stripiga skägg och han hörde så tydligt hans viskande röst: Peter bli mäktig. — Peter bli mäktig.

Mer sade han inte utan smälte samman med mörkret och försvann. Och när gossen riktigt kom till sig själv hörde han genom stillheten moderns kvävda gråt.

Den natten kunde han ej sova mer. Bli mäktig — vad var mäktig? Långe funderade tioåringen på detta. Mäktig var något stort, det kunde han fatta, men vad.

Så smög han sig stilla upp, stod med sina nakna

fötter på golvet och listade sig bort till moderns säng, där hon låg med den minsta på armen.

Mor är du vaken?

Jo hon var det.

Du gråter mor.

Ja, hon kunde ej annat, allt var så tungt och svårt, lille Peter — jag är rädd för att vi alla komma på socknen — och det blir svårare än allt.

Vad är mäktig mor? frågade gossen efter en stund. Far var hos mig nyss och han befallde mig bli mäktig.

Du har drömt, lille Peter, gå och lägg dig igen — i morgon skall du ner i bygden.

Men vad är mäktig mor? envisades gossen. Modern reste sig ur halmen och satt och stirrade ut i mörkret.

Mäktig, ja mäktig är den som befaller över andra, den som gör andra beroende utav sig. Den som har makt, pengar, den som härskar, den som andra äro rädda för.

Finns någon mäktig nere i bygden? frågade gossen. Modern lade sig stilla igen. Åjo, nog fanns det mäktiga män nere i bygden.

Säg mig någon mäktig?

Modern funderade litet. Prosten, svarade hon lågt för att ej väcka de andra, prosten är mäktig.

Jaså prosten var mäktig — han funderade en stund, gossen, så sade han livligt: Jag skall bli prost, mor, bli mäktig som han. Säg, frågade han efter en paus, vi komma väl inte på socknen om jag blir prost?

Modern log ett sorgset leende. Du blir nog aldrig

prost, lille Peter, du blir nog slitare som far din och dina barn få kanske tigga som hans.

Men den natten fattade gossen ett orubbligt beslut: han skulle bli prost och han skulle bli mäktig!

I april det året blev det fattigauction. — Och moder och barn blevo auktionerade bort. De hade befallts att komma ner till sockenstugan en dag.

Mor släckte elden i spisen och släppte ut katten. Hon grät sakta för sig själv när hon gjorde detta. Men småbarnen som aldrig varit därnere i bygden logo högt och voro alla fyllda av äventyrets spänning. Tänk att få se kyrkan som kunde sjunga så vackert och se de stora röda gårdarne och kvarnen, allt detta som fadern och syskonen, som sett det, berättat om när lågorna susade i spisen om kvällen.

Och i gråljusningen hade de gett sig iväg. I rad ner genom skogen. Modern före med den minsta på armen och ett bylte på ryggen, de andra efter fyllda av en hittills oanad glädje.

Efter några mödosamma timmar voro de framme. Hög och grå stod kyrkan med sitt korsprydda torn nere vid den stora sjön som sträckte sig långt mot söder mellan svarta skogar.

Och vid kyrkan bakom prostens hus låg sockenstugan. Det stora rummet innanför förstugan var proppfullt.

Utefter väggarna sutto förskrämda åldringar, gubbar och gummor och blandade med dem ett och annat barn.

Prästen hade kommit in, tjock och vördig. Och alla

hade rest sig och hälsat. En och annan bonde hade han handhälsat på. Men endast de som hade det bästa hullet och de gillaste kläderna. De andra låtsades han ej se. Gossen hade suttit på långbänken tillsammans med mor och syskon och han hade känt sig så underligt beklämd. Och bättre blev det ej när han såg både modern och ett par andra kvinnor gråta stilla med långsamt glidande tårar. — Där gick nu prosten med guldkedja på västen och i fin klädesrock. Så såg en mäktig man ut. En som alla hälsade på och böjde sig för. En som det var en heder att få tala med. Och här satt han och mor, Britta och de andra små, skrämde och försagda, väntande på vad som komma skulle. Mor hade nyss under tårar sagt att nu skulle de alla skiljas åt, kanske fick hon av nåd behålla lillflickan, som ännu fick bröst.

Så liten han var förstod han att detta att mista sin mor var något förfärligt ont. Och han började sakta gråta som modern gjorde.

Auktionen började. En välfödd man med brillor på näsan och blank guldring på fingret läste upp något från ett papper. Det var något med många namn och till sist hörde han att moderns blev nämnt och Brittans och sitt eget och småsyskonens med. Han torkade tårarna och såg nyfiket på den som läste. Och det var inte fritt för att han kände sig en smula viktig för ett kort ögonblick — gossen Peter Efraim Jonsson, tio år gammal.

Han, som nyss var så förkrossad blev nämnd här

bland så många rikmän och i närvaro av självaste prost-
ten.

Det hade han dock icke trott.

Ett skarpt klubbslag faller. Och det blir stilla som
i kyrkan. En krokryggig gumma kallas fram. Hon
reser sig med en hörbar suck och glider stilla upp till
bordet.

Rolands-Jonte, sockens auktionist, ropar upp. Han
står bredbent vid bordet, en viktig person fast knappt
torr bakom öronen.

Gumman var rask och kry för sina år, kunde spin-
na en mark ull om dagen och två om det knep, liten
i maten och snäll och beskedlig. — Vem ville ge ett
bud?

Slutligen talar Erik Olsson på Kisterud: Jag kän-
ner Kajsa och vet hon är beskedlig, men två marker
ull om dagen, nej det får oss inte Rolands-Jonte att tro.
Hon är för gammal, vill ligga i sängen till ljusan dag,
är begiven på kaffe och röker tobak som — han plira-
de mot prosten som sitter stursk och vördig — som
ska vi säga vördig prosten.

Kisteruden var rik, var nämndeman och kunde vid
tillfälle tillåta sig lite frispråkighet.

Nu börjar buden falla. Det ena lägre än det andra.
En hänvände sig till Kajsa och frågade om hon kunde
passa barn, hans käring hade nyss fått en liten och en
annan undrade om hennes krafter räckte till i fähuset,
han stod piglös för tillfället.

Sakta och säkert sjönk priset, tolv och tjugofyra
skilling i budet. Och till sist föll klubban med en

skräll för Näsbonden, som ville ta den gamla för tjugo riksdaler och ett par skor från kommunen.

Gamla Kajsa fick lov att gå. Och nästa kallades fram.

Efter en timmes förlopp kom turen till änkan Karin Jonsson. Modern tvekade när hennes namn ropades upp, såg sig skrämmd åt alla sidor, men reste sig sakta och gick med den lille på sin arm mot bordet under det tårarna gled och gled.

Ja, menade auktionisten, Karin känna vi ju alla. Hon har tjänat här i dalen innan hon blev gift. Duktig till arbete och fridsam till sinnelag. Ingenting finns som hon inte kan, och ungen är ju lättfödd så länge hon suger. — Ge mig ett bud!

Blek stundom och stundom blossande hade modern stått där, hennes ögon hade sett skrämmda över laget. — Ett jagat djurs blick, mörk och bedjande. Så hade hon med tunn röst dristat sig fråga. Kan jag ej få behålla mina små, hade hon sagt, av barmhärtighet. Det blir så ont och svårt för dem att komma till främmande. Men Näsbonden steg upp och menade som så att fick detta ske skapades ett farligt prejudikat. Han var smått lärd, Näsen, hade läst i lagen och gjort konkurs. Därför kände han ordet: prejudikat. — Nej det fick väl bli som det brukats sedan ålder i Grudalen. Modern får behålla sugungen och de andra komma till goda människor som lära dem gudsfruktan och hålla dem till arbete. Och till detta nickade laget god mening.

Modern blev slagen bort till en åbonde under Domförs, syskonen kommo till bönderna här i Kyrkbyn.

Men själv blev han såld som vedhuggare och vallgosse till en storbonde nere vid sjön.

Prästen reste sig långsamt och ställde sig vid fönstret. Där låg gården på andra sidan sjön under Håberget, en fjärdingsväg borta. Den var förfallen nu. Rödfärgen hade blekts och taken hade bågnat. Hågården var ju gammal. Och ägaren ruinerad. Totalt ruinerad. Och den forne tjänstegossen, rothjonet som nu stod här i det bleka solskenet kunde säga sig att icke fanns där så mycket som en spik i väggen eller en jordkoka på åkern som icke var hans. Hågårdsbonden hade varit den förste som begärt lån. Tusen kronor till sex procent. Men i reversen blev skrivet två.

Emot Grudalens bönder kände ej prästen barmhärtighet. Ingen enda hade varit barmhärtig mot honom. Som vallgosse gick han halvnaken under kalla regnväderdagar, frös i vår och höst så att tänderna skallrade och kommen hem på kvällen fick han vara allas dräng. Husbonden befallde och fördrängen befallde och pigorna voro inte de nådigaste. Kväll efter kväll grät han sig till sömns. Och den gången han rymde för att söka upp mor sin. Aldrig förr eller senare hade han fått hårdare aga.

Och som dagarna gled i armod och slit bet sig i den lilles hjärna den tanken allt fastare: han skulle bli mäktig, bli rik, han skulle komma till Grudalen och

visa att han var herre, född med gåvor som ingen drömt om.

Men först måste han härifrån. Ty här kunde han icke få utbildas till prost. Och prost måste han bli, åtminstone präst. Modern hade ju menat att mäktigare man än prosten fanns icke i Grudalen. Annan väg fanns nog inte som ledde till målet. Någon annan kände han åtminstone icke.

Och en dag i maj när han nyss fyllt 14 år var Peter försvunnen. Ingen hade sett honom, ingen. Man letade i några dagar, underrättade länsman och ordförande. Men resultat vanns icke.

Prästen i Grudalen sätter sig igen och hans blick går drömmande ut i rummet.

Så började äventyret. Hans vandring mot makten. Den långa, besvärliga vandringen.

Arbetade som dräng, som sågverksarbetare, som kolare. Läste på nätterna, sparade pengar, lade riksdaler till riksdaler, svalt och frös för att spara. Han skulle fram. Viljan blev till stål, natt och dag drömde han om sin framtid.

Kom till seminarium, blev skollärare, slutligen student. Och knappt trettio år var han präst.

Och i universitetsstaden gingo de förunderligaste rykten om studenten Arneman. Ty det namnet hade han tagit sig. Det var klang i det namnet och han visste att de enfaldiga voro svaga för granna namn. För en Arneman böjer man sig djupare än för en Jonsson.

Det berättades de förunderligaste historier om ho-

nom som student. Sällskap sökte han icke, nej och på krogar sågs han aldrig. Men varje morgon så snart bodarna öppnats sågs en ruggig man komma kånkande med ett stort rågbröd under armen och en butelj kärnmjök i handen. Annat fanns aldrig på studentens matsedel.

Men det förunderligaste var dock detta att han år efter år satte ut pengar på ränta.

Var man i knipa sände man bud på Arneman, hemma tog han icke emot. Ja, man glunkade om att han ej ens ägde ett rum, som han kunde kalla sitt.

Det blev sagt att han sov på en vind.

Men pengar hade han. Och mot prima säkerhet fick man låna. Aldrig sade han nej. Men man fick finna sig i att betala dubbelt igen.

Så tog han sin examen, blev vigd och försvann. Den bleke studenten med de skarpa dragen och det bestämda uttrycket kring munnen sågs ej längre med sitt bröd och sin butelj på universitetsstadens gator.

Men om något år blev det sagt bland överliggare att han fått ämbetet i sin hemsöcken. Och gift skulle han vara med en raphänt flicka av obekant härkomst som en dag dårat honom med sin sparbanksbok.

Prästen Arneman reser sig och börjar vandra fram och åter i rummet. Hans dunkande steg eka i tystnaden.

Ja nu var målet nått, nu hade han nått dit han ville och drömt om. Präst sedan många år här i dalen, den mäktigaste man som levat i Grubygden.

Ni trodde nog, ni, den dag ni valde mig till präst att ingen skulle bli fogligare än jag — Fattiglappen, torparsonen, vallgossen som slitit hund här i bygden. Ni tog miste!

Men jag reser ej borst förän jag finner det för gott. Jag ruinerar er icke, men jag härskar.

Kommer den dag jag finner för gott så jagas ni som fant ur edra hus; jag gör er till fattighjon, till arrendatorer, till löneslavar under mig. Men så länge ni kryper är jag nådig!

Den ni misshandlade och den edra fäder misshandlade vill se er för sina fötter.

Aldrig glömmar han fattigauctionen och sin mors blanka tårar.

III.

Patron Relling till Domfors blev jordad med större högtidlighet än någon hade tänkt sig.

Och i bygderna blev det man emellan sagt att prästen Arneman var orsak i detta.

Gamle Relling var hatad med rätt eller orätt. Och i Grubygden fanns väl ingen som av fri vilja ville följa honom till graven. Men prästen hade befallt. Och man lydde.

Från predikstolen hade han söndagen före begravningen sagt: Patronen till Domfors skall begravas. Hans liv och vandel och hans gärning här i dalen är i mycket att klandra. Men detta oaktat skall ni följa hans stoft. Ingen drar sig undan!

Kyrkan var proppfull som alltid. Alla bönder i dalen hade hört prästens befallning. Och de hade alla att lyda. Men på griftgården viskade de sinsemellan om att deras präst ej gjort detta av omsorg för den dödes minne, utan av behov att visa sin makt.

Och jordfärden blev ståtlig. I en buktande rad drog

likföljet fram genom dalen. — Åkdon efter åkdon, bredslädar och skrindor, spetsklädar och åkryssar. Och i sätena sutto klädesklädda bönder vid sidan av sina hustrur i pälskappor och hatt. Vadmalsrockar sågs icke, ty den nya tiden, som brutit in över bygden hade fått vävstolarna i köken att försvinna. I handelsbodarna och i städerna fanns uppsjö av korderoj och doffel och kamgarn. Och fina skräddare som lärt professionen i Kristiania sydde välsittande plagg mot rundlig betalning.

Blott en var klädd i vadmal, och denne ende var prästen.

Sedan jordfästningen var till ända och kistan satt ner vid sidan av de andra i det Rellingska valvet vände alla åter till sitt.

Men herr Ove följde med prästen och dottern till prästgården. Högtiden till ära bjöd prästen på middag. Vid bordet rådde tystnad, de unga benade sin fisk utan att se upp och prästen vakade noga över att de ej åto för mycket. Fråsseri var en last och ungdomen skulle läras till måtta och sparsamhet.

Du får följa med mig, sade prästen till Ove när man rest sig från bordet, det är något jag måste säga dig redan i dag.

Inne på kontoret togo de båda plats och till en början yttrade ingendera något. Prästen satt vid fönstret och såg ut i den glittrande marssolen och hans bleka ansikte var allvarligt och strängt. Prästrocken hade han utbytt mot en sliten vadmalskavaj och på fötterna hade han halmskor mot kylan.

Slutligen började han tala och hans ord hade tyngd och vikt — Ove satt uppmärksam i soffan och slukade varje hans ord.

Det har viskats så mycket i bygden, sade prästen i det han skarpt betraktade den unge, onda tungor har påstått att något varit emellan dig och min dotter. Flera somrar när du varit här uppe lär det ha hänt att ni träffats, att ni suttit samman som fästefolk sitter, att ni två talat samman om att bli ett. I det längsta har jag ej velat fästa tilltro till detta, men nu vet jag besked. De blickar ni två under jordfästningen gävo varandra sade mig allt. — Du är förälskad i henne och hon i dig. Du vill väl ej inbilla mig annat?

Nej Ove ville ej inbilla prästen något. Han höll Elsa kär, kärare än någon annan människa han sett och han visste att hon höll av honom. Och efter en paus fogade han till: Och nu, redan nu i dag när jag är fri och min egen tänkte jag fråga — —

Prästen knackade i bordet.

Inga dåraktiga frågor, min son, avbröt han kallt under det blicken blev stickande skarp, min Elsa blir icke din.

När du känner ställningen förstår du bättre mitt avslag, fogade han allvarligt till.

Ställningen, stammade Ove, ställningen, jag förstår icke detta, är jag då icke en myndig man och en förmögen man, ägare till Domfors —

Prästen reste sig långsamt, tog fram en knippa nycklar och gick fram till kassaskåpet.

Plockade fram dokument på dokument, stämplade

papper med prydligt pränt och med många snirklade underskrifter.

Och alla dessa papper bredde han ut framför den unge i soffan, som satt handfallen utan kraft att röra sig ur stället.

Se på detta, sade prästen kallt, och på detta, lagfarna papper, min son, säkra och värdefulla dokument, som tillerkänna mig äganderätten till Domfors med skogar, fall, byggnader och underliggande gårdar och torp i Grudals socken. — Läs detta om du ej vill tro, konstatera underskrifternas äkthet och allt som hör till — —

Ove satt likblek och stirrade och prästen stod kall och lade fram papper på papper. — Se här, skuldbrev på femton tusen med inteckning i gården, skuldbrev på tjugo med inteckning likaledes i gården, betrakta noga och med sund eftertanke detta som jag visar fram — och du skall finna att talet ditt nyss om förmögenhet var förhastat. — Du har ingenting längre, min son, din far kunde konsten att ödelägga. Och vid auktionen som hålles nu snart kommer jag, Grudalsprästen, att även till namnet bli ägare till Domfors. — Och det var detta jag ville säga dig i dag.

Ove Relling satt handfallen och han kände hur han mattades, hur allt löpte runt i hans hjärna, hur han ömsom blev röd och blek.

Det kom oförmodat detta kan jag se, menade prästen i det han samlade sina dyrbara papper samman och lade in dem igen. — Och själv är du ju utan skuld i detta.

I går rik och hoppfull — i dag fattig och förtvivlad.

Han satte sig vid bordet, prästen, och hans blick irrade kring i rummet. Längte han, men så tog han sig samman och började åter tala under det Ove satt stel och lyssnade.

Det har gått många år sedan dess — men jag minns det som om det hänt i dag. Jag var vallgosse den sommaren och mor min, som nu är död — och jordad i fattigfolkets hörn — fick slava utan lön under Domfors.

Det var en ond sommar detta, köld och regn alltifrån gräset spirade i maj. Genomvåt smög jag genom skogen dag efter dag och jag fick svälta som endast ett fattighjon den gången fick.

En natt låg jag vaken på höskullen. Jag hade gråtit så mycket att jag ej kunde mer — och aldrig hade jag känt mig så sorgsen som den natten.

Plötsligt kom en splittrig ny tanke! Jag reste mig i höet och blickade ut i den gråa juninatten. Dimman låg vit över sjön härnere och på vägarna sågs icke ett liv. Men långt i norr skymtade jag genom dunklet de svarta skogarna som famnade Domfors. Och där bodde hon som jag längtat efter nu i veckor och månader — min mor. Jag måste rymma, jag måste träffa henne och beklaga min nöd.

Smög mig ut, ut på vägen, traskade i natten mot norr och kom till Domfors när solen stod högt. — Framme vid forsbron mötte jag smeder som jag frågade.

Om de kände min mor? Men de skakade på huvudet. Ingen kände henne.

Så kom en herreman, stor och bjudande var han, klädd i dräkt av grått kläde och med käpp i hand. Allas mössor flögo av. Och själv hälsade jag så gott jag förstod. Jag blev gripen fast och förhörd.

Vart jag skulle och vem jag sökte?

Jo mor — hon hette Karin och skulle tjäna här —

Varifrån jag kom?

Från Hågården.

Om jag hade rymt ur tjänsten?

Jo, jag kunde inte neka till det. —

Och så började misshandlingen. Tills jag föll sammans blev den fortsatt. Och jag förstod nu att jag begått ett svårt brott genom att rymma. — Jag blev sänd till Hågården igen.

Och där fick jag mera aga. Men efteråt fick jag veta att den fine mannen som slagit mig blodig var Domforspatronen, din farfar!

De sista orden i berättelsen skuro som visslande stål genom luften.

Prästen satt stum länge och hans ögon gnistrade under de buskiga ögonbrynen. Men så säger han sakta, mumlande som för sig själv:

Herren din Gud är en stark hämnare, han söker fädernas missgärning in på barnen allt intill tredje och fjärde led. — —

Nu kommer straffet för allt det onda som bedrivits emot de fattiga och de värnlösa, sade han dovt, efter en paus. — Jag är straffaren, den som drömt om straffet — och genom mig skall Gud straffa. — Det

förfaller mig att straffets evangelium är förmer än kärlekens — långt mer än kärlekens.

Ove Relling satt lamad, han sökte resa sig men han kunde icke.

Allt var förbi, hans fagra drömmar, hans hopp, hans planer. — Allt hade ramlat som ett snöskred ramlar, en rullande lavin som sopar undan allt, som krossar och bryter ned, som en vattenflöd, som sköljer fram över en blomstrande bygd med ångest i sitt följe.

Han, som nyss drömde vaken om lycka och sol, var hemlös och fattig. — Hemlös och fattig — herre styrk och förbarma — —

Och några ögonblick senare reste han sig med sviktande knän, tog i handen och sade farväl. Och när han steg i släden frågade han stillsamt hur länge han ännu fick stanna på Domfors. Eller var det prästens befallning att han skulle flytta nu. —

Du får stanna till efter auktionen i april, hade prästen gett till svar — och sedan står dig världen öppen, hade han leende lagt till — världen står dig öppen, Ove Relling.

Den natten som följde sov Elsa, Grudalsprästens dotter, icke en blund.

Fadern hörde hon snarka i rummet bredvid och någon gång hörde hon honom tala i sömnen. Men själv låg hon vaken timme efter timme. Uret knäppte på bordet vid hennes säng, nattvinden sjöng över taken, omkring henne låg mörkret tryckande tungt. Och hon tyckte att själva detta mörker var mättat av all livets jämmer. Tyckte hon icke i natt att

själva tystnaden talade till henne om hur ont det var att leva och hur svårt den hade som ingen ville hjälpa eller förstå.

Och henne och Ove ville ingen ta sig an. — Ett par främmande fåglar som råkat vilse i en öken, där mattheten tvingat dem dala.— Här skulle hon nu gå som hon hitintills gått, men dock med den skillnad att nu fanns ej hopp. Den hon drömt om redan som barn skulle aldrig bli hennes. Främmande för varandra skulle de gå, två människovrak som kunde minnas och sörja i minnet, men kanske aldrig få träffas mer.

Ty hennes far kunde vara förfärlig, kunde vara obeveklig; bön och föreställning var fåfängt. Något hårdare och mer orubbligt än hans föresatser fanns inte. Och detta väl därför att han var ett herrens redskap, Guds svidande gissel. Eller åtminstone trodde sig vara. Mer än en gång hade hon hört honom antyda det han var den av Gud utvalde som blivit mäktig för att vedergälla. Kärlek var honom främmande, aldrig blev det ordet nämnt i hans predikningar, det var straffet som han talade om. Och alla som en uti dalen menade, fast de knappt vågade säga det högt, att han om någon gav stenar istället för bröd. Men söndag efter söndag, år efter år var kyrkan proppfull. Ty man vågade ej annat.

Och som prästdottern låg där vaken i natten med sina tunga tankar, tänkte hon också på modern.

Hon tyckte sig se henne så tydligt, den lilla kvinnan med det tunga håret under bomullschaletten och den

tunga blicken, som sällan livades av ett leende. Blott ett barn hade hon varit när modern gick bort en vår i tjällossningen. Men hon tyckte dock att hon kände henne så väl, att hon kommit henne så nära. Ty fast hon var så liten och outvecklad själv och modern redan märkt utav sjukdom, hade de två talat samman nästan som två kamrater tala. Kamrater som gå under samma tvång och ha gemensamma sorger och glädjen gemensamt. I skymningen hade de suttit framför brasan när far varit borta och modern hade talat med sitt barn om livet och om dess sorger och om döden, som den stora förlossaren. Och hon hade förstått, lilla Elsa, att hennes mor hade det ont, och att hon ingenting hade att hoppas längre.

Livet är endast törnen, mitt barn, hade hon engång sagt och strukit hennes hår så sakta och milt — Gud i sin stora barmhärtighet give att din livsväg blir ljuvsare än min. Så hade hon talat och stämman hade klingat så dovt. Men aldrig hade hon klagat över fadern. Din far har haft det så ont, så ont, brukade hon däremot säga ibland, ingen har kämpat som han. Och det förunderligaste var, tyckte Elsa nu, att föräldrarna levat samman utan split eller onda ord. Och ändå hade fadern varit så hård, så hård. Men icke i ord, blott i gärning. Mörk och sluten hade han vandrat sin väg den gången som nu. Ensam för rättade han sina sysslor som nu. Plöjde sin åker i hösten, sådde sitt korn i våren, var uppe i slåttern innan solen syntes och gjorde själv sina resor till staden för att sälja. Främmande hjälp kom alltid

gratis. Då som nu. Detta hade modern sagt. Din far vill spara, din far vill bli rik, bli mäktig, hade hon yttrat ibland när hon själv som liten gråtit av hunger — din far låser skåpen och säljer av maten. Men icke av elakhet mitt barn. Han har sina egna planer och sin egen mening med detta. Och hans avsikter äro kanske förmer än våra. Han vill nå vitt och för honom är detta lyckan.

Så hade modern talat milt och stillsamt, så som man talar om något ödesbestämt som måste så vara och icke kan ändras.

Och när modern låg för döden hade hon sett fadern sitta vid sängen och hans drag hade varit så stela och tunga. Självt hade hon suttit på en pall under fönstret med sin hemgjorda trasdocka i famnen. Och när solen sken in genom fönstret och sparvarna kvittrade därute hade han suttit med bibeln i knät och läst så förunderligt vackert. Den gången hade hon tyckt att hans röst fått en innerlig klang och att kärleksfulla ord strömmat från hans läppar. Och under det han läste om döden och uppståndelsen hade den döendes ögon fuktats och genom tårar hade hon lett som ett lyckligt barn ler.

Men på moderns grav fanns ej sten eller kors, endast vajande gräs i sommaren.

Och vinter och vår hade växlat, sommar och höst. Snö hade täckt dalen och gräs hade vuxit under viskande träd. Åren hade glidit, stilla och tunga. Självt hade hon blivit vuxen och själv hade hon dagar och nätter längtat och drömt. Längtat ut ur fångenska-

pen och det gråa slitet, drömt om lyckan tillsammans med honom som hon lekt med som barn. Han som skulle lämna henne i ensamhet och armod.

Och när hon i natten vände åter till detta som hänt i dag, det namnlöst förfärliga som hon knappt kunde fatta, kände hon blicken fuktas och tunga tårar glida ner.

Och hon grät stilla av fruktan för fadern, och hon såg livet framför sig som ett enda slit, en molngrå dag utan stråle av sol. Hon skulle gå här som hittills år efter år, i köket, på åkern och i fähusen. Hennes blick skulle mattas, hennes ansikte falna och en dag skulle håret bli grått. Och lyckan som hon drömt om, äventyret hon längtat efter skulle aldrig, aldrig komma.

— — — —

Den samma natt gick på Domfors en ensam man i tungt, bedövande grubbel. Han hade tänt ljus i rummen och nu gled han med långa steg genom våningen därnere. Folk som i natten färdades gården förbi undrade över detta. Ljus i vartenda fönster precis som under patronens glanstid. Men herr Ove hade tänt ljus icke av glädje utan därför att mörkret skulle ha gjort hans sorg större.

Hans forna stolthet var släckt och hans fordom frejdiga blick hade blivit irrande. Gång efter annan blev han stående stilla framför sina förfäder, de barska patronerna som följde honom med sina skarpa ögon var han gick. Och han kände något nytt stiga

upp, något som liknade hat. Hårda och stränga män, mäktiga herrar, som makten gjort blinda. Allt hade de fordrat och allt hade de kunnat. Nu först när han själv var fattig, när han fick vara här några dagar ännu av nåd och sedan kastas ut — nu förstod han vad hans förfäder förbrutit. Endast den fattige och sparkade kan förstå vad fattigdom är, vad slavlydnad är. Men någon annan än den kan ej heller fatta de tankar av hat som gro i den misshandlades själ.

Och en gång flyter bågaren över — straffet kommer förvisso. Men det drabbar som oftast den som ej själv har förbrutit.

Detta upprepade Ove Relling gång efter annan för sig själv när han rolös vandrade om i sina förfäders hus.

Så var det slut. Ätten Rellings saga var all i Grubygden. Ont hade förvisso dessa Rellingar gjort, men även gott. Genom otaliga decennier hade de, fäder och söner, varit Grubygdens herrar och hövdingar. Underkastelse hade de fordrat, ja dyrkan, ty alla hade fråssat i sin makt. Men välstånd hade de spritt därför att detta varit dem nyttigt. Storvulna herrar med storvulna tankar som hjälpt och som straffat eftersom de funnit för gott. Skrämda hade bönder och arbetare stått för patronen med mössan i hand. Och ofta hade de fägnats med käpprapp och hårda ord. Men makt var makt. Ingen kunde göra något vid detta. Kom dyrtid och behövdes mynt till skatter och pålagor drogo sig Domforspatronerna aldrig undan. — Gå till för-

vallaren röto de barskt och hälsa från mig, pengar finns vid Domfors och spannmål i överflöd. Du betalar igen när du skördat eller med timmer och kol, när jag sänder dig bud.

Men fadern, Lars Relling, var en annan. Han var den förste av ättens män som bröt mot traditionen. Varför han gjorde detta visste ingen. Men det blev sagt både öppet och i smyg att hans resor som ung uti främmande land gjort honom sådan. Det isolerade liv, som hans förfäder fört, var inte för honom. Han som dansat med målade kvinnor i Paris och levt dagdrivarliv tillsammans med rucklande rikmän överallt i Europa.

Och han förödde allt och fick bruket att stanna.

Timme efter timme vandrade Ove genom rummen och åter och åter gingo hans tankar till henne som han aldrig skulle få. Säkert var hon vaken i natt som han och säkert var hon lika förtvivlad. Ty vad Grudalsprästen sagt stod fast. Hans vilja var som berget, hans ord och hans föresats kunde ingen rubba.

Och själv fick han nu draga ut, vart visste han ej. Men världen var ju vid. Alltid fanns väl för honom en plats i världen där han kunde leva och minnas.

Och kanske han en gång om många år skulle se Grubygden igen, se Domfors med dess marker och dess kokande vatten. Och kanske Elsa skulle minnas honom då. Kanske hon gammal och böjd skulle ta emot honom som en vän, en som hon längtat efter och gråtit för medan hennes hår hade grånat och hennes kinder skrymmts.

Och med detta i sin tanke somnade äntligen Ove Relling när den gryende dagen rann upp grå och disig över Grubygden.

IV.

I veckor hade man i Grubygden och i bygderna runt väntat på auktionen vid Domfors så som man väntar på en stor högtid.

Var man träffades vid kyrkan, vid kvarn eller ute på vägarna, alltid blev det talat om detta. Gamla gubbar som stapplade fram med tillhjälp av käpp fingo glans i blicken när auktionen blev nämnd. Och de unga gjorde sig redo som till en förunderlig fäst.

Brännvin blev köpt hem i varendaste gård. I de tidiga morgnarna körde släde efter släde utefter vägarna mot söder där staden låg. Och i åkstolarna sutto inpälsade gubbar med pipa i mun och sedlar i plånboken. Vid deras fötter skramlade kuttingar av ekträ och dunkar av plåt. Och mötte de en löskarl på vägen som kom med tomma buteljer under armen blev det ptrottat. — Du ska ha efterskickat du åg, blev det sagt som om detta var en självfallen ting. Och buteljerna hamnade i släden och mynt i portmonäen och under glada avskedsrop bar det vidare. Till en högtid så stor som auktionen vid Domfors måste alla ha sprit.

Med vemod måste lilldrängen nöjas med en liter, men de vuxna ville ha fem. Och en bonde med en smula självaktning köpte kuttingen full. Och i denna rymdes fyrtio liter. På spritboden var rusning som strax före jul. —

Vad står på, kunde expediten fråga, har ni fått en extrahelg uppe i Grubygden?

Jo, det stämde precis, menade man — i tre dagar i sträck har vi auktion vid Domfors, och make till auktion hade aldrig hållits.

Och efter verkställda inköp samlades storgubbarna på stadshuset. Frasande sedlar, som nyss legat i Grudalsprästens lackerade skåp, utbyttes mot ångande toddy, och man talade högt och skroderande om alla sina rikedomar.

Tvåhundra var skatten min i fjor, skrek Olaus i Norrgård och dunkade i bordet, och från Norge har jag fått tjugo säckar mjöl i år. Vi leva gott på Norrgård, tusan ska spara — Och Lars Ersson som ärvt Kisterud på hundra styver skatt gav inte Olaus efter. Dottern min kostar pengar, go vänner, sa han stolt och sneglade över bordet. Hon går i Kristiania och lär sig laga mat så fin att inte fan kan äta den — och klavér har jag köpt mig fast kärringen knorrade. Fint är fint, go vänner, och klavér det är fint, har man sagt mig.

Nej ingen var fattig i Grudalen. Där var det rike-
dom utan häjd och mått. Där åt man vetebröd fast
man aldrig odlat vete och åt konserver i dosor från
Norge. Käringarna gingo i hatt och i boa och muff,

ty detta var fint hade man hört. Och döttrarna virkade spetsar så förunderligt fina — — och sönerna skulle bli skolmästare eller något annat förnämt. — Att vara bonde nu, menade Näsen och bet av en todde på mitten, är den rena ruin. Nej son min, han Oskar, den enda jag har, skall till seminariet i höst så sant jag är ägare av Näs, sextio styver skatt med torp och så vidare.

Och alla som en tyckte detta var riktigt och klokt.

Men hemma i Grubygden sutto döttrarna och gjorde sig iordning till auktionen. De mönstrade dräkterna och de valde den bästa, de sydde i knappar och häktor och de funderade ut nya frisyrer med håret i torn och underliga sirater. Och de drömde om dans och om natters vilda glädje.

För löskarlar åter var habiten av underordnad vikt. I deras hjärnor välvde sig andra och högre tankar.

De intresserade sig så gott som utslutande för det blivande slagsmålet. — Det vid alla fästtillfällen häruppe obligatoriska slagsmålet.

Saken var den att mellan Grubygden och Överbygden rått fiendskap nu så länge någon kunde minnas tillbaka.

Överbygden låg uppe vid gränsen och dess befolkning var norsk, åtminstone till huvudsaklig del. Att överbygdingarna skulle komma till Domfors var solklart. Och att de voro beredda och i kamphumör var lika så klart.

Det hade redan ryktats nere i Grubygden att de däruppe i skogarna smugglat in ett försvarligt kvan-

tum brännvin från Norge och att ingen manlig ungdom kom ner utan knölpåk och blypiska.

Och nu gällde det för Grubygden att vara kampberedd, ty alla de unga och de gamla med voro överens om att nederlagets skam icke fick drabba dem där i dalen.

Som regel hade de avgått med seger hittills. Hett hade det gått till men segrat hade de. Och på söndagarna i sommaren när arbetet låg nere hade de gamla, som varit med, fått utförligt förklara hur man fordomdags slogs. Finurliga knep och dråpliga slag hade demonstrerats och de unga hade sett till med lysande ögon.

Ingen hade dock varit med på mer och ingen berättade bättre än Rolands-Jonte. Han hade varit den självskrivne anföraren vid alla bataljer på auktioner, på danser och marknader i såväl Grubygden som inne på den norska sidan och i Överbygden. — Nu var han ju för gammal, Jonte, att själv vara med, men som instruktör var han outhärlig.

Och i hans stuga i skogen under Domfors samlades löskarlarna nu för att repetera. Sina blypiskor hade de med och den gamle vismannen provade dem mot muren. —

Din är för lätt, sa han till Stor-Niklas, drängen hos Lars Ersson. Du får stöpa större kula, bly finns väl på gården.

Och Niklas gick in på detta.

Se på Hedemarken där jag lärt åtskilligt när jag var på timmerhuggning slog man så här, rundslag förstår

ni gossar, sa han allvarligt instruerande, men nu är det bortlagt. — Sist jag var med, la jag märke till det. Ingen slog rundslag, nej, de ha lärt sig nya knep, men inte är de bättre, gunås.

Och något liknande en suck smög sig fram mellan den gamle vikingens skäggiga läppar.

Ja sparkar, ja, sade han något senare på tal om sådana, sparkar är nog bra, men endast i nödfall. — Nej bruka händerna, gossar, man vill väl inte göra någon människa ont. — Roligt vill man ju ha och äran vill man ju rädda, men att göra folk till krymplingar, nej — det vill man inte, menade Jonte.

Drängar och halvvuxna stodo i ring kring gubben och deras grumliga blickar blevo allt klarare. — En hop soldater, som blott sällan luktat krut och oövade rekryter kring den gamle generalen, vars ärofulla bragder voro kända vida om i provinsen.

Och de lovade sig själva och varandra heligt och dyrt att icke skulle Grudalen bli skymfad. Som sett en sådan berömdhet som Rolands-Jonte födas.

— — —

Allt arbete låg nere i Grudalen. Och utefter vägar i storbygden och stigar i skogen hastade hopar av folk till Domfors.

Och alla voro de fyllda av förväntan. — Länsman-
nen hade kommit röd och försupen med bjällerkrans på hästen och dyrbar päls. Och prästen hade kommit — fattigklädd till fots, men på honom hade man hälsat djupare än på någon. Och Lars Ersson hade kommit och Olaus och Näsen och alla de andra kaxar-

na. Deras ögon hade lyst och deras kinder hade rodnat, och i deras fickor hade funnits kluckande flaskor. Och jäntor hade gått vid sidan av redan halvfulla ynglingar i köptygskläder och jäntorna hade burit de förunderligaste frisyrier och de grannaste hattar man någonsin sett.

Genom dalen hade man dragit och genom skogen från alla håll. Man hade handhälsat och lett och kommit med vågade anspelningar och man hade samlats i allt större och större hopar så att de snöiga vägarna myllrat och man hade inom kort helt tagit Domfors i besittning.

I herregårdens kök och i brygghuset därbakom var servering. Vid spisen där lågorna lekte och fladdrade som ett bål uti påsken sysslade rödkindade pigor med jättestora kaffepannor och grytor. Och framme vid disken stod tjock och bred som en veritabel krogmadam Rolands-Jontes käring, norska till börden och med tattareblod i ådrorna. Hon var den munrappaste käring som någon hört och ingen hade sett henne rodna. En tvetydighet blev av henne mottagen väl och sänd tillbaka dubbelt robust. Hon svor som en knekt och vid bråk om betalning tog hon sin vederdeloman i kalufsen och höll envist fast tills pungen kom ur lomman och myntet på bordet.

I köket blev det drucket kaffe och kaffe med brännvin och enbart brännvin. Och jäntorna blevo trakterade med kopp på kopp och bröd blev doppat i oerhörda mängder. Talet blev allt mera högljutt minut för minut. Man började med hallingkast redan

och viftade med snusdosor och daggar för att visa det man var beredd redan i dag fast man med säkerhet visste att motpartiet från riksgränsbygden ännu ej anlänt. Överhuvud taget icke anlände förän allra först i morgon.

Men i stora salen höll länsman Boman auktion. Han stod uppkliven på ett bord och han skrek så att magen hoppade. Och bakom honom i ett hörn satt Grudalsprästen vid protokollet.

Närmast skrivare och auktionist satt herrskapsfolket. Där satt domaren i häradet och fogden, några godsägare längre ute från provinsen och några andra mer eller mindre uppustade herrar som med rätt eller orätt gjorde anspråk på herrskapsrang med ty åtföljande privilegier. Men i rummet innanför satt ortens läkare, doktor Törner. Han var gammal här i bygden, provinsialläkaren, och han visste sedan gammalt att vid sådana bygdehögtider som denna var hans närvaro absolut nödvändig.

Och bandager hade han med och sublimat och andra rensande vätskor. Och i hans kappsäck fanns nålar och tråd, och knivar och saxar för mindre operationer.

Länsman Boman gormade och skrek så att han hördes långa vägar. — En sådan skulle åderlätas, sa Björn-Anton i köket där han satt på en bänk med sin vinterflamma i knäet. Minns nog jag, när han satte in mig i kurran sist när jag gjorde mig till och ville bjud'an på brännvin på oktobermarknaden i fjor. — Fick böta tio riksdaler, fast jag blev bestulen på det dubbla av en cirkusmänniska som spelade full.

Jo, Boman var en skojare, menade man allmänt. Han borde märkas, men ingen var vidare hågad.

Och när nu överbyggingarna komma lägger han sig med, som han förr har gjort, fast han är länsman här och borde unna oss nöjet att klå baggarna, lade man till med äkta indignation.

Inne i salen gick det undan med svindlande fart. Klubban föll var och varannan minut och när auktionen var slut för dagen hade hälften av möbler och kostbarheter som Relling-släkten bragt samman spritts bland herremän och bönder i Grudalen.

Men när de köplystna gett sig av kom ungdomens tid. Salen blev ställd i ordning till dans. Bänkar och bord vräktes ut och musikanterna tågade in med fioler och dragspel.

Ingen hade hindrat, ty Ove, kandidaten, som ju än borde bestämma, hade ingen sett.

In drog Björn-Anton, bredbent och säker med kluckflaska i fickan och flamma om livet, efter kom Åsen, tjuvskytt till profession, och in dansade jäntor med blossande kinder och drängar under buller och djärva kast.

Och fiolerna gnällde och dragspelen brummade och över golvet fäjade dansen som en kokande virvel. Och kring väggarna stodo de som inte fingo plats. Men när möjlighet fanns kastade de sig ut i myllret, axlade sig fram mellan paren med äventyrets spänning i muskler och blick, och de dansade och trampade och gjorde utfall och slingringar med hjärnorna dödade av musik och sprit. Och mot taket virvla-

de dammet i allt tjockare moln och röda brunno lamporna och odören från svettiga kroppar trängde ut i natten, ut mellan de svarta träden, som drömde om våren som snart skulle komma med springande knoppar och sjudande saft.

När det ljusnade i öster hörde dansen upp och slingrade samman med armar om hals och liv tågade par efter par ut i gryningen.

Men några timmar senare var man åter på plats, både i auktionssal och kök och ingen kunde se att man dansat natten igenom.

I dag var man beredd. I dag skulle bataljen stå. Av spaningsmän hade man fått veta att överbygdingarne voro på väg. Och att de voro manstarka som aldrig förr. Daggarna smögos in i rockärmarna och bundos fast vid behov. Och i köket satt Jonte och gav sina sista order. — Låt mig syna din dagg, sa han allvarligt till Niklas — jo tack den är god, väger i handen och remmen är stark, låt nu se att du sköter dig, Niklas — kanske du skall bli den som skall leda när gamle Jonte har vandrat all världens väg.

Den gamle var rörd, fast han icke smakat en droppe, just för att ha hjärnan klar. Och håll nu samman, förmanade han vidare. Sammanhållning är det säkraste medlet. En gång sprängde jag och två mina kamrater ett skojarfölje på tjugo, men vi slogos skuldra vid skuldra förstår ni — skuldra vid skuldra, och byket fick fötter och vi fyra fingo brännvin av själva fiskalen. — Det var den gången, det. —

Detta stolta minne och väl andra med fick den

gamles röst att skälva. — Herregud han var ju gammal nu och hans enda stolthet och hans enda rikedom var medvetandet om vad han uträttat och velat för bygdens heder.

Så länge solen stod på himlen var allting lungt. Det vill säga: några svårare tumult uppstodo icke.

I grupper och hopar höll man till ute på gården och omkring de öde husen. På stenar nere vid älven sutto i solbaket högröstade kortspelare och i logar och stallar sutto förälskade par tryckta samman. Och i köket och bryggstugan blev det drucket kaffe och kysst flaskhalsar under prålände prat och energiskt spottande.

Och så kom skymningen. — Svarta bredde sig skuggorna över Domfors och svart kokade vattnet mellan mossiga stenar och smutsgråa isflak. I herrgårdens fönster skymtade ljus och ljuset flyende skuggor, svarta figurer som kommo och svunno. Auktionen pågick ännu. Det sista av inboet skulle säljas. Silvret var igen och poträtten av Domfors forna herrar. Länsmannen gastade så att svetten pärlade. Kragen hade han tagit av för att icke generas i den kvävande heltan och västen hängde öppen över den breda magen. Lite berusad var han redan från början och spätt på hade han gjort. Han sjöng små visstumpar med sin skrovliga bas, hade varit O. D-ist under studentåren.

Ty student var Boman fast utan examen. Hade måst sluta efter 15 års akademisk supning och fått ta sysslan som länsman i Grubygden.

Plötsligt blir det röra nere vid dörren. Man hör prat och visslingar och ett klaver börjar drilla. Länsman bjuder tystnad — tig era skrålare, säger han myndigt, vem vågar störa en sådan förrättning!

Men han får blott hån och glåpord till svar.

Det är överbygdingarna, börjar man viska, manstarka hade de kommit till bruket i skymningen, seniga och halvvida män uppe från gränsen, tränade i slagsmål och med flaskor i fickorna.

Så få vi skynda, mullrar länsmannen och griper fatt på silvret, här blir ej ro före morgon.

Och under det oväsendet stiger minut efter minut med skrån och stampande kast falla buden tätt. Och skålar av silver och kannor och fat langas över böljande huvuden fram till dem som bjudit mest.

Men ute på gården där snön har smält bort och där fjorgammalt gräs ligger trampat och brunt myllra kampglada människor fram och tillbaka som myror i en tuva.

Köket är folktomt. Ingen vill ha kaffe av Katrina eller äpplen av Mo-Kajsa eller karameller av den som satts att sälja. Stämningen har blivit en annan och ny när det ryktats att kampen skulle börja.

Jonte hade hasat sig ner ifrån bordet för att kunna följa och vid behov leda slaget.

Och hans matta ögon hade fått värme och glans.

Du blir härinne, du Katrin, sa han till käringen sin, och du blandar dig icke i detta. — Och Katrin hade stannat på sin post bakom skranket, mäktig och bred. Och icke utan stolthet hade hon med sin

tattarblick följt sin gubbe till dörren. Och det föreföll, tyckte hon, som om Jonte blivit ung, som han var när hon såg honom först. Hans rörelser hade blivit lediga och hans gång hade blivit spänstig och händerna hade kramat fast omkring staven.

Men ännu var det relativt lugnt. Visserligen gjorde man kast och skyldrade med litrar och söpo varandra till för att styrka modet. Men för övrigt var man fredlig till sinnes. Ja man hälsade till och med på männen från Överbygden, tog i hand och sa: go kväll! Och frågade efter nyheter från gränsen. Men detta var endast finter. Man ville spionera ut vad vapen överbygdingarna förde med sig och se hur pass druckna de voro. Och på samma gång söka sak. Ty ingen gick i batalj, som ej blivit uppretad.

Björn-Anton gick viktig omkring utan fruktan för fienderna.

Tack för sist, sa han till Bränn-Olle, överbygdingarnas säkraste man, och räckte fram handen. — Du är ute och flyger.

Jo Olle var nu det.

Du får smaka på den här, sa han vänligt och räckte fram litern. Och Olle tackade och drack.

Ni kommer manstarka ser jag, sa Anton vidare i det han mönstrade gruppen som samlats omkring dem, men —

I detsamma fick han ett slag i nacken så att han tumlade mot Olle. Och Olle som väntat på signalen slog och gjorde ett hallingkast och placerade sin näve i maggropen på Anton.

Förpostfäktningen var inledd och inom några knappa sekunder var slaget i full gång.

Som kämpande tuppar, röda i kammen och med fäktande armar tumlade man samman på gårdsplanen. Skymningen låg djup över slagfältet. — Efter en solig aprildag hade kommit kväll med skyig himmel och ljusen därinne från huset, som grågult strömmade ut över trädgårdens kvarblivna drivor och planernas gyttjiga barmark, nådde endast glimtvis driva undan töcknet kring dem, som glatt offrade rockkragar och näsblod, ja kluckande flaskor för hembygdens ovanskliga ära.

Men stridsgnyet drog vida kring nejden. Över älven och storforsen, som kokade i djupet, gingo de gälla ropen och äggande uppmaningarna till mandom och mod ut över de tigande skogarna, där räv smög kring och där hare hoppade mellan snöiga tuvor, ut till de små torpen, och ända ner till Grudalens gårdar.

Främst uti kampen sågs numera Niklas, sedan Anton dragit sig undan ur första räckan. Och hans dagg kom mången överbygding att vackla. — Men vid ett utfall mot Bränn-Olle, som kände knepen, blev den ryckt ur hans hand. Och för honom återstod nu ej annat än att freda sig med mässingsdosan.

Men ett vapen som detta var för lätt. Och detta såg gamle Jonte, som befann sig i stridsvimlet. — Tag den här, skrek han därför, tag staven min, Niklas, den är av en och den håller.

Och med Jontes stav uträttade Niklas storverk.

Men överbygdingarna voro dock övermäktiga än

så länge. Deras slag föllo raskt och med stor precision och många av grudalingarna blödde redan ur näsa och mun. Och en och annan hade rätt allvarliga bles-syrer till och med.

Nej här måste gripas in, mente Jonte. Niklas var nog god som menig, men usel som general. — Han saknade blick — —!

Tag betäckning, skrek den gamle, ryggen mot väggar och träd! Och utan tvekan rusade han dit där kampen stod hetast och med snusdosan fastsatt mellan seniga fingrar langade han ut dråpliga slag till höger och vänster under det att han sakta följd av sina män drog sig baklänges undan mot magasinet.

Där i den djupa skymningen utkämpades huvud-drabbningen. Och länge dröjde det ej förän överbbygdingarna började mattas. Flera av deras bäste män kunde just ingenting mera än att parera och förskansa sig bakom spillror av ett nerbrutet staket.

Men genom larmet trängde gamle Jontes stämman stark och befallande. — Stå på benen och slå mitt i kalufsen, men inga knivar, gossar, intet våld!

Och hans gossar slogos som besatta, och så kraftig var deras offensiv att när länsmannen äntligen kom i fjärdingsmannens följe för att ingripa var segern säker för grubygdingarna.

Bataljen var tillända och de slagna samlades upp. Lyktorna blevo tända och över planerna och trädgårdens spridde sig auktionslaget för att möjligen finna dem som tilläventyrs smugit sig bort för att efter kampens ansträngningar lägga sig till vila i en driva.

Men få voro dessa. Långt flera voro de som måste in till läkaren för att förbindas.

Men en knapp halvtimme efter slagets slut var dansen i full gång. — Överbygdingar och grubygdingar hade gjort upp, prövat sin styrka och voro vänner tills de träffades nästa gång på en marknad eller en dansbana. Då bar det åter ihop.

Så hade det sedan urminnes tider varit sed häruppe. Och ingen kunde tänka att någon ändring skulle ske härutinnan.

Tredje auktionsdagen, som slutade som de andra med dans, inropade Grudalsprästen Domfors gård som den befanns med underlydande torp och skogar.

Och ett par dagar senare arrenderade han ut den till en norrman, Ole Lien från Solör.

V.

Innan Ove Relling kunde lämna Grubygden, kanske för att aldrig mer vända åter, måste han träffa den som var honom kärare än allt annat på jorden. Och tillfälle gavs ju nu att träffa henne allena, ty han hade erfarit det hennes far ej skulle lämna Domfors förän auktionen var förbi.

Och en kväll medan folket myllrade som tätast över planerna kring gården och medan stojet var som högljuddast smög sig Ove osedd bort.

Över dalen låg kvällens stillhet och ro. Folket var ej hemma, folket var vid Domfors. Icke en vandrare mötte han på vägen och icke ur ett fönster i en enda gård strömmade ljus som annars brukligt var. Till höger om vägen sjöng vattnet i älven mellan branta stränder där snön ännu låg fläckvis kvar. Men vårsolen hade täckt av tuvor och stenar, som lågo svarta som stirrande ögon och kring alarnas rötter hade isen smält bort. En mil, kanske mer, hade han att vandra i kväll innan kyrkspiran blev synlig över backarnas kammar, en mil i funderinger och drömmar.

— Som svarta streck stodo höjderna mot himlen, som var töcknig och mörk som hans egen själ. Och spökaktigt stilla stod skogarna. Fjärran i en gård hördes hundskall och längre ut i dalen blev det svarat. Långa, klagande skall av hundar som stängts ute i kvällen. Stängts ute — Ja själv var han stängd ute nu, en hemlös man, som kände längtan mot ljus, emot värme, men som skulle få gå ensam och övergiven utan hopp att se förstående blickar och känna varma händer trycka hans egna. Ty nu var hans hopp om intet. — Vad kunde hon, han gick att träffa, hon som var lika ensam och hemlös som han själv, hon som hade frusit och förgäves drömt om våren som skulle komma och bryta isen i hennes själ.

En hund kom emot honom, en raggig hund, han ej förut sett här i dalen. Och denna hund stannar och nosar till hans kläder och vänder sedan om och följer efter. En herrelös hund — kanske någon som sprungit bort från sin herre, som varit hård och givit sparkar till lön för hängiven trohet. — Och han tyckte, Ove Relling, att han blev lättare till sinnes nu när hunden följde, att han blev mindre ensam än nyss. — Vi två, du och jag äro likställda nu, sa han stilla och klappade djuret. Världen står oss öppen och ingen frågar efter oss, ha vi lust få vi gå in i skogen för att sova eller för att dö, ingen skall sakna oss och ingen skall sörja.

Sörja. — Jo nog var det en som skulle sörja men kanske också hon snart skulle glömma. Och kanske hon om några år skulle minnas honom och deras

gemensamma löften som man minnes en dröm, något som flyktar med den första solen, som väcker en upp.

I prästgårdens fönster brann ett ensamt ljus och dess sken låg gult över snöresterna på gården. I trädgården där bakom stodo aplarna svarta. Och nattvinden kom svepande stilla och listande nere från sjön som ännu var isbelagd fast vattnet i älvmyningen låg svart och hade tårt på isen i kapp med aprilsolens strålar.

Ove fick banka länge innan han hörde tvekande steg och en ängslig stämma därinne. Men när han väl stod hos henne, belyst av ljuset från lampan som brann på bordet, kände han plötsligt som om ett hem hade öppnats för honom. Och han tryckte henne till sig och strök hennes hår.

Och de två satte sig ned vid varandras sida på bänken och deras stämmor blevo så allvarliga i stillheten.

Du vet, säger Ove, att nu skall jag bort, men resa kunde jag icke förän jag tagit avsked av dig.

Nej hon förstod detta och hon tackade honom för att han kommit, ty hon hade längtat så mycket.

Och vart det bär vet jag icke, ty föresatser har jag ej.

Du skulle stanna här, Ove. Hennes röst var så stilla och fattig och hon strök så mjukt över hans hand.

Ove satt länge som om han tänkt över detta, men så sade han livligt och hans stämma klang starkt:

Jag skulle bli till spott här i bygden. Jag skulle

icke få hem, ty min far och kanske även mina fäder längre tillbaka ha varit onda mot dalens folk. Det bleve nog så att jag den fattige finge gälda vad mina fäder i rikedom och högmod förbrutit.

Ja till detta var intet att säga, människorna voro nu en gång sådana. Och hon suckade tungt.

Nej jag måste ut, bort härifrån, fast jag far som en bruten man. — Han höll upp och såg fast på Elsa, men efter en stund började han tala igen och det var som om detta tal blottat hela hans själ.

Tänk dig en Relling, sade han, som måste lämna sina fäders gård, måste gå bort från Grudalen närmast som en fant. Till denna dal och till Domfors är vår släkt vuxen fast. Min oldfaders farfar kom hit först, han byggde de första dammarna i forsen, han reste de första murarna och han byggde gården där han själv och hans ättlingar dött. På kyrkogården därnere vila fäder och söner och i Grudalen och vid Domfors ha alla verkat med större eller mindre framgång, till större eller mindre nytta för sig själva och för dem som varit beroende av dem. En Relling utanför bygden häruppe är hjälplös. — Se eller tänk på min far. Han var den förste som sökte sig bort. Och du vet att detta missgrepp blev hämnat. — En Relling utanför Domfors är hemlös, utan ryggrad, ett flarn som kastas i olyckan av omständigheternas makt. Vi äro bundna till själva jorden häruppe, bundna av sekellång tradition, av våra minnen och vårt anseende. — Nu lämnar jag bygden och jag vet förväl att jag ingenting skall mäka när Domfors

gått ur släkten. Min gärning var häruppe — och nu är jag bruten, bruten ner som ett ungräd, som stormen krossat eller ryckt upp med alla rötter ur den jord, som kunde nära och ge styrka till fortsatt växt.

Så talade Ove Relling, den siste av ätten, och hans stämman var bruten och matt.

Och Elsa, prästens dotter, satt stilla vid hans sida och hörde på. Hennes mörka ögon, som blivit så underligt stora här i skymningen, fångade den talandes blick. Och hon sade sig att så måste en Relling tala, en som levat sin ungdom ut under traditionens bann och hon förstod att han aldrig skulle räta sig förr än han åter satt som herre på sina fäders gård. Men om den dagen kom, var ju ovisst.

Om en stund frågade Ove i det han grep hennes hand:

Lilla Elsa vill du vänta på mig?

Och hon svarade hett och med övertygelse: jo hon ville vänta, i månader och år ville hon vänta, om honom skulle hon drömma i natten och med hans bild i sitt hjärta skulle hon förrätta sina sysslor under långa, gråa dagar.

Och hon lade sitt huvud intill hans bröst och grät stilla med långsamt glidande tårar.

En gång kommer jag åter, sade Ove om en stund under det han smekte hennes hår, det kommer att gå år, men jag vet att jag kommer — lika fattig är jag nog då som nu, men livet har gett mig erfarenhet, kanske mod att vräka undan de hinder som nu skilja oss åt. — Du är kanske gammal då och själv är jag

gammal, lade han till, men för mig är du densamme som nu och du skall ej se att min rygg blivit böjd — om många år skola vi träffas och i vår blick skall ännu kärleken skina.

Hela den natten sutto de samman de två. Ute viskade vinden och bygden sov, men från prästgårdens fönster lyste ett stilla ljus.

— — — —

När prästen kom hem sedan auktionen var slut var det första han sade att han redan visste det Ove Relling varit på besök. Men han klandrade ej detta och brukade ej onda ord.

Jag unnade er båda två att träffas, sade han blott, och jag kan förstå att skilsmässan är svår. Men varken jag eller någon annan kan hjälpa. Mina planer få ej rubbas, min vilja skall ej slappas, ty vad jag vill och satt mig före är av Gud och genom mig skall hans heliga vilja fullkomnas.

— — — —

Timmarna blevo till dagar och dagarna till veckor och våren kom på allvar till Grubygden. Snön smälte undan i skogarna och i sjöar och älvar svann isen, som bundit vattnet i långa månader. Men ännu grodde ej gräs i hagarna, och ännu låg tjälen i jorden. Men trots detta släppte man ut kreaturen därför att fodret för längesedan tagit slut. Utmärglade kreatur nafsade fjorgammalt gräs. Och av halvruutna halmtak skar man hackelse i gårdarna. Och Grudalens präst

hade under den senaste tiden skovlat in massor av pengar och fått förrådet av reverser ansenligt ökat. Ty han hade foder och spannmål. Han hade sparat, något som de andra ej förstodo.

Och från prästgården och från hans många torp och ägande hemman som han redan tagit för gäld körde dag efter dag, hela våren ut slädar och vagnar lastade med halm och med hö, med havre och korn. Ödmjuka kommo dalens bönder till honom, ty utan hans bistånd och hjälp hade djuren måst slaktas ner. Väl kunde man få hjälp ifrån andra håll — med järnvägen, ej så avlägset borta, kom försyning till andra platser där nöd var på färde även. Men få, mycket få, hade reda mynt och utan sådana var det lönlöst att tänka på handel.

Nej prästen var barmhärtig. Ett papper med unskrift och giltig borgen om så var behöfligt var honom lika kärt som sedlar och silver. Och att priset var dubbelt mot på andra håll fäste man sig ju mindre vid. Man var endast glad och tacksam för hjälpen.

Men prästgårdens djur sattes redan i höst på ration.

Det kunde ju hända någon gång att Elsa smög sig upp mitt i natten när hon trodde att fadern sov, och att hon då listade sig ut till hästar och kor och gav dem extra försyning. Men detta blev upptäckt en natt, och så ond som fadern den gången var hade hon sällan sett honom. Icke brukade han hårda ord, ty detta gjorde han aldrig, men hans blick blev som eld och med darrande röst befallde han dottern gå in.

Sök icke att korsa mina planer, sök icke att föröda

det jag byggt upp, sade han skarpt. Detta var dock det enda han sade förutom befallningen att gå.

Och med flinka händer tog han från djuren det foder de olovades fått i natten.

VI.

Ole Lien, norrmannen, som blivit arrendator av Domfors, var en man på närmare femtio år. Hög och reslig var han med långt patriarkskägg som redan fått vita strån. Men vad som drog till sig allas uppmärksamhet var blicken. Ingen i Grubygden som hade sett den blicken kunde glömma den så lätt. Den kunde bränna så hett och underligt mitt i sitt tungsinne. Och mer än en slog ner ögonen inför Ole.

Jag har sett de ögonen förr sa Rolands-Katrina en gång fram på försommaren till en annan käring, den brukar spegla onda och fanatiska själar och den gör ont en gång, lita du på mig.

Och den andra karvade blad i kritpipan och nickade. Jo det var något aparte med Lien och gud vet om han inte gick och bar på något tungt.

Säkert, menade Katrina, jag likar inte de ögonen han Lien har, jag fryser när jag ser dem och det förefaller mig nästan som kände jag en kniv kittla mig vid hans blick.

Och de två voro nog inte de enda i Grubygden

som fruktade Lien. — Den karen har inte rent samvete, brukade man säga sinsemellan när man träffades och talet föll på den nye mannen som prästen fått hit. Beskedlig är han ju och hjälpsam ser han ut, ingen har ju haft någon anledning att klaga, men vem garanterar oss för att han blir oss behaglig även i framtiden.

Norrmän kommo ofta till Grubygden, gifte sig som regel in i familjerna, och blevo betraktade som vänner och släktingar alltid. Duktiga karlar voro de alla, strävsamma arbetare och klara huvuden som fingo förtroendesysslor med tiden och vunno allt större och större anseende.

Men Ola Lien var något för sig. Ensamt levde han, ogift som han var. En kvinna från Överbygden hade satts att passa huset och ett par statare hade han med sig från Norge när han kom.

Rik var han nu icke det kunde man se. Boskapen hans var undermålig och redskapen tarvliga och själv var han tarvlig i kläderna också.

Men det underligaste med den nye mannen, som kommit i våren till Domfors, var dock detta att han icke ville arbeta på lördagen.

Han måste vara tokig, sa gubbarna i dalen när de så småningom fingo nys om detta. Han måtte vara mormon eller separatist eller något annat på ist, inte låter en klok man eller sann lutrian allt arbete ligga nere på lördan, nej.

Men den söndag som Näsen åkte över Domfors ägor på väg till kyrka med käringen i kariolen och

ungarna traskande efter och fick se Lien plöja åker så att dammet rök i den dragande vinden, var det nära att han och hela hans hus fått slag av förfäran.

Han är förhäxad, viskade Näsen till kärningen. I går gick han och spekulerade med händerna i fickan, det såg jag ju själv — och i dag när det är höghelig söndag och kristet folk går i kyrka går han bak plogen.

Och han lovade sig själv, Näsen, och kärningen med att förr eller senare skulle prästen få reda på detta.

Underligt förresten att den där kom till Domfors. Visst och sant var ju det att ingen i bygden ville arrendera den gården, inte heller kunde, ty ägorna voro vidsträckta och utbrukad var den, med mossa på val-larna och vide i alla diken. Men att prästen tog Lien som han ju ej kunde känna något närmare till förstod dock ingen. Men så småningom enades man om detta: att Lien tillbjudit sig att betala arrendet i förskott, kanske några år framåt och att prästen ej kunnat avslå ett sådant lysande tillbud.

Det hände ofta under sommarens lopp att både den ena och den andra nere i dalen gjorde sig ärende upp till Domfors om söndagarna. Ty ingen, som icke med egna ögon hade sett det, ville tro att en människa, som nog var både döpt och konfirmerad, ville besudla sina händer med arbete en söndag.

Jo, det hade sin riktighet, berättade de vid hemkomsten, galningen slet som en häst. Än slog han hö och än skar han säd, och hans folk hade hjälpt till, både den där Guri från Överbygden och stafkarlarna,

som väl försvurit sig åt djävulen redan inne i Norge som han själv.

Äntligen måste man då handla. Och prästen blev underrättad om vad skändliga gärningar som övades vid Domfors.

Ja till en början hade Arneman ej velat tro. — Det är omöjligt detta, hade han sagt. Men till sist var han då nödsakad när allt flera vittnen hade kommit till, söndag efter söndag.

Och fram i augusti sände han då skriftligt bud till arrendatorn av Domfors. Stor-Niklas fick äran att bära fram det.

”Nästkommande onsdag, klockan 12 på dagen, inställer du dig, arrendator Ole Lien boende vid Domfors, i Grudals prästgård för att inför undertecknad, din själasörjare, svara och förklara varför du och de du i din tjänst har statt vågar herren din Gud till förtörnelse med kroppsligt arbete orena hans heliga vilodag”.

Så ljöd i sin knappa stränghet den skrivelse Ole Lien fick.

Men Ole kastade den på elden och på onsdagen fick Grudalens präst, som med anledning av det väntade besöket fått gå från arbetet, vänta förgäves.

Några dagar senare fick Lien ännu en skrivelse.

Men även den kastade han utan vidare i elden.

Så kom prästen upp genom dalen. Han var barfota som han brukade i sommaren när vädret var vackert.

Sålänge han var utanför Domfors bar han sina

kängor i handen, men kommen till vägskelet satte han sig på en sten och drog dem på. Denne man ifrån Norge måste han imponera på. En barfota präst talar och bestraffar ej med samma framgång och vikt som en skodd. Detta sade prästen sig själv.

Framme vid forsbron mötte han Guri som han antastade.

Han ville träffa Lien, husbonden, ville han.

Om det var frågan om arbete?

Nej inte det precis.

Ja husbond gav aldrig pengar till tockna där, menade Guri.

Prästen fäste sig ej vid detta egendomliga mottagande av sin arrendators piga utan bad ännu en gång lugnt men bestämt att få träffa Ole Lien.

En slusk står vid bron och vill ha husbond i tal, sa hon en stund senare till denne, som arbetade i trädgården.

Och de båda männen möttes.

Prästen var allvarlig men icke ond och Lien var också allvarlig. Och de mönstrade varandra med blicken som ville de båda ta mått.

Du lär vanhelga herren din Guds sabbat med arbete, gick prästen på sedan man utbytt hälsningar och handtryck.

Nej detta förnekade Ole, aldrig hade han brukat sin hand till arbete på herrrens vilodag.

Att neka är lönlöst, Ole Lien, många, många ha sett både dig och de dina förrätta sysslor på söndagen.

Ja på söndagen ja, men ser prästen söndagen är ej

min vilodag. Jag vilar på lördagen som Gud herren befallt — och icke på den dag, som människor bestämt, la han segerviss till. Och hans stämman var onödigt utmanande.

Prästen ryckte till och stirrade länge på den självsäkra mannen framför sig. Så frågade han om Lien var sekterist.

Nej han var icke det, nej — men han levde som bibeln lärde och tänkte ej leva på annat sätt, nej.

Han hade kämpat som Jacob med Gud och äntligen hade han funnit vägen, den enda och rätta, som få kunna se. Med satan hade han också kämpat, menade han Ole och spottade.

Nå det hade han också. —

Ja, han hade det, och seger hade han vunnit, en lysande seger. Och kanske det blev honom förunnat att hjälpa andra till seger när Gud herren så ville. — När tiden var mogen, när herren så tillstodde, när Gud gav tecken att börja — —.

Vad han menade? Prästen blev så underligt, nästan obehagligt berörd av denne mans trovissa tal och fanatiska ögon som glödde honom i möte.

Ole Lien stod rak framför prästen, självsäker som den som aldrig behöver tvivla på sin gärning och på sin uppgifts nödvändighet.

När herren vill, sa han åter lågt.

Ja jag märker nu vem du är, sade prästen myndigt och skarpt och ingen beklagar livligare än jag att en sådan farlig människa som du kommit hit — till Gru-

bygden, som varit känd för sin stränga kyrksamhet, åtminstone sedan jag kommit hit.

Ole Lien gick prästen ett steg närmare och hans röst var väsende låg när han yttrade:

Grubygden är kyrksam! — Grubygden är given i din och i Belzebubs våld — Kanske jag har kommit hit för att rycka folket från eder två, fader och son — Det var nog en vink från den högste att jag fann behag i Domfors och kom hit, ty aldrig har jag sett en bygd så andligt förfallen, så misskött, så eländig — —

Den mörke mannen talade hårt, nästan hotande och prästen kände en lamande ängslan fylla sig.

Stort mer blev ej talat; prästen hade fått nog — att börja ett meningsutbyte med denne man om andliga ting och värden fann han vara under sin värdighet som studerad man och vigd, men när han åter vände hem genom dalen sade han sig åter och åter att här stundade strid, att här över hans huvud hopade sig svarta moln och att onda tider skulle komma. Men han sade sig också att det onda såde som denne främmande man tilläventyrs skulle så ut helt visst skulle falla på hälleberget. Ingen enda skulle lyssna på honom, han skulle bli begabbad, kanske fördriven härifrån. Ty man vrakar ej sin präst och sin kyrkas läror för en äventyrars fanatiska förkunnelse.

— — — — —
Dag efter dag i arbete och vila gick Ole Lien och grubblade. De han mötte ute på vägarna veko undan för honom och ingen ville träffa honom ensam. Det är något tungt han går och bär på, något som gnager

och plågar, menade alla som sågo honom så. Någon gång hörde de honom mumla eller sågo honom stå lyssnande stilla som om han hört ljud i luften som han sökt tyda.

Till sitt folk talade han ej mer än som nödigt var. Och aldrig satt han längre inne i köket hos Guri som han brukade förr. Och detta i sin ordning gjorde, att Guri blev rädd. Ty att nu under höstens mörka kvällar sitta ensam vid sitt arbete i ett hus som detta, där så mycket ont och styggt bedrivits var ingen lek. På sin pall framför spisen där lågorna lekte satt Guri kväll efter kväll och icke kunde hon undgå att lägga märke till de underliga ljud som stundom kommo från de tomma och obebodda rummen däruppe. Än var det, tyckte hon, som om en mangel gått med buller och skarpa skräll och än var det dans däruppe. Tydligt hörde hon klackar klappa mot golvet och sus som av svingande par. Och vettskrämd kunde hon stundom lyssna på detta så länge att hon ej förmådde mer.

Då smög hon sig in till sin husbonde, som hade sin säng i det rum där gammelpatronen dött. Och först vid sidan av honom under den varma fällen med hans långskägg kittlande sin kind fick hon ro igen.

Jo det spökade vid Domfors. — Det är djävulen, sa Lien en natt till sin piga när hon tassade in till hans säng, det är Belzebub själv som huserar. Och under det de två lågo samman så förunderligt trygga nu, berättade Ole både det ena och det andra.

I går kväll mötte jag gammalpatronen själv, sa han

med övertygelse, såg honom så tydligt fast det var duktigt mörkt. Han stod vid forsbron med käpp i näven och såg mot gården, så som han ju ofta brukade stå efter vad det sägs. Han såg lidande ut, kanske därför att han nu visste att gården gått ur släkten. Jag tänkte läsa välsignelsen över honom och mana honom till ro igen, men så var han försvunnen i månskenet.

Sådana upplevelser berättade de två för varandra där de lågo vakna i natten. Och när de somnade förföljdes de ofta av onda drömmar.

Ja Dompors var förbannat liksom hela Grubygden. Ont hade människorna gjort och ont hade de farit. Spel och dans både söcken och hälg, kortspel och stundom slagsmål. Vem kunde förundra sig över att satanas och hans anhang fått fotfäste här.

Och allt livligare, allt mera innerligt önskade Ole Lien att Gud skulle ge honom det tecken han bett om, detta tecken som skulle ge till känna att han var den utvalde, den som på ett outransakligt vis blivit sänd hit för att göra slut på all syndens styggelse i dessa landsändar. Denna som den girige och onde prästen varken ville eller kunde göra slut på. Och detta därför att han själv var bunden av samma garn.

VII.

Det himmelens tecken Ole Lien väntat på kom ock till sist.

Det var en söndag i slutet av november. Snö hade fallit redan och markerna lågo gnistrande vita i solglansen.

Vintern blir kall, menade bönderna i dalen, rönnbären sitta ännu i klasar på träden och sparvarna hålla sig envist omkring husen. — Himlen välvde sig hög över de svarta skogarna kring Domfors och rimmet glittrade som kostliga smycken på al och vide, som växte tät på båda sidor om älven.

Redan tidigt den dagen hade Ole Lien stigit upp. Guri snarkade och gjorde rörelser i sömnen när hennes sängkamrat hasade sig fram ur den raggiga fäl- len, men Ole var barmhärtig och lät henne sova. De hade somnat senare än vanligt de två i natt, ty ingen av dem hade tröttnat på att berätta om sina senaste syner och underliga upplevelser. — Och hon behövde sova ut.

Ole fick på koken i köket och drack en slurk kaffe

innan han gick ut. Han skulle till skogs idag. Skulle fälla några björkar i Nolfallet, som han sedan länge korat till bränsle. Hans statare skulle hålla sig hemma hade han sagt, ensam ville han till skogs. Det var så högtidligt tyckte han att arbeta ensam inne i skogen en sådan välsignad dag som i dag. Han kom närmare himlen, tyckte han, och hans sinne blev så ljusst och hans tanke skärptes så förunderligt.

Nolfallet låg en fjärdingsväg borta. Han hade att passera sjöstranden ett stycke först och sedan taga av till höger, följa en stig, som kreaturen för längesedan trampat, men som sällan beträddes av folk. Det var kallt i luften och en lätt nordan svepte fram efter sjön.

Kommen fram till ort och ställe grep Ole Lien arbetet fatt. Genom den stilla skogen klungo raska hugg, och hackspetten som börjat trumma på en inrutten asp, där han sedan gammalt visste det fanns läckra maskar, höll förskräckt upp och sökte sig med flaxande vingslag längre in i skogen.

Och med hårda duns föllo träden det ena efter det andra.

Under arbetet grubblade Ole på detta samma han nu under många månader grubblat på: om det var förutbestämt att han skulle bli Grudalens Messias. — Därhemma i Solör, där han till för kort tid sedan brukat en gård, hade han ju ofta stått upp på möten och talat. — Icke på världsliga möten nej. Till sådana gick han aldrig. — Men när det ryktades att han Modal, storprädikanten, var kommen var nog Ole den

förste som ville höra honom. Han talade så mäktigt, han Modal från Stavanger, och att höra honom spela gitarr, det var detsamma som att höra musik från himmelriket.

Och Ole köpte sig själv en gitarr och följde ofta med denne Modal från stuga till stuga inne i skogarna. Och med sin musik och med ordet som tillgift uträttade de båda stundom storverk. — Ja när det kunde gå så långt att en av de nyfrälsta dränkte sig i ett tjärn för att på det viset fortare nå himlen, då kunde man säga sig att nåden var stor och flödande. Och detta var hänt. Ole hade själv varit med att ta upp liket och läsa brevet den döda lämnat efter sig.

Ja Modal från Stavanger var en mäktig Guds man, mäktig i både ord och gärning. Han botade sjuka med handpåläggning och bön och han fick allt som han bad om. Den gången t. ex. när han behövde pengar till en rock — fann han ej ett passande belopp på stora landsvägen, som Gud fått någon att tappa, eller den gången — ja otroligt var det hur mäktig den Modal var.

Och Ole Lien kände en salig rysning skaka sig när han tänkte sig möjligheten av att han själv kanske efter bön och fasta skulle känna en liknande kraft som Modals strömma genom sig. Men förste måste han ha tecknet, först måste han ha tecknet, ja. Så skulle han gå ut i ödemarken och bereda sig som Kristus själv och Johannes Döparen och många andra gjort. I fyratio dagar och fyratio nätter skulle han fasta under brinnande bön. Och så skulle arbetet

börja, detta väldiga arbete, som skulle resultera i Grudalens omvändelse.

Ole Lien arbetar ivrigt och segt under det tankarna tumla om i kokande virvlar som vattnet i forsen därnere. Och i den solklara söndagen går det undan med fart under det han tänker. — Spånorna yra under de kraftiga huggen och han känner hur svetten silar ner efter ryggen. Allt djupare in i skogen går han, synar ut träd efter träd och märker ej att himlen mörknar och att snö om en stund börjar falla i sakta dalande flingor.

Allt starkare blir emellertid snöfallet efter hand och en vass vind börjar blåsa.

Ole Lien sätter sig på en stubbe, tar fram maten ur knytet han haft med och äter, men tar åter fatt för att bli färdig innan mörkret bryter in.

En gammal knotig björk står ensam i ett moras av kvistar och halvrudda trädstammar i ett myrslag. — Den vill han fälla, så fick det vara slut för i dag!

Yxan skär in i den gula veden och huggen tränga genom vindsuset fram genom skogen. — Dit skall hon läggas, tänker Ole, ute över myren, som låg snötäckt och frusen och där tuvor med odon och pors stucko upp. — Allt djupare in i veden arbetar sig yxan, men på detta tänker ej Ole så mycket, åter är han långt borta igen tillsammans med helbrägdagöraren och gitarrspelaren Modal.

En il susar fram genom skogen. Allt som står i dess väg böjer sig ödmjukt mot jorden, ungbjörkar

skaka sina svarta kvistar och granarna susa. — Ole hugger fast och energiskt.

Nu griper ilen med mäktiga fingrar om björkens krona, griper och skakar — — — ja att tänka sig Modal stå med bibel i hand — Ole hugger — och att bli stark i andan som han — —

Med ett brak faller björken, prässad ner utav stormen. Och innan Ole hann eller ens tänkte på att kasta sig undan ligger han prässad ner i snön under den gråvita stammen.

Över skogen gick stormen i bullrande kast och natten grånade mot horisonten.

— — — —

Länge låg Ole utan medvetande, men hur länge blev honom ej klart. Men han förstod när han vaknade att timmar hade gått sedan olyckan skedde, ty stormen sjöng nu endast svagt i trädens kronor och himlen hade klarnat och över myren låg månljuset vitt.

Trädstammarna omkring honom stodo så hotande mörka i natten. Och de blåa skuggorna kröpo långsamt över snöödet under det månen skred fram mellan sönderrivna skyar.

Ole Lien låg och funderade över om han skulle dö nu, dö ensam och övergiven härinne i skogen. Över sig kände han björkstammens fruktansvärda tryck och han kunde endast med ansträngning och under ideliga stön dra pusten. Han sökte röra sina armar men de lågo som lamade och benen voro skruvade fast som i ett städ.

Plötsligt tyckte han sig höra ett ljud, något liknande en hunds tjut, som skar fram genom tystnaden. Han lyssnade ansträngt och han hörde blodets feberheta dunk i tinningarna. Ännu en gång kom detta långdragna tjut till honom långt borta ifrån.

Var man ute för att söka, undrade han, hade man saknat honom därhemma och hade någon kunnat gissa att han förolyckats härinne?

Men tjutet förstummades så småningom och han förstod det var räv som han hört.

Nej ingen skulle sakna honom, han som så ofta var borta både nätter och dagar. Här skulle han få ligga livlös och kall både dagar och veckor, ja månader med. Men en dag skulle han nog bli funnen, eller åtminstone hans ben. Och i bygden skulle det bli kunnigt på vad sätt han dött. Men ingen skulle begråta honom som var så ensam. — Detta tänkte Ole Lien i sin bittra nöd.

Men så kom han plötsligt ihåg Guri. — Hon låg ju natt efter natt vid hans sida. Ja som man och hustru hade de levat, gunås. — Men varje morgon hade han ju suckat till Gud, och förlåtelse hade han ju fått för detta — som kanske var orätt till och med i de otrognas ögon.

Jo — Guri skulle nog sörja. Till en början. Hon hade ju talat om giftermål nu i det sista. — Men även hon skulle väl glömma en gång.

Över hans huvud flög en uggle med mjuka och tysta vingslag.

Hon satte sig i en liten björk och snart ekade sko-

gen vida omkring av hennes rop. Klä-vitt, Klä-vitt. — Det är dödsfågeln, tänkte Ole; hemma i Solör hörde man alltid en ugglan innan någon skulle dö.

Och under det Ole låg och tänkte på detta och kände en egen stillhet fylla sig vid tanken på att nu var det förbi, tyckte han plötsligt att skogen hade vaknat till liv efter en långvarig sömn. I trädens toppar susade en osynlig vind, ty ej ett barr, ej en kvist såg han röra sig i månskenet, som lät allt träda fram så vidunderligt klart. Och han tyckte under det han låg här med lemmarna stela i novembernattens köld att vidderna runt om honom blevo levande och att snöödet myllrade av levande väsen, som han väl kunde höra men icke se. Det prasslade i buskarna och viskade mellan stammarna och han anade varelser som gingo i ring omkring honom, där han låg febersjuk och övergiven i skogen.

Länge låg han så och lyssnade till detta och han var viss om att det var dödsvarsel han hörde. Och han tyckte att döden som människorna fruktade så var lättare än han trott. — Men plötsligt gick honom en ilning i blodet och han stönade högt — och med förtvivlans ansträngning sökte han ändra läge. — Skulle han dö utan att — — skulle han icke befinnas värdig att sprida ljus över den förmörkade Grubygden. Och nu i detta ögonblick föreföll det honom som om döden blev så mörk och ond och att hela hans livs gärning hitintills varit gagnlös och förspild.

Men i nästa ögonblick fylldes han av en sådan för-

underlig ro och denna ro växte till trygghet och en namnlös glädje.

Att han hade legat här och icke förr kommit att tänka på detta.

Nu var det Guds tid — nu skulle han kungöra sina avsikter. — Så var det; att han ej förr hade tänkt på detta!

Var det den högstes mening att han ej befanns värdig eller lämplig till det stora värv, som han drömt om, ja då skulle han dö — — men var det han som var utsedd, ja då kom hjälp; då skulle han, som är mäktig till allt, sända människor till honom, räddare som skulle bära honom hem — hade ej han som bor i himlen och som vet och känner allt, genom tiderna vid otaliga tillfällen uppenbarat sin heliga vilja genom under. — Nu kom tecknet han bett om, eller kom det icke!

Och vid denna jublande tanke sjönk han samman igen, Ole Lien. Kölden kände han ej längre, ej heller fruktan eller smärtor. Han tyckte att han själv gjort sig fri ifrån kroppens hölje och att den som låg här förfrusen och misshandlad i natten icke var han själv.

Och över oändliga vidder tillbaka i tiden och fram mot det som möjligen skulle ske svävade hans tanke som en örn eller en glada, som från sin plats uppe bland drivande skyar ser ner över vida bygder, som bada i sommarens solglans.

— — — — —
Rolands-Jonte var ute och gick i natt och han hade nu sin särskilda anledning till detta.

Att Jonte var en stor filur visste ju varendaste män- niska i bygden, men att han till alla sina andra me- riter även fogat den att tjuvskjuta älg på förbjuden tid, det visste man inte. Visst och sant var ju det att länsman Boman vid ett par tillfällen haft Jonte mis- tänkt, men vem och för vad misstänkte nu icke Bo- man? Söp man och höll man litet väsen på kyrkvä- gen var han framme strax; slog man ut ett par fön- sterrutor för en bonde, när man fann vägen stängd in till pigans kyska läger, bums kom det stämning för hemfridsbrott — kort sagt, länsmannen var en racka- re, som alla löskarlar i bygden hade ett horn i sidan till. Och som skulle märkas. — När hans nådetid till sist var slut.

Jo, Rolands-Jonte var ute och gick i den smäll- kalla novemberratten. Och hans ärende var nog det att få hem de sista resterna av en älg som han skju- tit för några dagar sedan och vars kött han grävt ner i snön inne vid en myr i skogen. —

Du får ha varmt i stugan och grytan på kok när jag kommer hem, sa han till Katrina, käringen, som satt vid muren med lerpipan mellan tänderna, när han gick.

Och detta hade Katrina lovat. Ty Katrina var en god hustru, som nu i femtio år snart delat ljuvt och lett med sin man.

Och roligt hade de två haft tillsammans. Isynner- het om jularna. Ty då hade de alltid främmande och då fanns både sovel och brännvin i huset. Se saken var den att hos Rolands-paret logerade allt farande

fantefolk som kom från skogarna uppe vid riksgränsen och var på väg ner mot storbygden. Men i julen låg än det ena och än det andra byket stilla i ett par tre veckor i Jontes och käringens stuga. Och då var det fest och bullrande liv där i huset med sång och dans och felmusik och ett och annat uppfriskande slagsmål.

Det var midnatt gott och väl när Jonte gav sig iväg. Och det hade åter börjat snöa så smått. Himlen som nyss varit klar med måne och gnistrande stjärnor välvde sig åter grå och tung över de mörka skogarna.

Hunden var med, ty han fann köttet om ej Jonte kunde. Allt starkare och starkare blev snögloppet, och detta hade Jonte ingenting emot. — Ingen borde se spåren om någon därnerifrån bygden eller från Domfors kom på skogen.

Mörkt var det, men Jonte tog sig fram, stigkänd som han var och väl förtrogen med natten och dess gärningar. Hunden gick före och visade väg. Upp för fallet bar det och fram över gläntorna, där vinden tog skarpt och där snön ville mura igen ögon och näsa.

Plötsligt stod hunden och vädrade. — Det är hare i faggorna, muttrade Jonte. Och han skrek till hunden att fota på. Satan till väder i natt! Hade han trott detta hade nog köttet fått ligga så länge, fast ju rävt kunde komma och — — — Nu stod han igen! Vad fancken gick åt bästet!

Mera fick ej Jonte tänkt, ty slagen av undran stod han och stirrade efter hunden, som pilade i väg ner

mellan trädstammar och vindfall och stenar så att snön yrde kring bringan.

Jonas följde efter och om en stund hade han till sin namnlösa överraskning funnit en halvt nersnöad man under en kullfallen björk nere vid samma myr där han gömt köttet av älgen.

Det blev slit och arbete i den stormpiskade natten. Svetten föll i droppar ner i Jontes skägg, han bände och bröt och han halade — och om en stund hade han lättat stammen så mycket att den olycklige kom fri. Och när han lutade sig över honom, såg han att den han räddat från döden, åtminstone tills vidare, var ingen annan än arrendatorn på Domfors. Och han kände något som liknade missräkning. Ty Lien var ju väckt, det vill säga lite galen, och att rädda en sådan, menade Jonte, det —

Men en människa var han ju. Och nu hade han ju ansvar för hans liv. Ty levde gjorde Ole Lien, fast med litet liv.

Hjärtat slog, fast svagt, hörde Jonte och någon gång jämrade den skadade sig sakta.

VIII.

Dagen därpå gick som en löpeld över Grudalsbygden ryktet om vad underligt som hänt under natten.

Och var man träffades ute på de snöiga vägarna eller i gårdarnas kvalmiga kök talade man endast och uteslutande om detta. De gamla, som sutto i spisvrån med tobakspipa mellan tänderna och sågo in i flammorna som lekte på hällen, de gamla som varit med om mycket och hört mycket omtalas rannsakade sitt minne för att om möjligt finna fram ur dess skymslan en händelse som denna. Men de funno den icke. Nej detta som skett var något nytt och ej förr förnummet. —

Och sig själva och andra sade de att det måste ligga någon särskild mening under detta. Ofta hade det ju hänt att olyckor av alla slag skett i skogen under huggst och timmerkörning, att folk blivit lem-lästade eller hittats döda. Men att räddningen hade kommit till en förolyckad på ett så underbart sätt hade ingen enda i Grubygden hört. Och att Rolands-

Jonte var den som av himmelens makter blivit utsedd att komma frälsning åstad fattade ingen.

Och ingen var mera förvånad än gamle Jonte själv. Ty att Gud hade befallt honom gå ut, berättade han för alla som ville höra på. Och detta ville alla. — Vi två, Katrina och jag, lågo i fållbänken, berättade Jonte. Till sängs hade vi gått tidigt som vanligt. Katrin låg och pustade och sömnen drog även på mig. Så tyckte jag plötsligt att dörren gick upp, jag kände den kalla luften svepa kring sängen. Steg hörde jag emellertid icke. Folk väntade jag ju inte i natt och jag kände mig litet fålen, ty jag förstod att inte allt stod rätt till.

Så hörde jag en viskande röst. — Jonte, sa det alldeles invid mig inne i mörkret. — Ja, sa jag, vad är det? Jonte, sa det igen och så hörde jag ej mer — — —

Att det kallat på mig i natten vid mer än ett tillfälle, det hade det ju förr. Otaliga gånger har det tagit i kojdörren och ropat: Jonte! när jag legat och kolat i hösten och det gått håll på milan därute. Men att jag skulle väckas nu mitt i natten när jag ingenting hade att passa var underligt. — Ett var jag emellertid viss om: de högre makterna, om det nu var onda eller goda, hade befallt mig stiga upp. Säkert var det någon jag skulle rädda.

Du skall ta hunden med, tyckte jag det viskade inom mig, men jag hörde ingen röst som förr. Och du skall ta vägen över sjön mot Nolfallet. Och det gjorde jag ju, och vad som sedan följde känner ni ju alla. —

Besynnerligt var det och det underligaste jag i mitt

liv varit med om, slutade Jonte sin berättelse där han viktigt och självbelåten stod på vägen eller satt inne i köken med kaffespilkummen i näven under det att unga och gamla flockades kring honom med vidöppna ögon.

Du har blivit redskap åt Gud fader själv, menade en och annan gammalmora, där hon satt på sofflocket under fönstret vaggande av och an. — Dig har bevisats en särskild nåd och du borde vara glad och tacksam för detta.

Jo Jonte var nog båda delarna, men lite högfärdig också. Var det nu inte han som ännu en gång var bygdens beundrade hjälte!

Men hemma satt Katrina och kokade doftande kött av älg så att ångan låg som en sky under taket.

Till Domfors och dess arrendator, denne norrbagge som ingen hittills kunnat riktigt med, gingo i dessa dagar allas tankar. Och icke en endaste en tänkte annat än detta: Ole Lien är en man, som Gud fader själv har haft särskild anledning att rädda.

Och så småningom under det dagarna skredo och julen kom allt närmare blev man övertygad om att denne misskände norрман som ingen kände något närmare till förvisso var utsedd till något stort.

Men till vad begrep man ännu icke.

Så var det en dag att Näsen spände för kyrksläden och tog till Domfors. Plötsligt hade han känt en sådan obetvinglig längtan att träffa denne Lien, som ingen hade sett sedan den underbara räddningen.

Det kunde vara intressant att tala vid en, som Gud fader på ett så särskilt och iögonfallande sätt utmärkt.

Men Guri, pigan som tog emot, gav besked om att hennes husbonde ingen ville ha i tal. Han har blivit så underlig, berättade hon den lyssnande och allt mer förvånade Näsen, han arbetar ej längre och aldrig är han ute annat än om nätterna. — Men när det skymmer på går han sin väg, in mellan husen och in i skogen. Och som regel kommer han ej hem före morgonen.

Ja, vad han tog sig till, det kunde ej Guri upplysa om, han hade aldrig nämnt något om detta. Över huvud taget yttrade han föga nu. Inbunden gick han och hans förr så underliga ögon hade blivit ännu mera underliga, menade Guri.

Om han åt något och om han då var sjuk? Nej inte åt han mycket, nej, men sjuk så till kroppen var han väl knappast när han kunde hålla sig ute om nätterna och spatsera i snön kanske många mil.

Detta berättade Guri och hon lät också under samtalet med Näsen skymta fram det hon var rädd här vid Domfors om nätterna. Ensam som hon var i regel. Det var inte fritt för utan att det spökade, skulle Näsen veta.

Som nu förliden natt. Var det inte dans i den tomma salen med dunk av klackar och annat spektakel så skulle hon inte heta Guri Vassmo och vara från Överbygden. Och vem kunde undra på det: här som bedrivits så mycket styggt och ont — —

Och Näsen tyckte att den som talade hade så un-

derligt djupa ögon och att hon måste bära på någon tung börda.

Den ende i Grubygden som var sig lik var prästen. Kom någon till honom som vanligt i anledning av lån eller omskrivning av reverser och talet därunder föll på arrendatorn vid Domfors, ville han inte förstå att något underligt hänt. Nej han trodde inte på gamla Jontes berättelse — och han yttrade ofta, så att många hörde på, att endast en sak var oförklarlig i samband med detta som nu i veckor bundit folkets tankar. — Och detta enda var människornas gränslösa lättrogenhet.

Men Lill-Elsa, dottern, som gick ensam med sina irrande tankar och sin hopplösa längtan lyssnade gärna till det folket berättade. Och hon fann som alla andra att detta som skett var underligt. Och att detta underliga som sysselsatte henne i någon ringa mån gav henne ersättning för det hon mist.

Hon var så ensam lilla Elsa. Och natt efter natt när hon låg vaken grät hon stilla och tyst för sig själv med ansiktet djupt nere i kuddens strida halm.

Ty ifrån Ove hade hon ingenting hört. Och han lovade henne så säkert att skriva. Nu var han därute i den stora världen där människorna lever raskare än här och där människornas intressen helt visst voro andra än häruppe. Och här i sin grå ensamhet skulle hon gå, runt som i drömmar och den blåa himlen skulle vara skymd utav mörka skyar.

Och som hon gick där i vintern när dagarna voro varandra alla så lika, började hon redan att längta

efter våren eller efter något annat underbart som skulle hända henne. Men våren var ju så oändligt avlägsen, ty ännu var det ej jul fast den ju närmade sig raskt.

Men äntligen kom den stora glädjen till henne. Det var annandag jul. Fadern hade varit i kyrka och när han ömsat och fått vadmalsrock och halmskor på, fodrat hästarna som han brukade och ätit sin middag, kallade han dottern in på sitt rum.

Här är brev till dig, sade han lågmält, och det är nog ifrån honom.

Och i detta ögonblick sade sig Elsa att hon gjort orätt mot sin far, hon som trott och sagt sig att han tagit mot breven från Ove, men ej velat ge dem ifrån sig. Nej han var nog ej sådan, hennes far, icke ond, men istället fylld av tro på och förtröstan till att det han gjort och dagligen gjorde var något gott och av Gud. Och om han for vill, var han icke i stånd till att fatta detta — slavbunden härvidlag som han var.

Elsa tog brevet och gick in till sig. Hennes gråa kinder hade fått färg och ögonen liv och hon tyckte att den som med darrande hand öppnat brevet var en ny, som hon knappast kände.

Men när hon vek pappret samman igen var hon åter den gamla. Den som sörjt och som saknat.

Ty det hon läst var så tungt och trist och hon tyckte att hon genom detta, som kommit, bättre än någonsin förr kunde fatta livets jämmer och namnlösa saknad.

Den som skrivit och berättat om alla sina grusade förhoppningar och felslagna planer var en hemlös och

en som icke kände hopp eller var fylld utav tro på något. Och hon förstod och hade länge förstått att utan tro var livet en öken. Ingen som ej trodde på sin uppgift, på sin gärnings gagn och välsignelse kunde stå livets jämmer emot. Och med tanke på sin egen far, som hon trodde sig känna bättre än någon annan, måste hon säga sig att även för den som kämpade och led för en lögn fick livet värde och betydelse. Blott lögnen hade sanningens klädebon.

Men Ove var som det gulnade bladet i hösten som kastas om utav stormen för att slutligen försvinna i vägens skarn.

Kort och utan större intresse var brevet, men varje ord andades leda och misströstan.

Jag har varit i Uppsala, skrev han, men hade ej mod eller medel att fortsätta mina avbrutna studier. Nu är jag nere i Köpenhamn och kommer att i nästa vecka söka mig över till Amerika. Icke för det att jag väntar mig något där — varken i det ena eller det andra avseendet, men det är ju sedan gammalt bruk att den som lidit skeppsbrott härhemma skall däröver till de förolyckade existensernas land.

Och adress gav han ej upp, kanske därför att han ej kunde. Men han skulle skriva såvida livet blev ljusare. Och att hon skulle tänka och vänta på honom behövde han ej be om, ty därom kunde han ej tvivla. Men om år skulle gå innan hon hörde något mer, skulle hon söka att glömma honom och kanske bli lycklig med en annan, ty då fanns han ej mera till. Eller då hade det gått honom så illa därute i den stora

främmande världen som det överhuvud taget kan gå en människa.

Så hade Ove skrivit och Elsa, som höll honom så kär som en människa kan hålla en annan, hade gömt hans brev som man gömmer ett kostbart smycke, som man stundom tar fram när man är ensam för att betrakta.

Men hennes mörka ögon hade blindats av gråt och hon förstod nu att det icke var glädjen, hon genast trott, utan den stora och tunga sorgen som kommit till henne med detta brev.

— — — —

Man beredde sig till att på ett värdigt sätt fira julen i Grudalen.

Den högtiden var nu den förnämsta i året och icke fick den rinna bort utan att lämna efter sig angenäma minnen. Det såg ut som om Grudalen vaknat upp ur en sömn som bundit den i månader nu.

På vägarna blev det bjällerklang och liv. Finmjöl skulla skaffas och socker i toppar och sirap i byttor och spannar. I långa foror åkte man i morgonens köld mot norr in i skogarna, till riksgränsen med dess handelsbodas på norsk-sidan. Där fick man mjölet och annat därtill både billigare och bättre. Och att betala tull aktade man sig nog för. Tog husfadern en säck mer än som lovligt var fick han nota av handelsmannen med en annans namn — sons eller drängs. Och på detta sätt klarade man sig gott.

Inne vid gränsen drack man köpsup på köpsup, och

där köpte man massor av kortlekar till bruk i julen och dragspel och fioler och sötsaker och vin och grannlåt åt kvinnorna. Pengar fanns i plånboken, gubevars, alla voro förmögna i Grubygden och till tjugondedag Knut skulle man om allt gick efter beräkning kalasa i varendaste gård, supa och dansa och spela kort till de nya dagen grydde. Ty detta var sedan urminnes tider sed häruppe.

Men spörsmålet framför alla andra hundrade spörsmål dagarna före jul var dock detta: hur skall jag få mycket och gott, men på samma gång billigt brännvin?

Grudalingarna hade ju som regel hitintills köpt sina varor från staden som låg ett par, tre mil i söder, men Överbygdens folk hade närmare till Norge och därfån från togo de sin försyning.

Vid ett förberedande sammanträde hos Stor-Niklas, där dalens löskarlar givit möte för att åtminstone preliminärt dryfta den brännande frågan, föreslog plötsligt någon att man som överbygdingarna gjorde skulle ta sitt förråd ifrån Norge.

Och förslaget vann allmänt bifall.

Men vid gränsen uppe vid Linna bodde snokarna, två påpassliga gränsridare, som nog skulle lägga beslag på kaggarna man ville smuggla över, såvida ej — ja man måste fara varligt fram och med list.

Nattetid måste det ske, sa Niklas där han satt vid bordet med tobakssås i skägget — och jag föreslår att vi redan i denna dag vända oss till Rolands-Jonte för att höra hans mening. Ty han är yrkesvan som ni vet.

Och i sluten trupp spatserade man i den gråa vinterdagen till Jonte.

Nej, Jonte ville inte vara med, han ville inte det, nej. Han satt vid fönstret i stugan och Katrina satt vid spisen och ur grytan hon passade steg en fet och ljuvlig doft av ångande kött.

Han var förgammal till sådant nu — och förrästen hade han så smått börjat fundera på att — Jonte såg ut genom den rimmade rutan och tuggade sävligt på bussen.

Fundera på vad? frågade Niklas och lirkade fram lärkan och räckte fram.

Tack, Jonas ville inte säga nej, en sup kunde han ju också tacka Gud för — men annars tänkte han nu att efter den kallelse han fått och den särskilda nåd som visats honom att vända sitt hjärta från synden och dess styggelse. — Jo han tänkte det. — Tack! han räckte lärkan tillbaka.

Den gick omedelbart till Katrina. — Tack, hon ville inte, hon heller säga nej — fast också hon så smått börjat tänka över, nu efter detta märkliga som hänt att — —

Niklas och kamraterna sökte beveka med finskuren tobak och goda ord. Men Jonte var obeveklig.

Nej han ville inte vara med om smuggling mer. Inte för det att han trodde det var synd eller på något sätt brottsligt i den högstes ögon, men i alla fall — — nej han fick se att köpa bibel han istället, och salmbok. —

Och i natt låg han och funderade på att bränna upp

kortleken. Och han hade tänkt be Katrina sluta upp med att spä både i kort och i kaffesump.

Jonas satt så andäktig med knäppta händer och talade så salvelsefullt som en läsare.

Men när de nu i alla fall kommit hit och bjudit både honom och karingen både på brännvin och kardus — så hade han ingenting emot att tala om hur han brukade bära sig åt — och ge ett eller annat litet råd och någon vink som kanske kunde vara nyttig.

Och stolt som en gud satte sig gamle Jonte att berätta den ena fast otroliga historien efter den andra om sina växlande äventyr som smugglare.

Och löskarlarna sutto i rad på bänken och lyssnade med uppspärrade ögon och munnar.

Den gången vi narrade snoken på taket — och den gången vi ga honom brännvin med snus så han domnade av — och den gången och den —

Rolands-Jonte kunde konsten att berätta och löskarlarna i stugan kände en berusande doft av ödemark och äventyr slå emot sig, och de förnummo gnisslande medknarr i midnattstysta skogar och hörde stigmäns vilda jubel.

Och aldrig hade gamle Jonte och hans galna bedrifter förefallit dem större än i detta ögonblick. Och de beklagade allmänt att en sådan man blivit avfälling, en som kommit på nya och dåraktiga tankar. Men de tänkte också med belåtenhet på de vinkar och nyttiga lärdomar de under tiden fått.

Det var sent en kväll ett par dagar senare.

Inne i boden hos handelsmannen, han Engbretsen

i Linna, var det så gott som folktomt och glad var han, för dagen i dag hade varit den mest ansträngade han haft på länge. — Den siste, han Engbretsen, betjänar är en svensker — han skulle ha två kaggar brännvin vardera på femtio liter.

Jo, Engbretsen hade på lager, fast han nu inte hade rätt att handla med sådant.

Du er fra Grubygden, du, kan jag höre, säger Engbretsen under det de två baxade med kuttingarna därute i magasinet.

Jag är hemifrån jag, svarade Niklas under det han lyfter den ena femtio-litern i släden.

Og du tænker vel smuggle kan jeg tru — og jeg finder ikke ont i det, la Engbretsen till.

På detta svarade Niklas just ingenting. Om en stund säger Engbretsen:

Ja du bruker vel samme kneb som han Jonte paa sin tid, med sæk og mel og det.

Jo, det var då meningen det, menade Niklas.

Och om en stund körde Stor-Niklas i den skumma kvällen vägen fram emot gränsen med en säck mjöl, där två kaggar brännvin lågo gömda. Han sitter grensle över säcken och han smacker på unghästen han lånt och han visslar ömsom och trallar. — Kom gränsridaren skulle han ej tro att en som sjöng och väckte uppsikt hade något olovandes före.

På båda sidor om vägen som ligger glänsande glatt står skogen ruvande svart. Himlen är klar och icke en vind rör sig. I kvällen klinga bjällrorna och ekot av klangen svarar i åsarna. Månen brinner gul och

millioner stjärnor tindra över den sovande ödemarken.

Allt närmare kommer han gränsen, den kalhuggna vägen som skiljer tvänne riken åt och allt mera högljudd blir Niklas.

Snoken skall då genast ha detta klart: att en ärlig man med redliga avsikter och med julmjöl i släden åker hem genom skogen i den månblanka kvällen. Och han tänkte på vännerna därnere i Grubygden, Niklas, som salat samman till den välsignade drycken, vars njutande sedan gammalt var julens endaste mening. Och på den längtan, som dessa hans vänner kände att få hålla fludiet på buckliga bleckdunkar och gröna flaskor. — Ja det blev fäst när han fram på förmiddagen i morgon kom hem. En salig försmak av julens rika välsignelse.

Då skulle de komma alla som salat — hem till hans stuga i långa rader efter stigarna i skogen. Och i allas anleten skulle han läsa en nästan himmelsk förhoppning. Och under det kaggarna tömdes skulle han stå segerstolt i kretsen av beundrande män och berätta om hur finurligt han gått till väga. Och alla skulle säga sig själva och honom att fiffigare kunde inte ens gamle Jonte ha burit sig åt. Niklas var den som skulle ta upp bygdehjältens fallna trasmantel och inom kort, skulle man mena, skulle hans namn i Grubygden ha samma starka och äventyrliga klang som själva Gammel-Jontes.

Niklas smackade på hästen, klatschade med piskan och genom stillheten ekade allt rappare hovslag —

Och för all den glädje det skulle bli när glasen fylldes och tömdes och fylldes påny, under det kortspelande vänner sutto kring borden i stugorna och kaffekokaren puttrade över lågorna i spisen. Och ur de mäsingskodda piporna skulle röken stiga doftande blå och julen skulle för Niklas och hans kamrater bli en enda lång och förunderlig fäst. — Och Niklas sjöng och trallade.

Nu skymtade ljusen i gränsridarens hus och han såg, Niklas, hur en lyktas sken dansade fladdrande gullt över vägens blankslitna snö.

Mjöl här i säcken, mente Niklas när gränsridaren kommit till. Och han lät hästen gå, viss om att den nyfikne skulle låta sig nöja med detta. Ty så hade han hört berättas att bruket var.

Men gränsridaren tog tag i hästens betsel och höll fast; han ville nu titta lite närmare på det där mjölet — det ville han.

Titta, gästade Niklas ännu kavat men en smula röd i synen, du tror då väl icke att jag, en hederlig man, har förbjudna varor — och far med fanteri — —

Det var nu det gränsridaren ville förvissa sig om. Han hade funnit det underligt detta att man kom körande så här i natten. Och han släppte hästen och lutade sig ner över släden.

Under säcken och det tunna lagret mjöl kände han ett par hårda föremål. Han lyfte lyktan upp i släden och började skära säckbandet över.

Nu förstod Niklas att han måste handla raskt. Detta, om det ohindrat fick fortgå, bar rakt in i — —. Han

klippte av tanken och gav gränsridaren en stöt för bröstet så våldsam att denne tumlade ett steg baklänges och i samma ögonblick gav han hästen ett rapp. Med ett ryck kom släden i rörelse, men gränsridaren som nu hämtat sig något och var viss på sin sak kastade sig handlöst i släden och sökte få Niklas under sig. Men Niklas var inte slagskämpe för ingenting. Han släppte tömmarna och slog, under det hästen rusade fram i fullt galopp, skrämnd av oväsendet där bakom. Slaget träffade tinningen så att uniformsmössan beskrev en cirkel i luften.

Men gränsridaren, som var stor och stark och icke alldeles ovan vid kommers, gammal korpral som han var, angrep Niklas bakifrån och fick honom under sig i släden.

Och i mörkret sedan lyktan gått ut och under det släden susade allt vildare fram i den stilla natten tumlade tvänne svarta kroppar om varandra. Ingen av de kämpande yttrade ett ord. Men de beto tänderna samman och de funno på de vidunderligaste knep och stryptag för att göra motståndaren matt.

På båda sidor stod skogen tyst och såg till och månen sken gul över ödemarken.

Länge varade kampen och Niklas, som hela tiden haft en ofördelaktig ställning, måste så småningom när han kände sig allt mattare och mera andpust övergå till defensiven.

Men han värjde sig och sitt dyrbara gods både manligt och tappert. Ty han visste och tänkte hela tiden att på utgången av denna förtvylade tvekamp be-

rodde det helt och hållet huruvida det skulle bli jul för Grudalens löskarlar eller icke. Emellertid, vara eller icke vara — brännvin eller icke brännvin, jul eller icke jul! Och fylld av en plötslig kraft, som bredde sig som flytande eld i hans muskler och senor, gjorde han ett kast och ett utfall som kom gränsridaren att vackla. Och i nästa ögonblick kände denne en stöt under hjärtkulan som för ett ögonblick lamade honom helt.

Men han märkte också att släden stod och att hans motståndare fått en ny att kämpa med.

Det blev efteråt uppklarat att denne nye var en kolare från Överbygden som med näversäck på rygg var på väg hem till sitt torp för att jula.

Mannen kände Niklas sedan gammalt, hade varit i delo med honom både på dansbanor och marknader och ville nu passa på det kärkomna tillfället att betala för gammal ost och på samma gång få ge kongl. majestät och kronan en handräckning. En sådan tjänst kunde ju vara bra att räkna sig till godo och kunde kanske dra belöning med sig både i detta livet och det tillkommande.

Inför en sådan övermakt måste ju Niklas falla till föga och i triumf blev släden med kuttingarna och dess nu oskadliggjorda försvarare körd till gränsstationen igen.

Mörbultad och blek och fylld av de dystraste aningar om hur mottagandet i Grubygden skulle bli nu efter detta och grubblande på dryga böter och ersätt-

ning och slavtjänst i kronans rock vände Niklas hem igen.

Han sjöng inte nu och han visslade icke längre där han till fots slingrade sig fram efter vägen — och gång efter annan repeterade han för sig själv inledningsorden till den pinsamma oration som förestod honom fram på dagen:

Slut, go vänner, det blir ingen jul — —!

Men i gränsridarens stall stod en främmande unghäst, som beslagtagits i natt, och åt hö i lycklig okunnighet om att han snart skulle säljas på tullauktion.

IX.

Hos storbonden Lars Ersson på Kisterud var det kalas annandag nyttår.

Allt vad i bygden fanns av välfödda bönder och annat storfolk hade kommit tillstädes. Släde på släde hade hela aftonen utöver kört fram till stora trappan, där husfadern själv tagit emot, klädd i kläder av nyaste snitt, sydda inne i Kristian, och med glittrande guld-kedja över västen. Och hans gäster hade smällt med silverbeslagna piskor till hälsning och ur slädarna hade tumlat vördiga matronor och rödkindade döttrar i vidunderliga hattar och präktigt pälsverk. Och tjänstvilliga drängar hade satt hästarna på stall eller där det var utrymme i övrigt.

Inne i rummen på Kisterud var det pyntat till fäst. Allt vad man hade av gammalt arvsilver och äkta porslin var taget i bruk. Borden stodo dukade med kaffe och likörer och flaskor av trestjärnig konjak. Och pigor i stärkta förkläden sprungo fram och tillbaka med ny försyning när den gamla sluppit upp. Men inne i köket gav dottern, som lärt laga finmat i

Kristian, de sista befallningarna till kokerskan, som varit med om alla bröllop och begravningar och stor-kalas i bygden nu under trettio års tid, men först i dag kommit till insikt om att hon ingenting kunde i matlagingsväg. Ty detta hade dottern sagt. Nej, hos grossörerna i Kristian där fick man se på annat; de härligaste stekar och de läckraste puddingar, som kommo ens tänder att vattnas — och nu ville hon visa, Kisterudsdottern, att det man hitintills kallat fint på storgårdarna i Grudalen egentligen icke var annat än tarvlig fattigmansmat.

När det kvällade på strömmade ljus ur alla fönster på Kisterud som om elden varit lös. Och alla vand-rare ute på vägen saktade ovillkorligen sina steg när de närmade sig gården. — Så lever rika och mäktiga, muttrade en och annan fattighusgubbe i det rimmade skägget när han såg ljusen och hörde de upprymda gästernas högljudda tal och skallande skrattsalvor.

Och mer än en som var utanför kunde icke låta bli att undra över hur Kisteruden kunde orka med sådana kalas. Ty länge hade det ju man och man emellan glunkats om att han inte kunde kallas rik längre.

Men det måtte han väl vara i alla fall, ty den som gjorde sådana fäster för bygdens bästa och förnäm-ligaste folk, den kunde omöjligen stå med ena benet i fattighuset. Som man muttrat om.

Fattigfolket skred förbi gården därute i mörkret. Ty i dag ville ej Kisteruden kännas vid andra än dem som fingo stora debetsedlar i februari och som kunde bjuda igen eller redan haft bjudning — Kisteruden var

human och rejäl och inte var han högfärdig, men torpare och backstugsittare och deras gelikar kunde han nu inte blanda samman med Olaus och Näsen och andra storheter av första ordningen.

Det blev ätet på Kisterud de förunderligaste rätter, som ingen förut hade känt namn på, och det blev druckket till maten de finaste varor som överhuvud taget fanns att få i staden.

Och överallt var värden framme, överallt manade han på, ät, go vänner, sa han, nu är det jul och drick nu; här finnes madeira och cherry och rödvin, vad som behagas. — Kisteruden har inte julkalas mer än en gång på året. — Och den gången knusslar han inte, det vet ni se'n gammalt!

Jo det visste hans gäster. — Du är nummer ett, Kisteruden, svarade de med övertygelse och dunkade honom vänskapligt i ryggen och du är en heder för socknen.

Och kring värdinnan flockades dalens vördigaste moror med dubbelhaka och dubbla guldkedjor kring halsen och i hörnen gantades ungmör med vidunderliga håruppsättningar kring finniga seminarister, som voro nära att spricka av viktighet och seminarielärdom.

Ty i Grubygden fanns en rik herrens välsignelse av seminarister. Den bonde, som inte hade åtminstone en son, som bevistade eller skulle bevista eller redan hade bevistat ett seminarium, den räknades icke för något. Att bli skollärare var varje konfirmands önskan. Men var han lindrigt begåvad och blev nekad

inträde vid lärdomsanstalten, som ju kunde ske någon gång, kom han bums på folkhögskola och förföll så småningom, när han mognat eller trodde sig ha mognat, till diskussion och ungdomsrörelse — och i ytterst betänkliga fall till värsskrivning.

När man ätit och druckit sig halvfull och präktig blev det dans på Kisterud. Storsalen i övervåningen blev gjord i ordning av finniga seminarister, bondepoeter och blossande mör och en herre med uppkammat striphår och brillor på näsan tillhörande den första kategorien satte sig till pianot. Han hade studerat musik vid lärdomsskolan och spelat orgel vid morgonbönen i fyra terminer.

På Kisterudens julkalas var det annat folk som dansade än på den stora auktionen i våras. Och detta kunde man märka. Kavaljererna bugade så att de pomaderade lockarna skälvde och damerna voro verkligen förnäma. Att de svettades gruvligt och doftade fränt och att deras kavaljerer spottade långspott i vråarna under pausen fäste ingen sig vid.

Det var liv och det var rungande fottramp på Kisterud i natten och värden dansade stundom solo med många piruetter och vågade kast.

I angränsande rum fanns massor av förfriskningar. Där lyste på kristallskålar gyllengula apelsiner och rödkindade äpplen och blåa vindruvor och russin och mandlar. Och rött vin gnistrade i slipade karaffer under ljuskronorna. — Nej make hade ingen varit med om!

Jo seminaristerna bevars, de hade rört sig i de hög-

sta kretsar, bland stiftstadens allra yppersta och de funno ju tillställningen lyckad, men just ingenting mer.

Och under en paus i dansen berättade pianospelaren för en andäktigt lyssnande krets hur det gick till när landshövdingen hade fest. — — Lakejer, gott folk, med guldsnören på rockarna och puder i håret — och uniformer och damer, klädda så lätt att man nästan kunde blygas. — Nej där skulle ni ha sett fest, salar som strålat i elektrisk belysning och hästskobord som dignat under de kostligaste läckerheter, vildsvinstekar och — ja han kunde för sitt liv inte berätta vad alla rätterna hette.

Och omkring berättaren stod landsens ungdom med hungriga ögon och lyssnade till det förunderliga äventyret och pianospelaren steg himmelshögt i deras aktning. — Ty ingen föll på den tanken att han tillsammans med ett halvtjog andra seminarister vid tillfället ifråga gapat in genom fönstren och slutligen fösts bort av polis.

När dansen var som livligast och gubbarna som fullast kom en ny man, som ingen sett något till på länge, en som icke var bjuden. Han skrider upp för trappan mörk och högtidlig och ställer sig innanför dörren i balsalen.

Till en början lägger ingen märke till honom just. Han står stilla lutad mot dörrkarmen och ser ut över den upplysta salen där paren snurra och där damvirv-larna stiga mot taket tillsammans med dunster av sprit och från svettiga kroppar. Men så småningom blir

man honom varse och man börjar viska sinsemellan, och många av dem som vila i väntan på tur känna en obehaglig förnimmelse, något mitt emellan rädsla och avsky.

Lien, Ole Lien, börja man viska, vad vill han — varför har han kommit hit?

Och allt eftersom detta, att den underlige Domforsarrendatorn hade kommit tillstädes, blev allmänt känt stillades den förut så fäjjande dansen av och man samlade sig i grupper utefter väggarna. — Lien, Ole Lien, vad ville han, han som ingen i bygden sett sedan han på ett så underligt sätt blivit räddad i skogen när han var den vissa döden när.

Och känslan av obehag bredde sig allt mer och en och annan började känna ångest inför denne underlige man, som ingen kunde förstå. — Han var svartklädd, Ole Lien, som om han hade någon anförvant att sörja och hans blick var så mäktig att ingen hade sett en människas blick sådan. Pianisten hörde upp när ingen gjorde min av att fortsätta dansen och en och annan av de unga ville smyga sig ut.

Men där i dörren som om han velat spärra hela sällskapet inne stod han ju, Lien, och hans blick mönstrade envar. Kistruden, som i hast nyktrat till, inte mycket, men dock något, kände med sig att han i egenkap av värd borde gripa in, få den objudne gästen ut eller narra honom från dörren åtminstone så att de som ville, kunde komma fram. Och han vacklade fram för att fullfölja sin avsikt.

Men nu ryckte Ole Lien plötsligt till. Han rätade

upp sig till sin fulla längd och hans drag liksom stelnade som i kramp, endast ögonen glödde med fördubblad glans.

Plötsligt står han mitt på golvet, belyst av ljuskronans fladdrande lågor. Över taken sjöng vinden, som drog fram ifrån norr över sjön däruppe och ner genom den snöbundna dalen, och i stillheten hörde man det bölande bullret i skorstenarna. Ingen yttrade ett ord och ingen kom sig för att smyga sig ut fast alla som en därinne av balgästerna ingenting högre önskade än att komma utanför den förfärliga mannens räckvidd.

Och Ole Lien talade: Mene tekel ufarsin — — så skrev Guds finger med eldskrift på väggen till Nebukanezars palats. Gud den allsvåldige varnade. Gud den allsmäktige straffade den som gjort sig skyldig till lättsinne — — Mene tekel ufarsin, jag, den som Gud kallat och utsett, skriver dessa ord med eldskrift i edra förmörkade hjärtan — men det är Gud, himmelens och jordens herre, som för min hand.

Han höll upp ett ögonblick, Ole Lien, och hans flammande blick sökte sig runt i kretsen av tigande människor. Men som om han endast hållit upp för att samla kraft och mottaga meddelande från den, som talade genom honom, strömmade åter orden från hans läppar. Och han pekade på väggen framför sig.

Där lyser Guds flammande eldskrift, ropade han ut under det att kroppen skälvde i extas, ni de förtappade, som i den heliga julen synda gruvliga med dans och med spel som fordom Nebukanezar och hans gäs-

ter, ni ser ej Guds finger som skriver, ej eldskriften som lyser — men jag som Gud herren renat, jag som är kallad såsom fordom profeterna att gissla och predika, jag ser vad som skrivet står.

Ingen enda rörde sig ur stället och kvinnornas ansikten ändrade långsamt färg. Bleka stodo de där med skälvande händer, men deras ögon hängde hypnotiserade fast vid den talandes läppar. Och han fortsatte:

I tider av nöd har Gud herren fordom sänt sina heliga profeter för att predika bättring och bot. Den ni ser här, jag, den Gud gjort ren genom fasta och bön, har blivit sänd så som fordom den herrens profet till Ninive, för att förehålla eder edra gruvliga synder och laster. — Ännu finnes räddning, ännu finnes nåd, men endast om ni genast böja edra hjärtan och edra knän i tiggande bön — Mene tekel ufarsin. Du är vägd och befunnen för lätt! I synd och i gränslös skam har ni levat, intet har varit eder heligt, ni har dansat och ni har bolat liksom fordom Ninives barn, som Gud i sin rättfärdiga vrede förgjorde. — Som över Sodom och Gomorra skall herrens eld regna över eder och edert land. — Ty sannerligen säger jag eder; Gud låter sig icke gäcka och han är fruktansvärd i sin rättmätiga vrede — — Bättren eder därför medan tid är, anropen alla härinne och I alla häruppe i dalen, som firat herrens fest med syndiga gärningar, anropen alla eder Gud om nåd och misskund. Ty annars kommer olyckan stark och förfärlig till eder och eder dal, icke ett hus skall bli skonat, herren Gud skall slå eder, sina

fiender, med blindhet och pest och på den yttersta dagen skall han kasta eder alla i den sjön, som brinner med eld och svavel.

Så talade bestraffaren och hans ögon lågade.

Ett par gälla rop skuro plötsligt genom den tiggande tystnad som följde. — Avsvimmade lågo tvänne halv-vuxna flickor på golvet. Fradga täckte deras blåbleka läppar och de stönade sakta som i stor smärta när de buros ut av förfärade människor. Och under vild trängsel rusade alla mot dörren, ingen enda ville, ingen kunde vara här inne längre, man måste ut för att komma undan skräcken, som bundit dem alla under det fruktansvärda talet. Men ännu stod bestraffaren kvar och hans ögon hade blivit svarta och hotande. Och han ropade så högt att de flyende krymte samman som under vinande gissel:

Till detta hus skall olyckan komma. Ty så har herren Gud bestämt, här skall sorgen växa upp och överskygga allt. — Jag ser tårar och förtvivlan och jag ser ännu Guds flammande skrift på väggen: mene tekel — Den som svårast syndat skall döden dö, men för eder som vänden om skall ännu finnas hopp om räddning.

Men blott få av de flyktande hörde dessa sista ord, ty många hade rusat ut i den svala natten och andra sutto som domnade i angränsande rum.

Balsalen låg öde och tom, även Ole Lien var försvunnen, fast ingen sett honom gå.

Men med viftande lågor brunno ljusen ner i kronorna och inom kort gjorde alla sig redo till uppbrott.

X.

Som en susande svallvåg gick ryktet över Grubygden om vad underligt som hänt under festen på Kisterud.

Och alla som en började att undra över vad som nu komme att ske efter detta. Ole Liens ord blevo så småningom kända av alla. Var man träffades talade man icke om annat och de gamla, som blivit visa av ett långt livs lärdom, menade som så att något nytt skulle komma som en stormflod över Grubygden. Ja, många började viska om att detta hade de väntat på länge. Ty i dalen och vida omkring hade det syndats gruvliga. Och på synd följer obönhörligen straff. Och på straffet bättring. En underlig oro grep mångas sinnen. Under dagen gick man beklämd vid sitt arbete och under natten marterades man stundom av onda drömmar. Förr hade man ju festat och kalasat julen till ända; i gårdarna hade man dansat natt efter natt ända till Knut. Men nu blev det annat. De som ännu hade kalas att hålla inställde dessa, ty de visste att efter gillet på Kisterud ville ingen komma. Och när man tänkte på den festen och på slutet tyckte man att

en kall hand tryckte sig samman om ens hjärta och sinnet fylldes av skräck.

Intet namn blev i dessa dagar oftare nämt än Ole Liens. En underlig man blev det sagt och man menade allmänt som så att så som han talat hade ingen i Grubygden. Och var hans mäktiga ord utav Gud, då skulle han inom kort betvinga dalen helt.

Men ingen var oroligare än mannen på Kisterud. Natt efter natt låg han vaken och sällan talade han med någon. Gång efter annan sökte han visserligen skaka oron utav sig. Men det lyckades icke. Den fruktansvärda profetia, som Ole Lien uttalat, gav honom icke för ett ögonblick ro.

Någon gång kunde han fråga sin hustru, mor Karin, eller sin dotter vad de nu menade om detta. Men de hade intet förstånd på sådant. — Ett hade de dock på känning: att något ont skulle ske, men hur och på vad sätt detta onda skulle drabba grubblade de förgäves över.

Du får resa till Domfors, sa hustrun en dag när mannen var allvarligare än annars — om någon kan ge upplysning och råd i detta, så är det väl Ole Lien; han måtte då veta vad han talat om och menat.

Ja, detta fann Kisteruden vara riktigt och rätt. Och några dagar efter gillet åkte han in till Domfors.

Många timmar varade samtalet med Ole Lien och när han i månskenet körde ner genom dalen igen, till hustru och dotter som väntade med ängslan, var hans huvud så tungt och hans hjärna så splittrad av nya

och mäktiga tankar. Och han sade sig åter och åter där han satt med pälskragen uppslagen som för att dölja sitt ansikte att underligare man än Domförsärendatorn hade han aldrig tillförne träffat i sitt liv.

Glädje av någon art kände han nu icke, men icke heller fruktan som förr. Det förekom honom som om denna främmande man han rådgjort med var så stark att han kunde bära hans bördor och att han endast hade ett att göra nu: låta sig ledas av honom, han som hade krafter och han som förvisso var utsedd att uträtta märkliga ting.

Du har endast ett att göra, hade ju Lien sagt, ty endast detta är dig nödigt och alla oomvända med dig: att vända dig bort från all syndens styggelse, ödmjuka dig och falla samman inför din herre och Gud. — — Och du må aldrig mer söka religionens tröst hos en som icke känt väckelsens gudomliga makter genomströmma sin själ — en som talar av vana, en som saknar kraften från ovan, en som icke känt hänryckningens gåva och omfläktats av den heliga pingstens gudomliga vind. — Du söker ej kyrkan, där ett djävulens barn, en syndare, en gnidare, en girig, som Gud herren förbannat, ger dig stenar istället för bröd, nej du börjar ett nytt liv, ty endast därigenom vinner du ro och frälsning.

Så hade denne främmande man, Ole Lien, talat och han hade varit fylld av en sådan övertygelsens kraft att han verkat, tyckte Kisteruden, som en det gamla testamentets profet. Och innan de skildes hade Lien och han fallit på knä och bett tillsammans. Ja, det

var ju Lien som bad, men Kisteruden kände sig under denna brinnande bön så betagen att han aldrig känt något liknande. Och nu i den månblanka kvällen började han förstå att det liv han hittills levat varit ont och att han nu hade att göra bot och bättring.

Men vad Lien menat med sin fruktansvärda spådom hade han inte fått någon som helst klarhet i. Och det förunderligaste var att den, som uttalat den, nu icke hade erinrat sig dessa sina ord. — Nej Lien kunde ej minnas detta, hade han sagt, men han bad Kisteruden vara vaksam, ty detta han talat under extas hade utan ringaste tvivel en mening.

Och det gällde därför att fly kyrkan först och främst och dess blinde och onde tjänare, prästen i Grudalen.

Och detta hade Kisteruden, dock efter ett ögonblicks tvekan, lovat sin nya ledare, men han grubblade nu över hur detta allt skulle sluta. Ty presten Arneman var icke att leka med.

— — — —

Rolands-Jonte gick fortfarande i bygden och var viktig över det han gjort och över sin upphöjda kallelse. Och Katrin var stolt på hans vägnar. Allt mera religiös blev också Jonte. Inte en droppe starkt hade han smakat i julen, berättade han, och han brukade ofta låta skymta fram det han trodde att den högste själv direkt gripit in vid beslagläggandet av julbrännvinet till Grubygdens löskarlar. Och i starka och väl-taliga ordalag brukade han skildra sorgen bland dessa.

Ty, Stor-Niklas hade spått riktigt och rätt: det blev ingen jul, gunås. Torkat hade man gjort nu dag efter

dag och livet hade mist mycket av sitt värde. — Men Rolands-Jonte mente som så att en sådan ny och hitills okänd prövning säkert var skickad att draga de otrognas hjärtan till det ovanefter var. — Den högs-tes vägar voro underliga!

Så underligt det än kunde förefalla, men säkert var emellertid att efter gillet på Kisterud blev gamle Jonte bland folket i Grudalen lika så mycket aktad i egenskap av trosförkunnare som han förut varit i egenskap av filur. Välkommen var han vart han kom. Och Katrina var välkommen även. Aldrig hade det vankats i gårdarna som nu. Sovel och kaffe och andra läckerheter både att förtära på stället och att taga med hem. Och aldrig tröttnade Jonte, sekunderad av Katrina, att berättas om den natten han blev befalld att rädda Lien. Och det var inte fritt för utan att han någon gång gjorde anspelningar på att han hade andens kraft lika mycket som denne. —

Ja kortleken var bränd i Rolandstorpet nu och ingen längtande ungmö behövde längre besvära sig med att söka förmå Katrina att ge henne visshet i kaffesump. Sådana djävulens konster, menade Jonte, fingo icke bedrivs nu längre, nej. — Nu fick det bli sång och bön och gitarrspel för framtiden. När han nu fått en sådan obestridlig visshet om sin kallelse och sina gåvor i motsatt riktning.

Kisteruden och den gamle Jonte voro som köttsliga bröder numera. De uppbyggde varandra sinsemellan i stugan på Kisterud och de drucko kaffe och rökte kardus i endräkt och under djupsinniga av bibelcitater

späckade samtal dag efter dag. Båda blevo de också allt mera fasta i tron dag efter dag. Och i sällskap foro de ofta till Domfors.

Ole Lien hade nu när han blivit klar över sin mission icke på länge sysslat med kroppsligt arbete. Hans folk fick sköta sig efter behag. Och att föga blev uträttat var självklart. Hästarna stodo på stallet dag efter dag och vinterns körslor lågo nere. Statkarlarna gingo med händerna i fickorna och rökte tobak och tyckte att livet var fyllt av ljuvlighet. Endast Guri, pigan, visade sig surmulen och tvär. Visserligen hade hon köpt en gitarr och övade sig dagligen träget i sång och musik. Och visserligen böjde hon knän tillsammans med de andra. Men när spökerierna togo fart fram emot midnatt måste hon med grämelse tänka på att hon ej längre fann skydd hos sin husbonde nu. Nej han hade avvisat henne vasst och bestämt. — Vik ifrån mig satan, hade han sagt när hon en natt tassat in — du skall icke fresta mitt kött!

Aldrig hade väl ett religiöst säde fallit i lämpligare jordmån än det, som genom Ole Liens hand såddes ut över Grubygden. Och aldrig hade en kraftigare första ansats blivit gjord under mera säregna och lyckliga förhållanden.

Efter skräcken, som böjt gästerna vid gillet samman, kom en het åtrå att göra sig denna kvitt och en uppriktig önskan att komma in på bättre vägar.

Den ena efter den andra sökte enskilda samtal med arrendatorn till Domfors. Och betydligt tröstade och lättade till själen vände de hem igen. Och sins emellan

dryftade man så gott som alltid vad som göras borde.

Det fick vara slut på det syndiga livet i Grubygden nu. Längre hade det varat. Och man talade redan från början ont om den, som var satt att förkunna och leda rätt, men som icke visat varken vilja eller förmåga. — Ja. Grudalens präst gav sannerligen de sina stenar för bröd som skrivet står. En rungande predikan hade han hållit så vitt man kunde minnas — den dag för många år sedan när han provade. Men sedan. Torra och utan väckande kraft gingo hans ord söndag efter söndag, år efter år ut över församlingen. Och ändå hade man längtat efter en kraftig, en hänsynslös förkunnelse. — Något att tro på, starkt och bergfast när nöden kom.

Men vad som i främsta rum gjorde att hans säde föll på hälleberget var nog detta, menade menig man, att hans liv lämnade så mycket övrigt att önska. En träl under mammon i uppenbar strid mot Guds ord, en inbunden enstöring, en som icke höll på sitt ämbetes anseende och heder, en som icke gick före och visade väg varken andligt eller materiellt. Deras präst hade blivit till en visa vida omkring i provinsen — Barfotingen, vadmalsprästen, den man begabbade i smyg, men den man ärade öppet och sökte om hjälp. En som man såg ned på och en som de flesta i Grudalen fruktade, därför att han när han så fann för gott kunde utan varsel störta dem i ruin och olycka.

Och nu kom denne främmande man inne från grannlandets skogsbygder till Grudalen med en ny, aldrig tillförne hörd förkunnelse. En man fylld av en säll-

sam tro och kraft fast ej lärd eller vigd. Och inför honom måste man böja, ville man böja sig, så som man böjer sig för och tillber det oförklarliga. Ty Ole Lien var något för sig, ingen kunde komma tillrätta med honom. — Hade han ej kallats till sin stora gärning på ett ofattligt sätt, som han ju själv förklarar. Och det ingen enda betvivlade. Hade han icke såsom fordom de stora predikarna under långvarig fasta och oavbruten bön berett sig för sin väckelsegärning. Och kunde någon enda i Grudalen tvivla på att han var sänd hit i ett särskilt uppdrag. Nej ingen enda.

Pingstens vind blåste över Grudalen. Den hade kommit så sakta svepande men på samma gång så genomträngande stark. Men dag för dag tilltog vinden i styrka. Med bullrande dån drog den fram mellan gårdarna nere i dalen, trängde in i skogarna och fram till de avsides torpen, som hitintills legat som glömda inne i de snötäckta gläntorna vid isbelagda tjärn eller tillfrusna bäckar. Icke ett hus lämnades orört. Gråten och jammern över ett liv i synd följdes inom kort av frälsningens visshet och dess jublande lycka. Man bad tillsamman i mörka vinterkvällar och man grät och jublade samman.

Kväll efter kväll hela våren fram hölls möte på möte. Och alltid var det den herrans utsände, Ole Lien, som ledde. Hans starka röst skar skälvande varm genom den tunga stillheten, som endast bröts sönder av suckar ur lyckliggjorda bröst eller av kvävda snyftningar.

Och på främsta bänken satt alltid gamle Jonte vid

sidan av Katrina. Ingen suckade högre än han och ingen stönade andäktigare i tack och pris. Den forne slagskämpen, marknadernas skräck, den forne smugglaren och ljugaren hade genom ett Guds under blivit en den ivrigaste förkunnare, vars omvändelse spordes vida och drog otaliga andra med sig. Ty förvisso — när av en sådan Saulus, som bespottat under ett långt liv och som alltid varit de heligas fiende, kunde i en sådan hast bliva en frimodig Paulus, då måste även den mest förstockade fatta och förstå att detta som skett och som dagligen skedde var genomträngt av en sällspord himmelens kraft.

Uppenbarade sig en tvivlare, som ju kunde ske, pekade man alltid på Jonte.

Se på honom, sade man, han är ett kostligt exempel på den högstes förunderliga makt — och även den förstockade måste böja sig inför detta argument.

Det, som väckte oro bland många, var dock detta att kyrkan där den djävulens son, pastor Arneman, som vanligt predikade, fortfarande var så gott som fullsatt söndag efter söndag. Och prästen var sig lik. Hans predikningar voro lika torra och fattiga som han själv och icke med ett ord lät han förstå att något osedvanligt var på färde i socknen.

Men forskande gled hans blickar ut över församlingen när han kommit på stolen och man sade sig att han genom detta ville ha visshet om huruvida någon hade svikit honom eller icke. Och mången kände en rysning inför den forskande blicken.

En söndag efter gudstjänsten svängde Kisteruden in i prästgården för att i enrum få träffa Arneman.

Han behövde lite timmer till en nybyggnad och han vågade ej hugga förän han fått pastorns lov. — Jo Kisteruden fick hugga, mente Arneman, och han angav noga stället där huggsten fick ske. Men prima skog fick det icke bli tal om — — Nej, nej, detta försäkrade storbonden.

När ärendet var uträttat och Kisteruden satt i karioolen, sa' prästen plötsligt:

Vad är det för nytt som lagt beslag på folks intresse uppe i dalen? sa han.

Jo, det var nu detta att Ole Lien börjat predika, menade Kisteruden, men det betydde ej stort — nej.

Nej det trodde ej prästen heller, men han ville allvarligt varna, ty ofta hade man sett att av sådana olärda personers förkunnelse kommit mycket ont. — Ja, det var väl löskarlar och torparfolk och kvinnor och den slags som besökte de där mötena, fogade han till.

Jo det stämde, mente Kisteruden — varken han själv eller de andra bönderna ville ha något med detta oväsen att skaffa, nej.

Nej detta kunde prästen förstå och för deras egen skull ville han hoppas att ingen, som var beroende av honom, ville låta sig lockas in i detta vanvett.

Och så skakade de båda händer och Kisteruden körde hem. Men aldrig hade han känt sig så tung till sinnes och så uppfylld av mörka aningar som i dag när han i den jäsande vårens bakande sol körde upp ge-

nom dalen. Ty han visste och sade sig åter och åter att prästen Arneman icke var att leka med. Han skulle sannerligen icke lägga fingrarna emellan, när det gällde. Och för första gången skymtade den möjligheten för honom att han skulle bli den siste av släkten, som satt som ägare av Kisterud. Aldrig hade han tänkt sig en sådan möjlighet förr. Släkten och Kisterud var ett och detsamma. Och av gården, som gått i arv genom sex generationer, hade släkten sitt namn. Kisterudssläkten — hör du till Kisterudssläkten? kunde man fråga med aktning runt om i provinsen och blev den frågan besvarad med: ja, blev man dubbelt hedrad mot förr. — En gammal och stolt bondeätt denna släkt!

I den hade funnits riksdagsmän, som trätt upp med både vältalighet och myndighet, och som själva majestätet gästade under sina färder till Norge. Vid sådana tillfällen hade bönderna på Kisterud förväntat alla även de finaste utländska herrar med sin säkerhet och den rikedom och gammaldags prakt de kunde veckla ut. Då satt värden i högsätet vid sidan av kungen och de duade varandra som köttsliga bröder. Då åt man massiva rätter på gammalt ostindiskt porslin och drack öl ur kannor av silver. Bönderna på Kisterud hade så långt någon kunde minnas tillbaka varit Grudalens självskrivna talsmän. Och deras ord gällde långt mer än både domares och prästs. — För dem böjde sig alla och detta icke allenast för deras stora rikedom skull utan även för deras klokhet. Var man tvehågsen om hur en sak borde göras, gick man till

Kisterud och där fick man råd. Skulle vägar anläggas eller broar byggas i Grudalen var det bonden på Kisterud som skaffade tillskott av länsstyrelse och stat. Och endast i andligt trångmål gick man till Grudalens präst. — Mellan herrarna på Domsjö och bönderna på Kisterud hade i alla tider rått vänskap. Var ej patronen till Domsjö på Kisteruds gillen, barndop och bröllop ansåg man festen förfelad och stod ej bonden på Kisterud fadder till patronens yngste ansåg man handlingen mindre värd.

Detta allt tänkte Kisteruden på i dag och han kunde knappast förstå att han, som var av en sådan släkt, kunde ödmjuka sig inför Grudalens präst, barfotingen, som en gång varit såld bort till vallgosse på en fattigauktion. Men han förstod att över Grudalen och dess fordom självsäkra släkter kommit något nytt som ej fäderna känt.

Och han tog fasta på att trångmålet börjat den samma dag som Domfors stannade.

Domfors ja. Därifrån hade kraften kommit i forna tider när ännu Grudalen var berömd och dess bönder sutto som små kungar på sina släktärvda gårdar. Onda tider hade det ju varit då som nu. Missväxt, när regn ej fallit eller när frosten bränt, tyngande utskrivning av folk till krig och inkvartering av trupper. Men man hade ju Domfors.

Patronen där sade aldrig nej. Spannmål kunde han skaffa från skutor i Kristiania och i vintern gledo bukande foror genom bygderna och skogarna med Grudalen som mål. — Det er svenskere, sa de norska bön-

derna som mötte fororna — folk fra Grudal, der spiser de nok gott, gett, naar en anden en faar sulte. — Och de kände avund i sina hjärtan när de sågo de välfödda hästarna och de glammande människorna i präktiga fårskinnspälsar uppe på lassen.

Ja, Domfors ja, Kisteruden suckade och föll samman i stolen. Det är stilla vid Domfors nu, obundet sjunger vattnet i vinter och sommar och myrorna bygga nu tuvor där ässjorna stått. Vattenfyllda ligga gruvorna inne i skogarna och på vägarna, där fordom, malmlassen gled, växer nu björk och asp. Och den siste Rellingen tjänar dräng i Amerika — Ty detta hade det glunkats om.

Men Domfors var än i dag centrum för bygdens liv. Det var väl den högstes vilja att så skulle vara, tänkte Kisteruden vidare. Från Domfors kom ånyo som fordom kraften, fast så olik den som förr strålat ut. Nu lyste himmelens kraft ifrån Domfors, nu gick bygdens andliga förnyelse ut därifrån. Ja, förvisso stora ting hade skett i det sista. Till Grudalen, som så länge legat sänkt uti mörker och dödens natt, hade ljuset från herren kommit. Och allt klarare skulle det skina. Detta var han övertygad om.

Och Lien hade fått sin höga kallelse av Gud och hans mäktiga kraft var från ovan. Ho kunde då stå honom emot?

Nej han med hela sitt hus ville tjäna herren. Det fick gå som det kunde; den sällhet han funnit i sång och bön och den förnyande kraft han funnit i den nattvard, hans lärare någon gång i det sista delat ut,

den gav han ej avkall på. Och endast genom att leva ett liv i renhet kunde han undkomma olyckan. Denna, som hans lärare under vrede och hänryckning profeterat om när han såg de förfärliga orden på väggen.

Och fram på kvällen smög sig bonden på Kisterud till Liens möte, som skulle bli saligare än något annat. Ty läraren skulle tala med tungor. —

Den kraft, som fyllt de kristna i den heliga pingsten, hade efter vad det berättats kommit till honom. Som ett förunderligt tecken till herrrens välbehag.

— — — — —
Vida omkring hade det ryktats både i Grubygden och bygderna omkring att Ole Lien, den mäktige förkunnaren, fått andens gåva på ett utomordentligt sätt. Och att han också hade kraft att meddela den till andra. — Dock endast till dem som genom fasta och bön blivit delaktiga av en högre nåd.

Den som kungjort detta kring bygderna var ingen annan än den frimodige Paulus: gamle Jonte.

Dag efter dag hade han nu i det sista vandrat från gård till gård. Ty sedan han blivit en ny människa fann han det orätt att sysselsätta sig med jordiskt arbete. Nej en annan och större sak lade nu helt beslag på hans intresse. Och vart han kom var han fortfarande välkommen och Katrin hans käring med, så länge hon hade följt och vittnat i kapp med sin man.

Mén nu hade hon blivit så klen gamla Katrina, sukade Jonte mellan blossen ur lerpipan. Hon hade legat nu i flera dagar och hon visste att hon skulle dö.

Men vad betydde detta, nu när hon funnit nåd och lovade och tackade dag och natt. Annat hade det varit om hon ännu framhärdat i synd med spådom och drömyderi och simpel trolldom med läsning i kaffe och brännvin — men nu var kortleken ju bränd och Cyprianus och trollboken bränd och med glädje motsåg hon nu den äntliga upplösningen. — Så talade gamle Jonte och alla kände en innerlig glädje blandad med undran över att han talade så milda och sköna ord. Och icke en gård fick han lämna utan att få försyning med — de läckraste fårbogor och rullkorvar och det finaste mjöl, som fanns att få vid gränsen. Broder Jonte flödade över av tacksamhet och han sade både sig själv och Katrina och andra med att aldrig hade han haft sådana dagar som nu när andens vind blåste genom bygderna.

Det var proppfullt i storsalen på Domfors.

Man ur huse hade man kommit ifrån Grudalen, både de, som redan öppet slutit sig till rörelsen, och de många, som ännu vacklade. Men en och annan, mest löskarlur och halv vuxna drängar, hade infunnit sig endast och allenast med det föremålet för ögonen att ställa till spektakel om tillfälle gavs. — Nu var det visserligen så att ingen enda blev lämnad i fred. Arbetet fick i regel ligga nere och endast det blev utträttat som absolut nödvändigt var. Och alla de omvända agiterade med övertygelse och kraft. Gick en ofrälst efter plogen eller bak välten, strax blev han hindrad av än den ene och än den andre, och mången föll till föga vid dessa attacker. Och så småningom blev den

icke tåld i ett ansett sällskap, som icke vänt om och slagit in på den smala vägen. — Men en och annan fanns dock som ännu framhårdade.

Stor-Niklas var en av dessa. Efter det misslyckade smuggeriet hade han länge varit nerböjd och fylld av svart melankoli. Men sedan han avtjänt sina två månader i länshäktet för misshandel och kommit till bygden igen hade han blivit karsk som förr och gjorde uppenbart narr både av Ole Lien och Kisteruden för att nu icke nämna gamle Jonte. Och han var nu också den ende som i sin stora förvillelse högt och tydligt till allas förtrytelse menade som så att Jonte var fortfarande en filur, som tog alla vid näsan.

Som sagt — det var proppfullt i storsalen vid Domfors.

Klockan åtta skulle ju mötet börja hade Rolands Jonte sagt — han som hela tiden sedan rörelsen tagit fart varit den sammankallande. Men långt dessförinnan voro bänkar och stolar och de sittplankor, som anbragts med dessa senare som stöd, fullsatta till trängsel.

Längst fram i salen stod ett rundbord med sångbok och ljus och gitarr. Vid detta var predikarens plats. På första bänkraden sutto de som längst varit med och de som desslikes hade det största anseendet. Där satt Kisteruden vid sidan av hustru och dotter med krage om halsen och sidenhalsduk och där satt Olaus och Näsen och ännu några fler. Alla voro stämda till andakt. — Ett par gitarrspelare och en yngling med klarinett trängde sig fram och anvisades plats bland de äldsta. Gitarrspelarna hade förut trakterat

fiol, varit uppburna och eftersökta spelmän vid alla danstillställningar i bygden. Men nu efter sin omvändelse hade de med avsky kastat det djävulens instrument, fiolen, till vars sång så mycken synd bedrivits och i stället lärt knäppa gitarr. Och Olle-Klarinetten hade länge gått i vända, ty han anade att även hans gamla instrument var fläckat med synd, men sedan han sökt råd hos de äldsta hade han så småningom blivit lugnad. Klarinetten var ej syndig, menade Kisteruden och de andra, åtminstone icke i sådan grad som fiolen. — Och på otaliga möten sedan hade dess mjuka göktoner lockat under gitarrens spröda sång.

På grund av den plats, som de ankomna valde, var det lätt att bestämma vilken ställning till rörelsen de tagit. De, som längst varit med och som djupast blivit gripna, satte sig främst; de, som nu eller i en närmare framtid ville med, sutto klämda in i mitten — och vid dörren höllo självfallet spottarna till.

Endast viskande halvhögt blev samtalet fört. Blott vid ingången hördes buller och prat. Från bjälkar i taket hängde ett par lampor ned, de dinglade sakta av och an i draget från dörren, som ideligen öppnades när nya deltagare kommo. Det stora rummet låg i halvmörker, ty med matta lågor brunno lamporna i den tunga atmosfären, som var mättad av fräna dunster.

Medan man ännu väntar på predikaren reser sig Jonte, där han sitter på främsta bänken, och frågar om ej församlingen tillsammans med honom vill sjunga en sång. — Jo, det blev bläddrat i böcker och hark-

lat och hostat och det blev spottat och stämt gitarrer och genom suset rullade klarinettens prövande löptoner. Så stämde Jonas upp, försångare som han var. Hans spruckna stämma, under en mansålder sliten av oanständiga visor i krogar och hållstugor, gick oförskräckt i téten och i takt med musiken följde de andras med. I skälvande makt klang sången ut över rummet, fyllde det helt, kom lamporna att skallra och lågorna att vifta och ut i natten trängde den, ut över gården där våren jäste och där vitsipporna lyste i mörkret, ut över älven som kokade i skum och ut mot de svarta skogarna, som stodo tysta och drömde om sommar med solsken och kuttrande duvor, när skymningen föll.

Sång efter sång blev sjungen och stämningen blev allt innerligare och allt mera allvarlig. Ty i kväll skulle ske stora ting, deras mästare skulle, om anden kom, tala med tungor.

Äntligen kom Ole Lien. Han var allvarlig även han och mycket blek och alla lade de märke till att han magrat i det sista. Med honom följde Guri med gitarr. Även hon var blek och såg sliten ut och hennes förr så friska ansikte var härjat. Men det som isynnerhet kvinnorna fäste sig vid var hennes stora omfång, fast ingen gjorde sig några närmare frågor nu med anledning härav.

Lien hade bibel i mjukt skinnband och sångbok. Gitarr spelade han icke. Hans ögon voro i kväll underligare än annars. Outgrundligt djupa flackade de ut över församlingen och munnen var fast sluten. Han

faller på knä och många följa exemplet. Och han ber högt med skälvande stämma och många falla in med djupa suckar och tacksägelse.

Men ingen stönade högre än Jonte, där han låg framstupa med pannan mot golvet.

Så reste sig läraren, och utan ledning av text eller annat började han tala. Han stod lutad mot bordet med slappa armar och hans ögonlock voro fällida som ville han stänga ljuset ute. I korta, avhuggna meningar talade han och alla, till och med spottarna nere vid dörren, gåvo sig helt i hans våld. — Han talade om sin kallelse och om de förunderliga syner och upplevelser han sedan haft, om sin bön och sin fasta och om det verk han var satt att fullborda. — Här har ni levat i syndens skarn, orena i edra själar och hungrande efter himmelens manna, här ha ni år efter år hört en djävulens son predika och icke förstått att hans tal varit en orättfärdigs tal, icke kunnat fatta att från honom icke kunde komma annat än ont. Men nu när Kristi ankomst var nära förestående efter bibeln och heliga mäns profetior, nu hade pingstens vind börjat svepa fram över bygderna och genom syndares förmörkade hjärtan. Nu när det var tecken i sol och måne, nu när han själv och många med honom — Jonte nickade bekräftande — fått uppenbarelser i sömnen och sett märkliga tecken och under, nu hade människorna böjt sig och många, många måste böja sig medan tid var. Ty länge dröjde det icke förän domen, den yttersta dagen, kom. Allt tydde på detta. Satte sig ej folk upp emot folk, rike

mot rike, var ej krig och brand, och hunger bland många och pestilens, som profeterat är. Ingen visste när basunerna ljödo, när gravarna öppnades och sonen kom i himmelens sky med stor makt och härlighet för att döma — — och ve då dem, som icke hade sökt frälsningen medan tid var, medan nådens tid fanns ännu — — —

Som susande gisselslag föllo talarens ord och man kröp samman på bänkarne i namnlös skräck, men också i jublande glädje. En och annan kvinna började gråta högt och vrida sina händer, en och annan kastade sig på knä och började tala med låg tiggande röst under det kroppen skakade av kramp. Ingen lyssnade längre på läraren, envar hade nog av sig själv, av sin glädje eller sin jämmer. —

Plötsligt springer en man upp på en stol, han står med rullande ögon och knutna händer som färdig till anfall och han börjar tala om sin omvändelse — — Han hade levat i syndens svartaste dy, varit den främsta i allt ont och syndigt — han hade spelat natt efter natt till dagen grydde, spelat bort sina pengar, sina kläder, ja skjortan på kroppen, han hade fyllt sig med starka drycker och nu senast till jul hade han i sin gräsliga synd sänt efter från Norge — — men Gud som sett hans skam och nöd lade beslag på sändningen som ju alla och en var visste — och när han gick törstande efter spriten och i stor nöd hade han sökt de omvändas möten först för att bespotta — men nåden hade han funnit när han fått visshet för att domens dag var hart nära — och han ville av sitt

innersta hjärta nu mana envar av de närvarande, som ännu ej kommit till ånger att genast, nu, i denna kväll komma fram och böja knä — —

Det var Björn-Anton, stordansaren och slagskämpen, som talat och hans ord hade icke fallit på hälleberget.

Den ene efter den andre vacklade fram emot bordet, där de äldsta samlats kring sin lärare, som stod med vidöppna ögon och stirrade ut i rummet som om han sett en eller annan underbar syn. Och de ångersfulla böjdes samman av hjälpsamma händer och inom kort steg deras bön tillsammans med de andras i skälvande makt mot höjden. Allt fler och fler kommo till, unga och gamla, gubbar och gråtande barn, och man omfamnade varandra och bekände sina synder och ropade högt i nöd och hänryckning. — Gamle Jonte tar plötsligt upp en sång, flera stämma in, gitarrerna börja klinga och snart skälver den tunga luften i rullande sång. —

Men plötsligt skär en skarp röst genom bullret: Anden har kommit, mästaren är mitt ibland oss! Och som gripna av en underbar förtrollning tiga alla, ingen gråter och ingen ber, sången har förstummats och musiken, men blek som en död, men med stora svettpärlor över panna och kinder står han Lien därframme vid bordet. Han stirrar länge mot taket, kroppen skakas av kramtryckningar och han stönar allt emellanåt tungt — — Så börjar han plötsligt tala, först lågt, men sedan allt högre. Men hans tal förstår ingen. Orden rulla starka och dova ut i den tigande tystnaden och med vidöppna ögon under hänryckning och för-

färan se alla på honom och i deras öron ljuder talet som kommet fjärran ifrån, som om en annan ropat, och som om ekot hade formats till obegripliga ord.

Länge strömma de obegripliga orden från Liens läppar. Oartikulerade ljud och något, som kunde ha släktskap med främmande tungomål, lösa ord och utrop och gurglande läten blandas samman till ett underligt helt, något som ingen varken ville eller kunde finna mening i eller förklaring till. Och hela tiden, under talets vällande ström, skakas den talandes kropp av kramp. Händerna knyta och öppna sig, ansiktets muskler dra sig samman och armar och ben ändrar läge. Och över hans ansikte sköljer svett som i tungt glidande droppar falla och falla.

Men tillsist förmår han ej mer. Extasen är över. Han vacklar och faller och blir sittande hopsjunken vid bordet, där ljuslågan faller gul på hans slappa ansikte.

Gamla Jonte hade hela tiden suttit under andlös uppmärksamhet och aktgivit på honom, som var i extas. Och nu när anden hade vikit, reser han sig plötsligt själv. Han ser ut över den lamslagna församlingen under ett par sekunder, forskande glida hans ögon över böjda huvuden. — Så står han vid bordet och stirrar mot taket som Lien nyss hade gjort.

Och plötsligt börjar det rycka i hans armar och ansikte och blicken går i kors över näsroten. Han öppnar nävarna och knyter dem åter som hans lärare nyss hade gjort. — Och över hans läppar tränga ett par obegripliga ord.

Men plötsligt rycker han till och extasen är faren, ty nere från dörren hörs en mullrande röst:

Vet hut, gamle skojare! säger rösten. Och nere i halvmörkret höres fniss och skratt. Det är Stor-Niklas, som är ägare till den straffande stämman. Han ensam trodde ju icke på Jontes nyvunna kraft.

Gamle Jonte skiftar färg, han blir i hast blodröd, icke av skam utan av vrede. — Vet hut själv, din brännvinssmugglare! ropade han ilsken och knyter näven mot dörren där skrattet och bullret tar till. Men de där framme tysta — tyst broder Jonte, byt ej ord med djävulens barn!

Och ödmjuk igen som annars smyger sig Jonte ner till sitt säte.

Man sjunger ännu en sång och man ber djävulen i hotande ordalag draga bort, men med andakten är det dock slut efter ett så pinsamt intermesso som detta.

Och inom kort bryter man upp och glider i små stillsamt viskande hopar åt alla håll utefter bygdens vägar och in i de svarta skogarna.

Men över Domfors och Grubygden ligger vårnatten tung och drömmande. Och över skogarnas dystra stillhet lyser månen gyllengul och blank.

XI.

Våren hade på allvar kommit till Grubygden.

Efter en kall vinter med molntung himmel, med täta snöfall och en bitande nordan hade sol brutit fram och gjort underverk i dalen och inne i skogarnas dunkel. Snön hade minskats dag för dag och isarna hade brutit på vattnen, flyttfåglarna hade kommit susande under den vårblå himlen i sträckande fylking och i aspar och rönнар sutto starar med blanksvarta ögon. Knoppar hade svällt på alar och viden, som speglade sig i älvar och bäckar där vattnet gick i kok, vitsippor hade nickat på hagarnas tuvor och gyllengul brann kabbelekan på sankar marker i solglansen. I sjöar och älvar gingo mäktiga stim av aborre och mört och i ryssjorna, som satts ut på grunden och i vasskanten redan innan isen försvunnit helt, fångades rikligt med feta gäddor.

Fram i början av maj var vårarbetet i full gång. Redan på tjälen kördes harvan över mossmarker och myrtegar och i dess spår föll sädet. Med solen var man uppe överallt i gårdarna och ögonen hade fått

glans efter vinterns tungsinne. Kreaturen löstes ur båsen och vallades på gården så länge tills ysterheten var över, men de dansande fåren släpptes genast på skogen.

För en stund såg det ut som om vinterns väckelse skulle ha avstannat helt eller delvis. Sammankomsterna voro icke så väl besökta som förr och få eller ingen ny slöt sig till församlingen.

Men Ole Lien var densamme som förr. Sina statare hade han sänt hem till Norge igen och Guri, hans piga, var också sedan en tid försvunnen. En och annan utanför syskonens krets glunkade väl om att han nog hade sina särskilda skäl till detta, samlivet mellan henne och Lien hade icke varit helt platoniskt, men med harm och avsky avvisade alla de omvända alla antydningar i denna riktning. De, som brunno i anden som dessa två, de kunde ej låta djävulen fylla sig av köttets lusta.

Nej Ole Lien var en helig man och man kunde så gott förstå om ej odelat gilla att han ej längre ville befatta sig med jordisk verksamhet. Och han gjorde det ej heller. Åkrarna på Domfors brötos icke i våren av plog eller harv och ett korn kom icke i jorden. Föder ej Gud fåglarna under himmelens fäste, brukade Lien säga när talet föll på detta under hans ideliga strövtåg i dalen, och följer icke jag som sig bör i den stora mästartens spår när jag uteslutande helgat mitt liv och min gärning åt människornas omvändelse och frälsning. Jag skulle förvisso vara en vantro om jag ej helt kastade alla mina timliga bördor på Gud.

Ifrån gård och till gård nere i dalen och från torp till torp uppe i skogsbygderna vandrade Ole Lien. Han höll möten där det föll sig och förde gudeligt samtal med dem, som voro i behov, han bad med de anfäktade och han delade ut nattvard. Redan i vinter ännu innan Katrina blev sjuk hade Ole Lien i förtroende meddelat Jonte det han hoppades och trodde att han inom kort skulle bli så mäktig i anden att han som andra heliga fick kraft att bota sjuka.

Och detta hade gamle Jonte skrivit sig bakom örat.

Strax efter detta sjuknade Katrina. Hon låg ständigt till sängs och klagade över svåra plågor berättade Jonte vitt och brett. Men en jordisk läkare, en vantro man med brillor på näsan och med väska i hand, ville hon ej veta av. — Nej den enda som kunde hjälpa var den stora läkaren. Och hon hade ofta till sin man och till dem, som kommo på besök med gåvor av alla slag, sagt som så att Lien, den Guds utvalde väckare, nog en gång när hans kraft blivit fullkommen skulle resa henne upp och göra henne frisk igen. Ty denna förunderliga kraft hade ju många heliga besuttit.

Ja gamle Jonte hade talat med Lien om detta mer än en gång. — Du får bedja om himmelens kraft, Ole Lien, hade han vid upprepande tillfällen sagt, du är den ende som kan resa min Katrin från hennes smärtas läger.

Och nu när det såg ut som om människorna, nyss så ivriga till bön och bekännelse, blivit svala och mest tänkte på det timliga, tänkte de båda oftare än förr på

detta. Vilken triumf för deras sak om en så mäktigt gärning bleve kunnig vida omkring i bygderna.

Och vilka välsignade följder skulle ej en sådan bragd dra med sig. Efter detta skulle slöheten svinna som dimma för morgonens sol och ingen enda skulle mer kunna motstå. Men mera i smyg tänkte gamle Jonte på vilken betydelse en sådan gärning rent personligt skulle ha för honom och Katrina. Den aktning han förvärvat i det sista som helig man hade ju minskats i oroväckande grad — han kunde icke neka till detta. Hans ord lyssnade man ej längre till med samma andakt som förr och han var ej längre så efterlängtd i bygdens gårdar. Människorna hade svalnat i tillbedjan och tro och något utomordentligt måste förvisso ske om de åter skulle böja sig för och dyrka det heliga och de män som gjort sig till dettas talsmän.

En dag sa Jonas till sin hustru Katrina, som satt med lerpipan mellan tänderna och kokade kaffe:

Jag ser att gåvorna, vi få, bli allt ringare — undret måste ske och det snarast möjligt, sa han.

Katrin lyfte på kokarlocket och såg ner i det skummande djupet. Så spottade hon i elden och nickade. Katten spann i den oredda sängen och genom de gröna rutorna flöt solsken in.

Jag får lägga mig dödssjuk, sa hon livligt efter en paus. Och du får ta vittnen med när undret sker.

Jonte reste sig och famlade länge i det grönmålade hörnsåpet. Fick tag i en grön flaska och skakade den mot ljuset.

Katrin slog kaffe i spilkummen och Jonte spädde i ur flaskan.

Det skåla vi på, sa han högtidligt — skål!

Skål, Jonas — och tack.

Tack själv, Katrin, sa Jonas och drack.

— — —

Dagen därpå visste alla i Grudalen att Katrina, Rolands-Jontes käring, blivit sämre. Detta hade gubben hennes gått ur gård och i gård och berättat, men bråttom hade han ju haft: han måste hem till henne som låg för döden.

Tidigt en morgon ett par dagar senare kom han till Domfors. Han var alldeles uttröttad efter vandringen och så ledsen och bedrövad. Han träffade Lien och tog i hand och både han och Lien hälsade: välsignad vare du, min broder!

Efter en paus säger gamle Jonte inträngande och allvarligt:

Jag drömde i natt så underligt — — du, min broder, kom till mig och Katrina och jag såg ett underbart sken omkring ditt huvud — — och du föll på knä och så bad du högt och tog Katrina, som nu ligger för döden, i handen — — och du reste henne upp — och hon blev helbrädda och kunde gå och prisa.

Ole Lien stod allvarlig och hörde på och hans blick blev stark och levande. — Du drömde detta, broder Jonte?

Ja, Jonte hade gjort det — och han var viss om vad detta betydde. Det var den högstes mening att bro-

der Lien, som hade ande och kraft, äntligen skulle efter lång tvekan och tvehågsenhet visa vad den högste kunde uträtta genom honom.

Han stod länge allvarlig och tyst, Ole Lien, och hans ögon voro slutna som om han velat stänga världen ute. — Äntligen sade han: Är detta ett nytt tecken, har jag endast att lyda. Du är väl viss om att du drömde så? Och han såg plötsligt frågande på brodern.

Jo, Jonte var viss på detta — absolut viss.

Då kommer jag i kväll vid solens nedgång, sade Lien, sedan jag styrkt mig med läsning och bön. Stämman var fast och stark.

I solnedgången när Ole Lien kom hem till Jonte och hans dödssjuka hustru var ett halvtjog människor samlade där i förväg. Där satt Kisteruden och hans hustru, där satt Näsen med hustru och Björn-Anton och ännu ett par av syskonens skara. Men äfven några ofrälsta hade kommit tillstädes, ty Jonte hade i dunkla ordalag låtit dem förstå att läkaren skulle besöka hans hustru i kväll — och behäftade som de voro med en eller annan åkomma hade de passat på tillfället. Det var sannerligen inte varje dag doktor Törner besökte Grudalens skogar.

Katrina låg i sängen under skinnfällerna och vändades. Mororna hade haft med både det ena och det andra. Men hon kunde ingenting förtära, nej. Blek var hon ju inte och tala kunde hon redigt, men detta oaktat var man viss om att hon inte hade långt igen. Krasslig hade hon ju varit under hela vintern och

vår luften brukar vara ond för sjuka. — På bänkar och stolar runt väggarna sutto de främmande, som husfadern fått hit, och själv satt han vid spisen och sysslade med kaffekokningen. — Ofta hade han tänkt på, menade han nu och lät blicken glida kring rummet, att hålla upp både med kaffe och tobak, ty han måste frukta för att njutningar som dessa voro syndiga men — — ännu är man ju ej fullkommen, gunås.

Nej — i detta instämde alla, man var inte sådan man borde vara — tankarna ofta sysselsatta med synd. Och man suckade samfällt utefter väggarna och sneglade förstulet mot den ångande kaffepannan.

Så kom den, man väntat på: Ole Lien. Han hälsade: Frid vare med eder, bröder och systrar, sade han och gick väggarna runt och skakade hand med alla.

Så gick han till sängen och tog den sjuka i hand. — Hur stod det till? Dåligt, det var nog döden som kom, menade Katrina, och hon ville gärna att broder Lien skulle bedja med henne.

Alla hade rest sig, och de otrogna gjorde min av att försvinna när de äntligen erfarit det läkaren de väntat på var den där norrbaggen Lien, som gjort folket till galningar. — Nej de fingo inte gå nej, Jonte tvingade dem kvar. — De skulle stanna för att se, bli vittnen till vad stort och underligt som här i hans fattiga koja skulle ske i dag.

Och de otrogna stannade av ren nyfikenhet.

Ole Lien leder i bön; alla knäböjde förutom de otrogna, som höllo sig närmast dörren för alla eventualiteters skull. Med suckar och stön anropade han

Gud om hjälp och de andra stöna i korus. — Visa din förunderliga kraft, herre, säger han, visa oss dina tjänare att du vill höra en uppriktig bön — —. Allt innerligare ropar Ole Lien och allt starkare blir hans hänförelse. — Här ligger i sina plågor en dödsjuk kvinna, som i detta ögonblick förenar sin bön med vår, visa oss alla, som vänta undret, att den kraft, som de heliga i alla tider besuttit att bota sjukdomar genom bön och händers påläggande ännu gives i denna dag. — Ole Lien kryper på knä till sängen, där han reser sig upp och lägger båda sina händer på Katrina — — är det djävulen ifrån avgrunden, som orsakat denna sjukdom, ropar han med darrande stämma, så bjuder jag honom gå och lämna denna kvinna som han fordom lämnade besatta — må han gå ut härifrån, må han taga plats i ett orent djur som han fordom gjorde i svinahjorden och må denna bedjande sjukling genom den mäktiges vilja resa sig upp och gå — —

Från golvet och kring väggarna hördes suckar och stön och en och annan snyftning. Och alla fylldes de av en skälvande lycksalighet. Och i hänryckning och tro på att undret nu skulle ske reste man sig upp fast ännu i bön. Och man samlades kring sängen där Lien stod exalterad med rullande ögon och med drivande svett över ansiktet. Men genom det allmänna sorlet skar Jontes rullande bas. Så gjorde Lien ett tecken och allt blev tigande stilla. Alla stodo med stirrande ögon och vågade knappt andas av spänning. — — Lien tog Katrina under armarna och

lyfte henne upp. — I den heliges och högstes namn befaller jag dig: ståt upp och gå!

Och se — undret, som alla med spänning och under hänryckning väntat på, skedde! Katrin, hon som nyss låg för döden, stod upp och började vandra omkring i rummet. Och icke en enda en kunde längre se att hon varit sjuk.

— — — — —
Det stora undret, helbrägdagörelsen i Rolands-Jontes hus, gick ut över bygderna. Över Grudalen flög det som sträck utav vildgäss, ut efter älven med sidospring in i gårdarna, som lågo bäddade i den späda grönskan utefter dess bräddar. Och vidare drog det mot andra bygder och in uti skogarna till torpen och till de avsides hemman, som brutits kring tjärnen där dalens bönder i forna tider haft sätrar eller hyddor till skydd under fisket i sommar och vår. Och över allt väckte det bestörtning. Att under av detta slag blivit gjorda i tider, som för länge sedan svunnit, visste man ju alla, men att någon människa nu besatt helbrägdagörarens vidunderliga kraft hade ingen anat.

Ole Lien, som många av dem misstrott intill nu, blev ett helgon. Hans namn och hans verk fick ingen begabba. Och förvisso var domen när, när sådana gärningar gjordes.

Och pingstens väder blåste fördubblat starkt över bygderna. Ingen hade kunnat drömma om att denna väckelse skulle anta sådana dimensioner. Alla som hitintills tvivlat strömmade till Ole Liens möten vid Domfors och kuvade, ångerfulla, som gråtande barn

eller i jubel och hänryckning vände de åter till sina hem. Och kväll efter kväll blev det vittnat och vid otaliga tillfällen hade det hänt att såväl Lien som gamle Jonte fått andens gåva i sådan grad att de talat med tungor.

Och från gård och till gård gick Jonte dag efter dag. Var han kom, blev han mottagen som den vidunderlige man han var och aldrig blev han trött av att berätta om den underbara nåd, som förunnats honom och hans hustru. Detaljerat fick han berätta om detta som hänt och han gjorde det gärna. Vid det dukade bordet i storstugan kunde han sitta timme efter timme och kring honom sutto andäktigt lyssnande värdfolk och gäster och när han äntligen gick hem till sin stuga tyckte han ofta att han vid sidan av Lien var den mäktigaste man i dalen.

Även till Grudalens prästgård trängde ryktet. Både den ene och den andre berättade utförligt om vad som skett. Men underligt nog tog ej prästen någon hänsyn till detta. — Folket är förblindat, var det enda han sade; denna rörelse är antingen ett stort bedrägeri eller också en galnings verk.

Men icke kunde han undgå att lägga märke till att kyrkan blev allt tommare och tommare. Alla de som förut av fri vilja besökt den höllo sig självsagt borta. Och han visste att hans arrendator kallat honom satan och Belzebub och att han ofta på sina möten lovat att krossa den, som andligen ödelagt Grudalen.

Vid ett par tillfällen hade han sänt bud efter Lien. — Jag befaller dig att infinna dig hos mig för att förhållas det orätta uti att sprida villoläror bland

folket, hade han skrivit. Men Ole Lien hade icke kommit. Han hade i stället låtit hälsa och sagt att prästen kunde infinna sig på ett av hans möten för att offentligen med honom diskutera bibeln och dess läror. Men till en sådan förnedrande handling ville ej prästen låta låna sig, han som var lärd och vigd. Nej.

Men många av dem, som svikit honom fast deras väl eller ve låg i hans hand, hade ödmjuka kommit på hans befallning. Och tunga till sinnes hade de vänt hem igen. Sin herde hade de måst lova att aldrig mer befatta sig med Lien. Men när kvällen kom och tiden för sammankomsten var inne hade de i alla fall smugit sig som piskade hundar smyga utefter vägen mot Domfors.

Ett par av prästens gäldenärer hade dock ej kommit. De litade endast på Gud hade de låtit hälsa och i hans mäktiga hand lade de allt.

Med dessa hade Arneman gjort kort process. Med länsmannens hjälp hade de jagats från sina gårdar. Och förbittringen mot prästen hade stigit dag ifrån dag.

Ja så långt hade det gått att han ofta känt sig osäker på vägen till och från kyrkan. Ofta hade han hånats när han gått dit eller från, och hans dotter, som ju ingenting ont gjort, hade vid ett par tillfällen blivit förföljd med stenkastning i skumma kvällar.

Och i sin ensamhet gick Elsa och tänkte på allt detta nya som kommit till bygden. Hon kunde ofta i försommarens ljusa nätter ligga vaken, så fylld utav

ångest och så arm och beklämd. Och hon grubblade ofta över om hennes lott skulle bli att alltid leva som hon hitintills levat. Skulle hon aldrig komma ut, ut i den strålande solen, aldrig berusas av det underbara livets äventyr, som hon alltid hade drömt om.

Och ofta kunde morgonsolen finna henne vaken och dess röda strålar föllo mer än en gång på en kudde med stoppning av halm, där blanka tårar hade fallit.

Ove, Ove — varför blev han tagen från henne och varför var han så fjärran borta? Långa stunder kunde hon sitta drömmande och viska hans namn. Och när vinden i ljunna nätter strömmade in till henne genom det öppna fönstret tyckte hon sig höra hans röst långt bort ifrån genom suset.

Därute blommade rönnar och häggar och aplarna stodo vita av blom, därute kvittrade stararna och från skogarnas gömmen bar vinden gökarnas lock. — Allt var fest och i dalen glimmade vattnen och på ängarna lyste fjärilar över nickande blommor — — endast hon var ensam, ensam med sin hopplösa längtan.

XII.

Prästen Arneman låg vaken en natt.

Han låg och vred sig på sitt hårda läger och hur han än ansträngde sig kunde han omöjligen somna. Långt fjärran ifrån kom i den dragande nattvinden suset av forsen där nere i daldjupet och uti aplarnas kronor viskade, tyckte han, underliga stämmor. Därute låg bygden i halvljus och över vattnen lågo vita dimmor.

Och gång efter annan vände hans tanke tillbaka till detta nya, som nu så oförmodat kommit till Grudalen. Och han fann intet att hålla sig till. Blott detta enda att människorna blivit som förvandlade, och att hans egen makt hade slappats. Ty, fast ogärna måste han medge att så var förhållandet. Men varför folket gav sig denna främmande galning i våld var honom alldeles ofattligt. Hade han icke predikat i kyrkan som hans plikt ju var och hade ej folket under alla dessa år lyssnat — icke med hänryckning, nej, men uppmärksamt som sig borde. Och var icke den andliga vägledningen, som han givit i egenskap av kal-

lad och vigd, fullt tillräcklig. Förvisso jo. — — Men ändock, människorna, som han hittills trott sig känna, framträdde nu i en ny, i en annan dager och för dem alla hade tro och kunskap i religiösa ting blivit mera väsentligt än allt annat. Fick ej arbetet ofta helt avstanna nu, lågo ej åkrarna osådda och fick ej allt förfalla. Förvisso hade människorna blivit gripna av vanvett, behäftats med en fruktansvärd sjukdom, som tärde på deras innersta livsnerv. — Detta allt hade han grubblat på länge nu i dagar och nätter och längre hade han icke kommit. Men ett var visst: Grubygdens folk var på väg att ödeläggas — andligt och materiellt.

Allt hade nu blivit så trångt och tungt. Men den tro till sin gärning han besjälades av var lika stark som tillförne. Det han gjort för att straffa var förvisso av Gud. Och icke skulle han slå in på nya vägar. Med kraftig hand skulle han veta att gripa in. Och för honom skulle de motsträviga antingen böja sig eller krossas.

Genom fönstret med dess grova gardin silade det gråa nattljuset in. Och prästen låg och stirrade ut i skymningen.

Domfors ja — — nu gick den siste av Rellingarnas stolta ätt som hemlös; en fattig daglönare som tjänade andra. Och åter som så ofta förut rann honom de orden i minnet: Jag, herren din Gud är en stark hämnare — —. Det var fädernas synder, det var fädernas högmod och övergrepp emot de fattigaste bland de fattiga som äntligen blev straffat. —

Nej aldrig glömde han den dagen vid Domfors då han kom för att finna sin mor. Herren Gud var rättfärdig och hans tunga straff var rättfärdigt!

Prästen vred sig på sitt läger men sömnen ville icke komma.

Och plötsligt kände han en sådan tvingande lust att se sitt barn, sin dotter. Månne hon låg vaken i natt även hon. Och kanske hon i stillheten tänkte på honom som var borta.

Prästen smög sig upp och listade sig fram till hennes dörr. Han lyssnade länge med återhållen andedräkt. Allt var stilla, endast vinden susade svagt genom träden. Han bankade på dörren, men ingen svarade och när han kom in i sin dotters rum såg han sängen stå orörd. Men fönstret var öppet och en arommättad vind trängde in.

En underlig oro grep prästen. Var var hans dotter, hans enda barn? Midnatten var inne och sängen stod orörd. Han gick in till sig själv och klädde på sig. Han måste ut, ut för att söka och finna henne. Ty hon, hans barn fick ej fara vill — — Fara vill. Han grep denna tanken i flykten och höll den krampaktigt fast. Fara vill — — skulle även hon? Nej, nej detta var omöjligt! Hans dotter fick ej gripas och dras in i denna vanvettets virvel, som sköljde över bygden. Fick icke, nej, ty hon var hans endaste rikedom, utan henne blev dagarna tyngre än förr och gled hon ifrån honom blev det på allvar natt.

Därute i trädgården var hon icke. Bersåer och skumma gångar blevo genomsökta. Ej heller på vä-

gen. Prästen började sakta kalla: Elsa, mitt barn — Elsa! Men svar fick han icke. Natten låg drömmande stilla, ty vinden hade tystnat när mörkret låg som djupast över dalen. Forsen susade där nere bakom kullarna och det monotona larmet fyllde dalen och trängde fram emot de drömtunga skogarna. Månen hade höjt sig över den taggiga horisonten och dess matta silverglans färgade det svarta sjövattnet i syd. Tom och grå slingrade sig vägen mot norr mellan blommande klöverbullar där nattskäran spann.

Prästen började gå emot norr, halvt utan att veta varför. Han kände sig så ensam och övergiven i natt och han kände sig lättare nu när han fick andas in den svala luften, kryddat av blomdoft och barr. Prästgården däruppe på höjden mellan mäktiga björkar, vars kronor stodo svarta mot de månglänsande skyarna, blev allt mera konturlös. Allt längre mot norr utmed den susande älven, där näckrosorna flöto som skumbubblor i spakvattnet, gick han i högsommarnatten. Och äntligen blev han klar över varför han gick. Han sökte sin dotter, sin Elsa. Och han ville förvissa sig om huruvida hans misstanke var grundad eller icke. Skulle han finna henne bland sina fiender, bland dessa människor som tagit skada till sitt förnuft? Eller skulle han få den jublande vissheten att hon icke var där — —.

Men Elsa, prästens dotter, satt i natten på sin moders grav, där gräset växte i böljande frodighet. Hon hade icke gått till sängs i kväll, ty sömnen skulle i alla fall icke komma. För ett par dagar sedan hade

hon fått brev ifrån Ove. Och det var nu tanken på detta och på honom som gjort henne dubbelt beklämd.

Han var i Amerika nu, Ove Relling. Han hade skrivit och berättat om sin resa och om sin kamp i det främmande landet. Fattig och ensam var han och som han längtade till henne och till Grudalen. — Nu är det sommar i dalen, hade han bland annat skrivit, nu dofta hängbjörkarna kring Domfors och i forsen slår laxen efter mygg i skymningen. När jag sitter här i ensamheten efter dagens slit, tycker jag mig se min barndoms bygd så förunderligt tydligt. Och jag ser kyrkan stå vit mellan lummiga lindar och korsen och stenarna mellan griftgårdens grönska och jag ser tornet, som speglar sig i det solglittrande vattnet när klockklängen bäres av sunnandraget mot Domfors upp genom världens fagrade dal — — Så hade han skrivit, hennes Ove, och varje ord hade andats längtan till henne och till fädernas heliga jord. — — Härute är jag fredlös, hade han fogat in på ett ställe, och man blir jag icke såvida ej ödet är mig gunstigt och för mig hem igen. Endast där mina fäder genom generationer verkat kan jag samla mig till handling — —.

I skymningen hade hon smugit sig ut genom det öppna fönstret och genom trädgården hade hon listat sig tyst och ljudlöst. Ofta hade det förut hänt att hon gått till moderns grav. Ty där i närheten av henne, som nu blivit stoft, tyckte hon att den börda hon bar på blev lättare. Och mer än en gång hade hon på moderns grav lovat sig själv att hon ej ville

förtvivla och blekna som en planta utan sol — nej, hon skulle taga sig samman, fly härifrån och söka upp honom i främmande land, som hon ideligen längtade efter.

Men när hon åter kom hem var hon den samma som förr — hon kunde icke, hon var bunden här, bunden till sin far, trollbunden av makter vars väsen hon ej kunde förstå.

Länge hade Elsa suttit på gravkullen där hon i våren planterat ett par röda rosor vars blad uti natten glänste av dagg, så hade hon stigit upp och gått långsamt över kyrkogården mellan kors och stenar. Här inne var en sådan förunderlig ro. Som en smeksam hand lade sig stillheten över henne och hon tyckte att alla goda människors andar svävade om henne. Och hon trodde sig förstå att hennes mor gled ljudlöst vid hennes sida i månljuset och att hon viskade kärleksfulla ord i henne själ.

Länge gick hon fram och tillbaka på griftgårdens invigda jord. Och hon märkte så småningom att natten vek och att den nya dagen var i annalkande. I öster började himmelen glöda och en lätt vind kom farande upp genom dalen. Över sjön, som ännu låg klar som en spegel, började dimdoken lättas och stiga sakta upp mot de gyllene skyarna.

— — — — —
Grudalens präst hade fortsatt allt längre mot norr. Var de väckta i natt hade sitt möte visste han ju icke, men alltid mötte han väl någon som kunde ge besked.

Dalen sov i månnatten. Ej hördes skratt utav ung-

dom som man förut under somrarna hört, ty dödens allvar hade kommit tillsammans med Liens förkun- nelse. Fiol hade ej klingat på länge och dansen gick ej het och vild i natten som förr. Den ungdom, som fanns, samlades nu kväll efter kväll till bön och sång och ingen enda vågade svika. Ty allt starkare hade hatet vuxit emot dem, som ännu vågade framhärda i synden.

Ett stycke upp i dalen till höger om vägen ligger Kisterud. — Ja här bodde, tänkte prästen, åtminstone en, som ännu var honom trogen. Och som helt säkert skulle så förbli. Lars Erson var en klok man, fast han var begiven på tomma nöjen och flärd. Nu satt han ju på prästens nåd, men han skulle få sitta om det så var hela sitt liv, ty ännu hade han varit ödmjuk och rättat sig efter prästens befallningar i allt. — Ja han var säker, Kisterudsbonden, ty aldrig skulle en man med ett huvud så skarpt låta sig förleda av denna vanvetting — denne Lien, som snart måste jagas ur bygden. — Nej hans verksamhet blev nu icke så långvarig, nej, tvinnade prästen vidare på tråden, länsmannen hade skrivit rapport och själv hade han ju som hans plikt var inberättat saken till konsistorium. Och länge kunde det ej dröja nu innan utvisningsorden kom eller att mannen blev infångad och förklarad sinnessjuk. Som han ju var.

Detta tänkte Grudalsprästen på under det att han i skymningen närmade sig den ståtliga gården.

Plötsligt rycker han till och står lyssnande stilla. Vad var det — — hade Kisteruden dans nu i hög-

sommaren. Musik trängde från gården ut i natten, skrällande musik — — strängar skorrade och en klarinett lockade i kapp med göken i Österskogen.

Nej detta var icke dans, nej — prästen lyssnade åter med alla nerver spända — — —. Skulle också Kisteruden ha blivit galen. — —

Prästen vek av vägen och gick in på gården. Han var viss på sin sak nu — här hos den, som han aldrig ett ögonblick misstänkt, voro dessa galningar samlade till nattliga orgier. — Skulle han nu finna sin dotter bland dessa?

När prästen steg in i storsalen på Kisterud var andakten som djupast. Rolands-Jonte stod vid predikantbordet och talade med tungor. Kroppen gick i krampaktiga ryckningar och blicken var vänd mot taket och en mängd obegripliga ord strömmade fram mellan hans läppar.

Men när han under en huvudvridning lade märke till att en, som icke var iförd bröllopskläder, kommit tillstädes föll han samman och extasen flydde i samma nu. Och liksom skamsen smög han sig ner till de andra.

Djävulen är här! ropade Lien i nästa ögonblick.

Djävulen är här, gick som ett rungande eko genom rummet.

Och alla som en reste sig upp och sågo hotande mot ingången där prästen stod lugn och orädd. — Är min dotter här, ville han fråga, är Elsa här, men han kunde ej få fram ett ljud. Detta nya och oerhörda, som han plötsligt blivit vittne till, var på väg att lama

honom helt. Detta var vanvett om något var, detta var det religiösa livets svarta slagskugga, som för-
mörkar allt som fordom var ljus och livsglädje i män-
niskosjälen. Och han kände, prästen, där han stod
där oförmögen till att röra sig, något nytt lösgöra sig
i hans inre och lägga sig kvävande tungt över hans
sinne. Det var ångest över de fruktansvärda krafter
som vid utomordentliga tillfällen regerade männi-
skorna, krafter vars ursprung ingen kunde förklara.
I nästa ögonblick trängde en upphetsad människo-
massa emot honom, tung och kompakt som en fram-
rullande havsvåg och han såg händer knytnas i vrede
och raseri, såg förvildade blickar flamma emot sig
under det rummet fylldes av en rullande sång. Och
nära intill sig såg han Kisteruden själv, ej minst upp-
hetsad och hans hustru och dotter och många andra
som han kände eller åtminstone trott sig känna. Men
det föreföll honom nu att alla dessa människor, vars
livsföring han kände in i det minsta, dessa han sett
växa upp här i dalen, hade blivit till andra — män-
niskor med nya och fruktansvärda lidelser, som legat
gömda och endast under särskilda omständigheter
kunnat lösgöras. — Lugn, lugn, ville han säga, jag
söker endast min dotter — men hans tunga var fort-
farande stum.

Och han kände plötsligt slag och hårda sparkar
och han insåg oklart att flykten var det enda förnuf-
tiga här om han ville komma med livet häriifrån.

Och förföljd av en skrålande människomassa ilade
Grudalens präst ut i den månklara natten. — Barfo-

tingen, blev det ropat efter honom, vadmalsprästen, djävul — —. Och han hörde snabba fotsteg i mörkret bakom sig och stönande pust av förföljande människor. Och han sprang, sprang som ett hetsat djur, en dödsskrämd hare springer med halsande hundar i hälarna.

Men när han kom längre ner i dalen lade han märke till att oväsendet hade dött bort, och att han var räddad undan de vanvettiga, de vilseledda människornas raseri. Med bultande tinningar och susande blod sjönk han samman i det daggvåta gräset.

Länge låg han stilla med förtumlade tankar och när han om en stund reste sig igen raglade han ut efter vägen som en drucken.

Men i öster brunno skyarna gyllengula. Snart skulle solen lysa över Grudalen och skogarna skulle stå röda i glans av blod och guld. Men över människornas sinne skulle mörkret ligga, tungt och förfärande som det ligger i höstens dimtunga natt över dalen.

XIII.

När bonden på Kisterud vaknade fram på förmiddagen hade han en kväljande förnimmelse av att något obehagligt hänt. Och så småningom drog han sig till minnes detta som skett under natten. Han låg länge och stirrade ut i det solfyllda rummet, såg träden därute genom de höga fönstren och hörde suset av vinden och av älven därnere.

Så steg han upp och klädde sig långsamt på. Men han gjorde det som i en dröm. Nu är det slut, sade han sig själv — nu är Kisterud spelad ur mina händer.

Han drack sitt kaffe och tände sin pipa och började vandra fram och tillbaka på golvet. — Nej, nej detta skulle aldrig prästen tillgiva — att bliva jagad som en galen hund när han kommit till hans hus — sitt hus. Ty allt var ju hans sedan år tillbaka. Nu var komedien slut, eller tragedien. Nåd och förbarmande var icke att vänta efter detta nu. Hemlös och fattig

Kisteruden kände en kvävande ångest fylla sig. Och den tröst han så ofta under mörka stunder funnit i

religionen var honom fjärran i detta ögonblick. Han gick ut på gården och gav order till sina arbetare, de skulle göra detta och detta, men han kände sig ej herre längre, hans forna myndighet var som bortblåst och hela tiden såg han en hög och hotande byggnad med smårutiga fönster — fattighuset.

Bonden på Kisterud, dalens förnämste man på fattighuset. Nej — nej. Hellre döden. Ja, tusen gånger hellre då döden och stillheten och glömskan.

Han gick ut på vägen, Kisterudsbonden; han gick med böjt huvud och stirrade i marken. — Därhän hade det då kommit — dalens mäktigaste man skulle på fattighuset.

Plötsligt for en ny tanke genom honom: men led han då icke detta allt för sin tro? Först nu sedan hans sinne fyllts av hänryckningens fröjd hade han funnit livets mening. Allt som låg bakom var ett liv i sorg och synd men med kraften från ovan hade livets oändliga rikedomar kommit. Vad var allt detta han förut glatt sig till, anseende, makt, människors aktning emot detta enda: tron. Han gick nerböjd i solskenet och kring honom svepte sig högsommarens smeksamma vind med hälsning från skogarna med doft av kåda och barr, med hälsning från de stora vattnen i söder, som dallrade i solglansen. Men han var okänslig för detta — —

Tron, vad var livet utan tro, tänkte han, och hur kunde en människa leva utan tro? Fanns något mäktigare, något mera upphöjt än en hängiven tro — hade icke tron på några korta månader förvandlat

Grubygden och dess folk. Var det icke lovsång och hänryckning där synden förr huserat med dans och otuktigt tal och fiolspel i nätterna. Och kunde man icke som de heliga martyrerna med fröjd gå i döden blott man hade tron.

Döden — aldrig hade han tänkt något närmare på döden förr. Denna tanke hade varit så fjärran och avlägsen. Många hade han visserligen sett dö, många av sin släkt, far och mor och andra. Men att han själv en gång skulle lida det de lidit och att hans ögon en gång skulle brista som deras och att de sista krampryckningarna skulle skaka hans kropp hade han ej närmare reflekterat över. — Döden var ju viss — men så avlägsen, så oändligt avlägsen.

Men nu i denna stund trängde sig dödstanken så nära inpå honom. Och det föreföll honom som om detta att dö, skiljas från detta orena och timliga och att vandra in i den eviga härligheten var höjden av mänsklig lycka. Att glömma allt, att sluta sina ögon och med en stålande trovisshet i sin själ passera livets gräns, förvisso var detta salighetens stora triumf. Och han förstod nu att tron danat om hans själ och bibragt honom nya önskningar och ett nytt mål för sin strävan — och detta mål var förvisso att vandra in i Guds härlighet med trons gloria om sin panna.

Kisteruden hade kommit allt längre och när han såg upp lade han märke till att han kommit alldeles under prästgården, som med sina röda hus låg på höjden till höger med mäktiga björkar omkring sig. — Prästgården — tanken på allt detta hinsides, som sys-

selsatt honom i det sista, svann plötsligt. Prästgården och prästen — Grubygdens ödeläggare! — Och dess hjälpare, som aldrig sagt nej när man var i vanskligheter.

Kisteruden blev stående mitt på vägen. Han var tvehågsen om huruvida han skulle gå upp eller icke. Välkommen var han väl knappast i dag. Men det som hänt i natt var ju prästen uteslutande skuld i — komma som en spion när Guds folk var samlat till bön och åkallan!

Men han ville dock ha besked, ville höra sin dom avkunnas. Visserligen visste han redan nu hur den skulle lyda — — bort ifrån din gård — bort ifrån Kisterud men, han ville höra den avkunnas, ville ha visshet i alla fall.

Uppe på gården stod prästen och högg ved. Han var blekare än vanligt och hans blick var så isande kall.

Kisteruden hälsade och prästen hälsade igen, men han räckte icke fram handen som han annars brukade.

Goddag, prästen, Kisteruden nickade.

Goddag, Erson.

Så följde en lång tystnad. Kisteruden stirrade i marken. Så tog han sig samman och frågade lågt, men hans röst var så fast som om han ingenting fruktat:

Prästen tänker väl kasta ut mig nu?

Jo, det tänkte prästen, alla papper voro redan på väg till länsmanen — inom 8 dagar skulle skulden,

30000 kronor, vara betald, annars gick gården och allt under klubban.

Prästen vill ha mig på fattighuset, kan jag förstå.

Detta hade ej prästen tänkt — han ville ha ut sitt tillgodohavande, varken mer eller mindre. Hur Kisteruden sedan ville ordna för sig och de sina kom icke honom vid. Envar gör det som är bäst för honom själv — och hans strävan.

Prästen tog åter fatt på sitt arbete.

Kisteruden stod en stund ännu. Så vände han och gick.

Farväl, präst, mumlade han — och tack.

Farväl själv, Erson.

Så är det då slut på allvar, tänkte Kisteruden när han åter gick upp genom dalen. Så är gården ur släkten, för första gången. För första gången ja. Och dess siste ägare skulle sluta sina dagar på fattighuset.

Hjälp — var skulle han få hjälp ifrån? Nej ingen ville, ingen kunde hjälpa. Den enda som hittills kunnat hjälpa var prästen. Och nu var det slut.

Kisterudsbonden, som mottagit sin 'dom, såg sig skygg om till alla sidor. Hade någon lagt märke till honom manne, hade någon misstänkt att han var i prästens våld. — Lutande gick han och stirrade åter i marken. — Nej hjälp var icke att få, nej, och att slå in på något nytt var han för gammal till. Och han saknade mod och energi.

Nej så var döden att föredra. Och han bad i sitt innersta hjärta om att döden måtte förunnas honom

snart, snart innan skammen skulle skölja över honom och hans hus. Allt blev honom så värdelöst nu, endast döden i tro och ett bergfast hopp om ett evigt och bättre liv fick värde.

Ja, han ville på sina knän dag och natt anropa: giv mig döden, herre, giv mig döden, ty livet har blivit mig så tungt och fientligt. Så ville han bedja och i längtan skulle han gå till hans bön gick i uppfyllelse.

Han gick hem, Kisteruden, och han tog fram bibeln och läste länge under andakt.

Under det han läste kom Rolands-Jonte. Och han hade Katrina med sig. Båda blevo mottagna med all den heder och aktning, som bör tillkomma så betydande personer som dem. Bordet blev dukat i storsalen och kaffekokarn blev satt över elden och mat blev buren fram, det bästa som huset förmådde. Och där blev ätet och drucket på Kisterud som i den gamla goda tiden, ännu medan folket där levde i fåfänglighet och synd. Sedan pannan var tömd och piporna blivit tända berättad Jonte nytt.

Jo, rörelsen grep allt starkare omkring sig, mente Jonte. — Många i Överbygden hade fallit tillföga och icke fanns en oomvänd i skogarna på mils avstånd. — Hur det var i Grudalen visste ju alla, här var idel lov och pris. — Ja kraften var mäktig i herran. Många hade i enlighet med bibelns ord låtit arbetet vila, ty endast ett var nödvändigt: att sörja för själens frälsning. Och många hade haft uppenbarelser och drömmar. Den yttersta dagen närmade sig utan rin-

gaste tvivel och lycksaliga voro de, som hade sina lampor brinnande.

Och i detta instämde Katrina med en gudelig suck, och spottade i spisen.

Ja, tron ja, sa Jonte efter en paus — hur underbar är icke den. Katrina, käringen min, hon sitter där, Jonte pekade med lerpipan mot gungstolen, hon blev räddad från döden hon — därför att hennes tro var så brinnande. — Detta vet ni alla, sa han självbelåtet och såg sig omkring.

Jo detta visste de alla. Och de visste också att detta under väckt en döende rörelse till fördubblat liv. Lovad vare den högste!

Kisteruden deltog visserligen i samtalet och han lyssnade också synbart intresserad till Jontes berättelser om nådens makt och trons under, men han var i alla fall ovanligt tystlåten i dag.

Och nu blir det dop snart, gick gamle Jonte på — har ni hört det? Jo jo — nu var snart tiden inne då många av de mest lyckliggjorda skulle döpas. — Dagen var inte bestämd, nej, men det blev väl en gång fram i augusti.

Ja en och annan av de andra hade ju hört glunkas om detta. Det blev en gripande fest, menade de, en förunderlig fest. Vuxna människor skulle döpas för att upptagas i de frälstas församling, döda sin gamla, skuldyngda människa och stiga upp ur vattnet som nya kristna. Men genom dopet skulle de också tillkännagiva att de för alltid brutit med och utträtt ur folkkyrkan, djävulens synagoga.

Och i samband med detta började man tala om Grudalens präst. Och gamle Jonte beklagade, det han inte fick honom fatt nu i natt när han kom smygande för att spionera. — Frälst är jag, mente gubben och spottade, och slåss gör jag aldrig mer som jag ju gjorde i min stora synd. Men hade jag fått tag i Barfotingen hade jag piskat dammet ur vadmalsrocken på honom!

Jonte stoppade pipan med Kisterudens bästa kardus och Katrina blev inte heller lottlös.

När prästen kom på tal reste sig Kisteruden och gick ut. Och han hade sett så underligt på sin hustru att hon blev rent rädd. Hon hade gått efter och frågat om han var sjuk — han hade varit så underlig hela dagen. — Nej sjuk var han inte, nej. —

Och med detta besked fick hustrun låta sig nöja.

Ja tron är förunderlig, mente Jonte, där han satt vid fönstret i storsalen och blossade på pipan. — Vem hade kunnat ana att tron skulle bli så mäktig här i dalen. Som de första kristna leva vi — i endräkt och gemenskap. Ingen är fattig, ingen är behövande, den som har, ger till den som ingenting har och han mottar det icke som en allmosa, nej, utan som sin part av det gemensamma goda. — Vem eger Kisterud, inte är det broder Erson och inte är det mig — det är Gud och han delar lika mellan oss — lovad vare han!

Så talade Rolands-Jonte och Katrina, käringen hans, nickade bifallande där hon satt.

Men genom skogen på den slingrande stigen som

förde gent till Domfors gick Kisterudsbonden. Han gick framåt lutad och talade hela tiden för sig själv, lågt stundom och stundom högt. — Det är slut nu, mumlade han gång efter annan — Kisterud skall ur släkten och jag skall på fattighuset. Och stundom bad han högt med sammanknäppta händer: Giv mig döden, herre, giv mig döden, ty livet har blivit mig så förfärligt och tungt.

Inne mellan de yviga granarna bredde sig skuggan så förfriskande sval och över skogen susade vinden och långt från väster kom dånet från storfallet vid Domfors.

Men Kisteruden hörde intet, såg intet, han var fjärran med sina tankar. Det var döden som sysselsatte honom. Allt var ju så betydelselöst förutom detta spörsmål. Vad glädje hade han längre av livet med dess tomma fröjder, dess sorg och dess hopplöshet. Och att uthärda det längre fann han omöjligt. Nej över skyarna, där solen alltid sken och där Guds härlighet strålade, där var den boning han längtade efter. Och nu var han ren och hade fått förlåtelse, vad uppgift hade han så — ingen, ingen — —.

Om detta ville han tala med broder Lien. Han kunde råda och hjälpa, ej materiellt, men väl andligt.

Den dagen och dag efter dag kommo de två samman och deras samtal rörde sig endast om detta: har en människa som längtar efter förlossning, längtar efter himmelens klarhet rätt att dö för egen hand.

Det var Ole Lien, som uppkastat detta spörsmål när

hans vän beklagat sin nöd och berättat om sin himmelska längtan.

Och utan ett ögonblicks tvekan hade han besvarat den frågan med: ja.

Kisteruden hade gjort invändningar till en början. Det kunde icke vara rätt detta, menade han. Det måste finnas en lucka i bevisföringen. Det kunde icke vara den högstes menig att en människa hade rätt att gå i vägen för honom och hans planer.

Men under Ole Liens starka inflytande ändrade han så småningom mening. Hade han icke vid otaliga tillfällen blivit vittne till den förunderliga kraft som läraren besatt. Och stod icke han Gud närmare än någon. Hade icke han uppenbarelser och talade med änglar. Och hade han icke drömmar, där han såg himmelen öppen. Och var icke han den förste, som fick kraften att tala med tungor ännu innan rörelsen vunnit någon större utbredning. Visserligen hade broder Jonte sedermera fått samma kraft, men icke kunde han överväldiga som Lien.

Och så småningom gav Kisteruden efter. Ole Lien, den Gud herren själv sänt hit för att rädda människorna undan evig fördömelse, han måste ha rätt. Och allt efter som denna visshet blev allt fastare klarnade allt. Tvivel fanns ej längre. Bekymren veko undan som skuggor för solen. Allt i världen blev blekt och likgiltigt.

Och när Kisterudsbonden en dag mottagit nattvarden av Lien och de hade bett tillsammans kände han sig löst från allt, som möjligen band honom ännu här-

ner. Och han gick ensam i de ljusa nätterna och tyckte sig se in i den strålande himmelens klarhet.

Hans sinne, nyss så dystert, hade blivit ljust igen, han kunde le stundom och stryka sin hustrus händer. — Jag är så lycklig, brukade han då säga, så lugn och så fylld av renhet, ty jag står med ena foten i himlen.

Men detta tal förstod hans hustru icke och stundom kunde det ske att hon överfölls av en namnlös ångest som först löstes upp i en krampaktig gråt.

XIV.

Det var en lördag i början av augusti.

Ifrån sunnan kom vinden i lekande kast upp genom Grudalen och över himmelens blå summo vita skyar belysta av den strålände solen. På åkrarna i dalen och på de små steniga tegarna omkring torpstugorna inne i skogarna böljade moget korn. Men ingen tänkte på detta i dag; ingen strök sin lie till höstens gärning och ingen körde in, fast kornet i hässjorna här och var visat tecken att falla ur. Nej folket i dalen och folket inne från tillstötande gränder och skogar hade annat och viktigare att tänka på. Vad intresserade dem bärgning och höst i en så välsignad dag som denna, en märkesdag i bygdens historia, när deras lärare och profet, den Gud sänt, Ole Lien, genom dopets heliga sakrament skulle uppta de mest värdiga av den förlösta skaran i sitt och Guds heliga samfund. I veckor och dagar hade man icke talat om annat. Allt underligt som skett blev så småningom betydelselöst vid sidan av detta. Och gamle Jonte och hans hustru Katrina hade gjort sitt till för att upparbeta stämningen.

Ifrån gård och till gård hade de vandrat, ifrån torp och till torp som Guds tiggare och visa, som stodo mästaren närmare än andra och som kände hans avsikter bättre än någon. Och i värtaliga ordalag hade de berättat om vad som komme att ske.

Ett dussin jämt av de älste och förnämste skulle genom den heliga döpelsen, nedsänkning i vattnet, bli de första av mästarens utkorade lärjungar. Ole Lien hade velat det så, berättade Jonte. Tolv skall det vara hade han sagt. Liksom Jesus själv skola tolv följa mig på mina förkunnarefärder och mina missionsresor. Tolv lärjungar, som fått ande och nåd i rikare mått än andra, skola sitta vid mina fötter, skola vaka med mig i natten och bedja samman med mig.

Själv hade mästaren utpekad dem som kunde komma ifråga. Ansett folk fick det vara, men starka i tro först och främst. Tron var det enda förnödna. En bergfast tro på mästaren och på hans mission. Den som i den ringaste småsak hyste tvivel blev icke kallad och fick icke mottaga enskild förberedelse. Men broder Jonte var som klippan, Petrus bland lärjungarna, och Katrina, hans hustru, och broder Erson på Kisterud och hans hustru och Näsen och Olaus och några till.

Dessa skulle döpas i vatten till fördubblad ande och kraft. Och i dag skulle detta märkliga ske.

Icke sedan den stora auktionen på Domfors hade Grudalen och bygden runt omkring varit i en sådan rörelse som i dag. Utefter vägar och stigar myllrade högtidsklädda människor mot Domfors. Tjänstefol-

ket hade fått ledigt för dagen sedan kreaturen släppts ut. Och detta dels därför att de skulle komma i tillfälle bevista högtidligheten och dels av den anledningen att på lördagen fick intet arbete förrättas. Lördagen hade nu i det sista varit allt folkets vilodag i enlighet med Guds befallning och bibelns ord. Utefter vägarna myllrade åkande och gående. Storbönder i trilla med hustru och barn bakom frustande hästar, som tuggade på betsel, och mindre självägare i gigg eller kariole Torpare till fots med söndagskäpp i hand och fladdrande rockskört, vid sidan av sina gummor i silkeschalett och med sångbok inlindad i näsduken. Salmbok — nej salmbok hade ingen. Salmboken var till för de ogudaktiga, som besökte kyrkan ännu, men icke för dem, som smakat omvändelsens sötma. Nej rödpärmade sångböcker hade mästaren skaffat och mer än en ryste vid tanken på att han eller hon i sin syndiga blindhet låtit sina läppar orenas av en kyrkans salm. Ty dessa voro ju skrivna av vantrogna, biskopar, präster och andra syndens barn.

Allt livligare blev färdseln ju mera man närmade sig Domfors. Och allt livligare blev samtalet. Finniga seminarister med vattenkammat hår kommo överens med varandra om att genast sluta upp med sina lärda studier och så snart som sig göra lät söka sig in vid en predikantskola. Och de rådgjorde med varandra rörörande detta och sökte upplysning om var någon sådan fanns där icke vantro och stygga villolärer frodades. Ty man hade hört så mycket om detta. Guds folk hade ofta tagits vid näsan. Och man suckade an-

däktigt och torkade sig mellan finnarna med färggranna näsdukar.

Hop på hop stöter till. Man hälsar varandra: frid vare med eder! och man trycker varandras händer med värme.

Genom skogen kring Domfors röra sig människoskarnorna, dammet ryker under det tunga trampet och ekorrharna gömma sig undan av fruktan för övermakten, Grudalsfolket, som ånyo tar Domfors och skogen i besittning. Folket som kommer i den strålände sommardagen med trons frimodighet, ja utmaning i blicken och icke som fordom i sin synds och förnedrings tid med djävulen och världen i sina hjärtan.

En skjuts susar förbi. En däst man i uniformsmössa och med guldknappar i rocken sitter stram med piskan i hand. Och i baksätet sitter ett par fjärdingsmän. — Pratet förstummas för ett ögonblick, det kändes nästan som om en olycka dragit förbi. —

Länsmannen, länsmannen, blev det viskat. Vad vill han här i dag. Och alla som en tyckte att denna syndige mans närvaro var en utmaning emot Guds folk men på samma gång något ont som skulle hämma festens glädje. — Det är väl prästen, som sänt honom att spionera, menade man. Och åter ljödo hotelser — den prästen skulle stenas, ty aldrig har en ondare människa levat!

Därnere vid stranden av Domsjön ett par stenkast ovanför forsen skulle dopshandlingen försiggå. Stranden var långgrund och den fasta kiselsanden var synlig långt ut i det klara vattnet. Skogen gick nästan

ända ner till vattenbrynet på båda sidor, men just här var en öppen plats. Rolands-Jonte och hans käring hade varit festarrangörer. Tolv lövhyddor hade rests ett stycke uppe i bakhällningen och i dessa skulle de som döpas skulle med bröders och systrars hjälp kläda av sig och vänta tills deras tur kom. Ett stycke ute i vattnet skulle handlingen försiggå. Där skulle mästaren stå vid sidan av en sten som stack upp. Och till sitt förfogande skulle han ha ett par handfasta drängar, vars åliggande var att slå omkull lärjungarna och doppa dem grundligt, under det mästaren bad och välsignade.

Klockan 12 skulle den heliga handlingen börja. Men långt dessförinnan var stranden fullpackad av förväntansfulla människor. I skogen längre upp stodo åkdon och bundna hästar i tjugvis och i alla träd hade småpojkar klängt sig upp för att bättre kunna se. Stranden böljade som ett hav i storm, kropp trängdes mot kropp, huvud vid huvud och det lågmälda av andakt präglade samtalet mellan alla dessa otaliga människor steg som bruset från forsfallat därnere mot den sommarblå himlen och förtonade först längst inne i det tjockaste skogsdjupet.

Mitt inne på den öppna platsen mellan lövhyddorna hade länsmanen tagit plats tillsammans med fjärdingsmännen. Han såg sig utmanande omkring som ville han låta envar förstå att här stod överheten och lagen, som icke var att leka med. Men ingen var imponerad av hans guldmössa och hans punschmage i dag, något som för honom var något nytt och främ-

mande. Nej man såg allmänt missbelåten ut. Och ett och annat ögonpar lyste av hat och hot. —

Plötsligt blir det stilla och man delar på sig så att mästaren i spetsen för processionen kan komma fram.

Han går högtidlig med sänkta ögonlock och efter honom komma lärjungarna par om par. Alla äro klädda i fotsida skjortor av vitt linne och på fötterna ha de sandaler.

En djup rörelse griper alla trogna. De våga knappt andas. Och med strålande ögon ledsagas den tyst glidande processionen ända tills den upplöses och envar särskild av dess medlemmar dyker in i sin lövhydda.

Ja detta var de utvalda, mästarens första och yppersta lärjungar. — Jonte och Katrina och Näsen och Olaus — —. Men — men detta var ju endast tio, tio. Varför kom icke broder Erson på Kisterud och hans maka? Halvhögt började man tala om detta under det sångkören därnere vid stranden stämde upp en lovsång, ledsagad av skorrande gitarrer och en ensam lockande klarinett.

Under tiden hade mästaren fäst upp skjortan, och långsamt vadat ut i vattnet. Vid stenen stodo drängarna och väntade. Ceremonien kunde ta sin början.

Mästaren satte en krans kring sin hjässa och gjorde ett tecken med handen till sångkören. En ännu mera jublande lovsång avlöste i nästa ögonblick den förra. Och i denna stämde alla de förlösta in. Ut över sjön, som glittrade i sol och in genom skogen trängde sången stark och jublande i rullande tongångar och fjär-

ran och när svarade ekot. Med hängivenhet i stämman och med tårad blick sjöng man, unga och gamla, darrande gubbar och barn — och alla som sjöngo tyckte att jorden de trampade på försvann och att de lyftes allt högre och högre av osynliga armar och att de kommo himlen och dess härlighet allt närmare. Och de grepo varandras händer under det de sjöngo och de omfamnade varandra och glömde allt — som mardagen och sjön och skogen — de kände endast kraften, som genomströmmade dem, hänryckningens och jublets kraft, som lyfte dem högt över allt smått och timligt.

Rolands-Jonte steg först i vattnet. Han såg icke vidare hänryckt ut, lade man märke till. Han tog sig en funderare för varje steg och han grinade illa fast vattnet var vid lagom temperatur. — Han har aldrig i sitt liv badat, mente Stor-Niklas halvhögt, där han trängdes mellan bespottarna längst bak — han är rädd för att bli ren, den gamle skojaren. Men ingen fäste sig vid vad en sådan en som Niklas menade. Ingen hade tanke på annat än den heliga handlingen nu.

När drängarna grepo fatt i Jonte såg det ut som om han hade för avsikt att göra motstånd. Men lärarens blick gjorde honom spak. Den knutna handen sjönk och med förtvivlan målad i sitt skäggiga ansikte dök han under. — Ole Lien bad, men innan han slutat kom Jonte upp igen. Drängarna ville hålla honom nere, men Jonte knäppte den närmaste för näsan så att han släppte taget och jämrade sig sakta. Och med förfä-

ran betraktade han sin nydöpte broder — ögonen glödde under de buskiga brynen och halsådrorna svällde som de fordomdags brukade när han gjorde sig färdig att ge sin vederdeloman ett dråpslag.

Och drängen började dunkelt ana att broder Jonte ännu ej helt hade förmått att befria sig ifrån den lede frestaren.

Våt och huttrande asade sig Jonte i land och de som kommo honom närmast tyckte att han spottade ut fula ord. Men det var väl tacksägelse — —.

Den ena efter den andra blev döpt och doppad efter alla konstens regler. Men när Katrinas tur kom, hade hon plötsligt blivit så illamående att hon ej kunde. Nej hon vågade ej gå i vattnet nu när hon blivit så klen i en hast. — Men spottarne uppe i skogskanten drogo sig icke för att insinuera det illamåendet var fruktan för badet. — Katrina har aldrig tvättat sig varken i ansiktet eller på kroppen i all sin dag, sa, det djävulens barn, Stor-Niklas, där han stod med slokhatt mellan två andra syndare och rökte norsk rulltobak.

När den heliga akten var tillända och församlingen gjorde sig redo till uppbrott, spred sig som en löpeld mellan skarorna ett förfärligt meddelande:

För en timme sedan hade man funnit Kisteruden hängd inne på en loge i en utmark.

Vem som kommit med detta visste ingen så noga, men ingen enda tvivlade ett ögonblick på att denna förfärliga underrättelse var sann. Med sådana ting skämtade man icke!

Med viskande röster talade man om detta och det föreföll dem alla som om dagen blivit förvandlad, solen lyste ej längre så varm, vattnet i Domsjön dallrade ej längre av guld i dess glöd och av hänförelsen nyss var ej längre ett spår.

Kisteruden hade dött för egen hand — dalens förnämste man hade hängt sig! Och i dag skulle han ha döpts tillsammans med de andra.

Nu förstod man först varför han uteblivit och varför hans hustru uteblivit. Med rädda ögon betraktade man varandra och man sporde förgäves efter varför detta hade hänt.

I Grudalen var ett självmord något av det förfärligaste man visste. Ty det hände ju så sällan. Alla som dött för egen hand i mans minne hade ihågkommits och ofta kunde det ske att man i mörka kvällar när man satt framför brasan ledde samtalet in på dessa olyckliga och förtappade. Och alltid bad man Gud bevara sig för sådana onda och farliga tankar, som ledde till förtvivlan. — Den som dog för egen hand var evigt förtappad. Däröfver fanns endast en mening. Och platsen där gärningen blivit utförd skyddes som något orent. Och för sitt liv skulle ingen i mörkret om det så var år efteråt ha vågat gå in i den lada eller loge där en eller annan hängt sig. Den olyckliges ande gick igen. Den som var synsk kunde se honom, som var död, kretsa kring den plats där han slutat sitt liv. Och mer än en gång hade det hänt i natten att körsvennen förgäves hade sökt förmå sin dragare att passera förbi ett sådant förbannat

ställe. Hästen hade vägrat, icke ett steg vidare, han hade stått där frustande i ångest och skälvande så att svetten ångat, men icke ett steg vidare. Detta hade många i Grudalen varit utsatta för och man hade måst finna sig i att vända om. Ty den fördömdes vålnad hade stått hotande i vägen.

Och nu kom detta förfärliga rykte, detta fruktansvärda: Kisteruden hade dött för egen hand!

Naturligtvis var han sinnesrubbad, menade man allmänt. Ingen klok bär hand på sig själv. Och till på köpet var han ju en gammal man, som ej kunde ha så många år igen. Hade det ändå varit en ung, en sjuk eller en av olyckan slagen, som icke sett sig möjlighet att leva. Men broder Erson på Kisterud, som varit den starkaste, den frimodigaste av dem alla.

Så småningom blev även Ole Lien underrättad, fast man i det längsta ville spara honom. Herren Gud allena visste hur han skulle få mod att bära en sådan sorg. Ett fruktansvärt slag skulle det bli för honom och för hela rörelsen.

Men det underliga hände att mästaren tog det hela med ro. Icke ens bleknat hade han gjort. — Nej, han hade ordnat med sitt och hört uppmärksamt på under tiden — frågat lugnt och sansat efter närmare detaljer. — Hade han fastgjort repet i en bjälke? — Jaså. Och hade hans dotter funnit honom efter att med ängslan ha sökt överallt? — Ja, ja.

Han klädde sig långsamt på i en lövhydda, Ole Lien, och allt detta upprörde honom icke. Och förfärade blickar riktades mot honom från alla håll.

Slutligen var han då färdig med sitt. Och han vände sig om som stod han i begrepp att avlägsna sig. Men plötsligt vinkar han de spridda skarorna till sig. Han ville tala. Kanske säga något till tröst. Eller frigöra sig från sin bundna ängslan.

Folk trängde sig på, alla ville höra vad mästaren hade att säga.

Länge stod Lien tyst som kämpade han med sig själv och hans blick var riktad mot marken. Men när han såg upp foro alla förfärade samman. Dessa ögon voro en vansinnigs. Och detta tal var en vansinnigs tal.

Jo, han ville meddela bröderna och systrarna detta: Broder Erson på Kisterud stod i detta ögonblick inför Guds majestät. — Av himmelsk längtan hade han tagit sitt liv. — Och han, Ole Lien, han som fått nåd och kraft i en särskild grad, hade själv rätt honom till detta. — — Du skall dö, broder Erson, hade han sagt, ty för dig är livet värdelöst och endast himlen är din boning.

En sekund var det dödstyst när Ole Lien slutat tala. Men sedan bröt man ut i jämmer.

Gud förbarme dig över oss, ropade man överallt och knutna händer höjdes hotande emot den som nyss varit deras avgudade lärare.

Och genom larmet skar kvinnornas gälla gråt.

Rolands-Jonte, som hade fin näsa och genast vädrat omslag i stämningen, med hänsyn till Lien, fick i nästa ögonblick ett raserianfall. Han kröp samman och rusade på honom bakifrån, gav honom ett slag över nacken och fortsatte misshandlingen med sparkar tills länsman lade sig emellan —

Du får hålla upp nu, din gamle slagskämpe, menade länsmannen, men Jonte slet sig lös och rusade åter på Lien, som stod med himlavänd blick som en martyr på bål och mumlade: tack, o Gud, därför att du låter mig lida detta för min tro, såsom dina heliga martyrer lidit.

Och alla lade märke till att hans ansikte lyste av hänryckning.

Mannen är vansinnig, menade länsmannen i det han nickade mot Lien — han om någon är vådlig för den allmänna säkerheten.

Och det gläder mig att ni andra också nu lärt er att inse detta.

Bleka och med jämmer på läpparna stodo människorna ännu några ögonblick och stirrade under det Jonte uppförde en vild indiandans med benslängar och kroppsvidningar omkring martyren, som ännu suckade i tack därför att han fått lida detta.

Men sedan Ole Lien belagts med handbojor och transporterats till länsmannens vagn vaknade man äntligen upp.

Och tysta och stumma lämnade man den festklädda platsen.

Och något senare skred ner genom Grudalen och in genom skogarna grupp på grupp; människor nyss i hänryckning, nu slagna och förintade, människor, som plötsligt fått sin syn igen efter månader av blindhet.

XV.

Söndagen därpå var det mässfall i Grudalen. Något som ej hänt i mans minne. Ett osedvanligt stort antal människor hade kommit tillstädes den dagen för att bevista gudstjänsten. Och bland dessa fanns många som hört till Liens allra mest hängivna.

Det ringde som sedvanligt första gången och på kyrkogårdens grusade gångar stod folket i viskande klungor och allas tankar kretsade endast om det förfärliga som hänt: att Kisteruden dött för egen hand och att Ole Lien blivit vanvettig. — Blivit — menade en och annan och ryckte på axlarna, inte blivit nej, utan varit. Uppenbart är, att denne man var sinnessjuk redan när han kom till Grubygden.

Och i anslutning till detta, berättade man vad man nu senast fått veta. Det var fjärdingsmannen, som varit med, som lämnat dessa underrättelser.

Nu hade det gått så långt att den olycklige trodde sig vara Messias själv. Så blev det sagt. — Han trodde sig vara Messias, ja. — Jag är Guds enfödde son, hade han sagt både till länsmannen vid förhöret och

till doktor Törner, som blivit tillkallad. Jag är Messias, som sänts ned till människorna för att predika frälsning innan den yttersta dagen kommer. Och att den var hart nära var han övertygad om. — Och han hade i hotande ordalag talat om Antikrist, som på det yttersta skulle sprida orena läror som skrivet står. — Antikrist hade han sagt, honom har jag mött, honom har jag krossat, hans välde är slut nu. —

Antikrist, vem det var?

Grudalens präst, ingen annan än han!

Och jag är Messias, som har fullföljt min mission, Guds enfödde son, som nu skall korsfästas. — Ja detta om korsfästelsen hade han talat mycket om, berättade man. Han hade gång efter annan frågat när den skulle äga rum. Både länsmannen och doktorn hade han frågat — — Är mitt kors spikat samman, hade han sagt — och var ligger Golgata?

Detta talade man om under det klockorna ringde i tornet och klangen gick vida ut över dalen och vattnen mot de svarta skogarna där ekot svarade.

Men prästen kom icke. Man stod länge i väntan och det hände att en och annan för första gången på många år längtade efter honom. — Man slog sig ner i små grupper i gröngräset utanför muren och man undrade hela tiden över varför icke deras herde kom. — Herde — icke på mången god dag hade det ordet satts i samband med prästen Arneman. Men nu talade man vänligt och milt om honom och menade som så att hans torra ord dock vore att föredra framför en vansinnigs väckande förkunnelse. —

Väckande ja, menade stöten som kommit tillstådes, må Gud i sin nåd bevara oss för flera av den slags väckelser. När det går så långt, att en man som Kisteruden tar sig avdaga därför att han blivit väckt, då måste väl till och med den mest fanatiska, den mest förblindade inse att här ha ej goda krafter verkat. — Att bli frälst av en vansinnig norrbagge och dömas till evig pina av Gud! — nej låt oss hålla oss till kyrkan och prästen och salmboken, det är nog det säkraste, menade gubben och vände på bussen.

Långt om länge kom Elsa, prästens dotter, och hon gav det besked att hennes far ej kunde predika i dag. Han hade plötsligt blivit så upprörd i går, berättade hon med tårkvävd stämma.

Han hade sysslat, hennes far, ute på gården när en fattighusgubbe kommit och berättat honom det Kisteruden tagit sig avdaga. Och från den stunden hade han icke varit sig lik, hennes far. Mat hade han ej smakat och icke en blund hade han fått i sina ögon i natt. Fram och tillbaka på golvet hade han vandrat, timme efter timme och själv visste hon sig icke levande råd.

Ja, det blev mässfall alltså — och med detta fick man nöja sig, menade stöten och steg upp för att låsa kyrkan. — I min tid, och jag har tjänat väktare i 40 år, har det ju icke hänt att en präst mankerat. Men i tider som dessa fick man ju finna sig i allt, menade gamlingen och spottade segt mellan tänderna.

Men inne i sitt rum i prästgården satt Arneman och grubblade. Han satt vid skrivbordet med huvudet

lutat i händerna och hans ansikte var blekare än eljest.

När han i går fick meddelande om att Lars Erson tagit sig avdaga, kände han först som om en kall hand gripit om hans hjärta. Men denna känsla svann i nästa ögonblick och han kände istället en stor matt-
het, som fick hans knän att skälva.

Han hade genast lagt arbetet ifrån sig, prästen, och gått in. Och han hade kallat på sin dotter och sagt henne att han plötsligt blivit illamående och att han måste ha ro för att vila ut och samlå krafter.

Han lade sig på soffan och slöt ögonen, men han kunde icke bliva liggande, han måste upp igen. Oron gav honom ej fred. Någon klar tanke hade han icke på länge, i hans hjärna var ett myller av intryck och han tyckte sig förnimma ett sus utav röster utan att någon enda lösgjorde sig för att taga ledning och dominera. Men han kände sig så olycklig.

Så måste en ångerköpt förbrytare känna, flög det gång efter annan igenom hans huvud.

Det är uppenbart att jag begått något orätt. Något ont. En förbrytelse. Men vilken? Icke kan ett självmord i och för sig utöva detta inflytande på mig, nej. Visserligen hände det ju sällan — men det hände dock. En förtvivlad, som av en eller annan orsak fann det hopplöst att leva.

Man kunde stå oförstående inför detta — men hade man rätt att döma — nej. Den som fann det för-
månligast att ta sitt liv, kanske det enda som han nu längre hade att bestämma över, den gjorde det säkert efter moget övervägande och därför att detta var det

enda möjliga. Icke ens han, en präst, hade rätt att döma. Dömen icke så varden I icke fördömde — —

Prästen gick med sänkt huvud och med långa glidande steg fram och tillbaka på golvet. Ute sken solen och sparvarna kvittrade och över himlen flöto vita ulliga skyar. — Nej ingen, ingen hade rätt att döma. Men man hade rätt och plikt både som människa och präst att ta kännedom om varför en så förtvivlad gärning blev utförd. — Kännedomen om detta skulle förklara, ge svar. — Och stod en människa bakom, skulle den straffas — straffas. Man sänder ej en människa i döden, nej, man jagar ej en olycklig in i evigheten, kanske till evig förtappelse. Det gör man icke nej! Gud skall förvisso straffa. Han som straffar fädernas missgärning allt intill tredje och fjärde led.

Prästen stod ett ögonblick och stirrade ut genom fönstret, ned över dalen och utöver sjön som dallrade i solglansen. — Ja hans mission hade varit att straffa, ty detta var Guds mening, svänga tuktets gissel över dessa välmående och rika, som sedan omindeliga tider tillbaka behandlat de fattiga illa. Detta och tanken på detta hade varit hans livs mening och lycka. Allt hade han fått försaka endast för denna stora uppgift.

Prästen vände sig bort från fönstret och började åter vandra fram och tillbaka.

Kisteruden ja — vad drev honom i döden, vem drev honom i döden? Och denna obegripliga ängslan fyllde prästen ånyo.

Var det denne vanvettige man, denne Ole Lien, som

nu äntligen oskadliggjorts — eller — han sjönk stönande samman, prästen, och tryckte sina händer mot fanningarna, eller en annan — kanske han själv. — —

Han själv? Skulle Kisteruden ha sökt döden därför att han skulle jagas från gården — Var det möjligt detta — — — möjligt?

Denna tanke hade legat djupast nere i själen hela tiden, men först nu fick den fastare form.

Timme efter timme medan solen föll och skuggorna lägrade sig därnere i daldjupet, grubblade Grudalens präst på detta. Allt som kunde bidra till en förklaring drog han fram och hela tiden frågade han sig själv om han handlat orätt.

Var han då icke i sin fulla rätt — i människornas ögon: Jo. Men hur skulle Gud själv ställa sig?

Åter och åter vandrade prästen. Solen var borta och natten kom. Mellan skyarna brann månen gul.

Ett redskap var han i den högstes hand, en som hållt Guds vredes skålar över jorden. Genom trældom och försakelse hade han kommit till makt. Blott för att göra de onda vanmäktiga. — Ja så hade han sagt sig.

Men var då icke makten i och för sig honom behaglig? Hade han ej ofta berusat sig i sin känsla av makt? Hade icke hela hans gärning format sig till slavtjänst i maktens sold? Makten var för honom icke medel utan mål — — —

Och hade hela hans tro varit en lögn?

Vid otaliga tillfällen förut hade Grudalens präst ställt dessa samma spörsmål till sig. Men aldrig hade

han så som nu gått till rätta med sig själv. Ty allt detta, som nu under den senaste tiden hänt, denna oförklarliga religiösa rörelse, dessa excesser och till sist droppen som fått bågaren att flöda över: självmordet, detta allt hade fått honom att förstå det han icke själv var utan skuld.

Han om någon hade givit stenar i stället för bröd. Detta anade han nu. Aldrig hade han talat med hänförelse, aldrig låtit ordets majregn falla. Nej hans tal söndag efter söndag under alla dessa år hade kylt som vinden i vintern, hade kommit människorna att frysa. Och endast av fruktan eller vana hade man sökt honom och herrens hus.

Under hans inflytande hade Grubygden blivit andeligen död.

Hade någon i själanöd kommit till honom, hade han nekat att hjälpa och trösta. — Läs bibeln hade han sagt då, detta är icke min plikt. — Eller lyssna till mina ord om söndagen. Detta är dig nog.

Aldrig hade han besökt sjuka och döende, aldrig hade han talat i kärlek, aldrig hjälpt annat än rent materiellt. Och då alltid med själviska baktankar. Ty genom att hjälpa fick han medel att straffa och underkuva.

Hela natten höll Grudalens präst räfst med sig själv.

Nej — denna fruktansvärda rörelse hade aldrig brett sig och detta dödsfall hade aldrig inträffat blott han rätt hade ryktat sitt kall.

Inför denna ingrodda tanke på hämnd, på straff hade han glömt allt annat. Glömt att människorna ej

kunna leva av bröd allena. Och att den hungrige oftast i sin stora nöd äter onda och giftiga ting för att stilla sin hunger. — Han själv hade icke som han kunnat gett himmelens manna — så hade en annan kommit, en vanvettig främling och mättat de hungriga med gift.

Och han själv hade ingenting åtgjort. Nej han hade ej kommit tillstädes och vederlagt hans osunda förkunnelse. Med världslig makt hade han verkat allena, med sina rikedomar, med sitt hot.

En människa, som han kunnat leda såväl andligt som materiellt med fasthet och kärlek, hade han jagat i döden. Och nu kom hans blod över honom!

Han hade spänt bågen för hårt — och den hade brustit.

När morgonsolen sken in genom fönstret och dimmorna lyfte över vattnen i daldjupet vandrade ännu Grudalens präst fram och tillbaka. Så småningom hade han dock lugnat sig. Tankarna voro icke så hetsiga, självförebåelsen icke så våldsamt längre. Och han sökte åter och åter intala sig, det hans skuld var ringa i jämförelse med andras.

Hade han icke gjort sin plikt? Hade han icke predikat. Och var det icke Guds ord han predikade. — Förvisso, förvisso. Icke hade han levat och uteslutande levat för sin prästerliga gärning, nej, men vem av hans ämbetsbröder gjorde nu det? Ingen han kände. — Men fel uti sin ämbetsutövning hade han ej heller låtit komma sig till last. Nej. Hans böcker voro i ordning och hans kassor.

Och hade han ej avrätt alla, ifrån att låta sig be-
draga av denna galning. — Jo. Och ändå hade allt
detta hänt.

Men det var väl så, att folket i dalen och vida om-
kring hungrat så mycket. Förgäves hade de längtat
efter något att stilla sin hunger med. — Under ett liv
med världen hade de kanske hela tiden hungrat, och
den som kunnat hade icke tänkt på att ge dem en bit
av sitt överflöd. —

Så kom giftblandaren och för hans konster blevo de
alla offer. — Och den ene hade smittat den andre. —

Prästen gick ut i den daggfriska morgonen. Och
han kände sig lättare nu när brisen från sjön famna-
de honom. Han stod uppe på gården och såg upp och
ner genom dalen, där gårdarna lågo fredligt tysta mel-
lan lummiga björkar och fruktträd. Och han tänkte
på detta allt som timat nu igen. Skam och sorg. —
En hel bygd hade vaknat upp ur ett giftigt rus. Men
länge skulle det rusets efterverkningar vara. I tung-
sinne skulle människorna vandra ännu i veckor, kan-
ske i månader. Bedövade, skumögda som deliranter
i bättring.

Förvisso, Grubygden hade prövats hårt.

Och själv hade han vaknat. — Ja det underliga
hade hänt, att denna väckelse hade fått honom att
vakna, fått honom att inse det han vandrat i blindo.
— Jo, han kände det, visste, att han famlat som en
blind. Det tjänade ingenting till att med förståndets
hjälp söka intala sig det han ingenting felat — nej.
En natt i ångest och grubbel hade lärt honom annat.

Hade han varit präst efter Guds sinne hade icke far-soten kunnat breda sig så.

Det fanns förvisso också ett större och högre evangelium än straffets.

Och det borde finnas en förnämligare tro än tron på vedergällningen. — Ja det han hade levat för, strävat för och drömt om nätter och dagar under ett helt långt liv var förvisso intet annat än en lögn. Och ändå hade den lögnen givit livet mening och innehåll.

Men nu trodde han sig skymta sanningen.

Och han ville söka hela alla de sår, han givit människorna. Så långt han förmådde. Men han insåg även att han ej förmådde så mycket. Kanske ingenting. Man kastar ej om så lätt, man skaffar sig ej nya livsmål, alldeles motsatta de gamla, man strävat emot under ett långt liv. Icke när ens hår blivit grått och ens vilja slappats. Nej. — —

Men han kunde bli passiv. Låta andra råda. Och kanske med stilla undran se till.

Grudalens präst gick in igen. Och hela den dagen stannade han på sitt rum. Han såg folket gå till kyrkan och vända om igen. Och han tyckte att allt blivit honom så likgiltigt nu. Han tyckte att han ingenting hade att leva för längre. Ingenting, nej. — Men hade han ej tänkt att hela, det han slagit sönder? Nyss hade den tanken för ett ögonblick upptagit honom. Jo, jo — visserligen. Men icke genom sin egen kraft. — Skulle något göras fick andra ta fatt. Och gång efter annan frågade han sig själv: har jag då gjort något orätt? Har verkligen min starka livstro varit en lögn?

Och ofta sökte han inbilla sig under de stilla dagar som nu följde att den själsskakning han varit utsatt för rubbat hans omdömesförmåga. Rätt eller orätt, mumlade han ofta där han satt, vad vet jag. Men ett enda vet jag, att aldrig kommer jag mer att stå på stolen i Grudalens kyrka.

När Kisteruden skulle begravas en dag fram i veckan vägrade prästen att tjänstgöra. —

Nej, jag vill inte vara präst längre, sade han frånvarende, ni få skaffa en annan — jag vill vila nu den korta tid jag har igen.

Och redan söndagen därpå sjöng en lejprästs mässan i Grudalens kyrka.

— — — — —
Människorna i dalen och de ifrån bygderna vida omkring, som varit med och bevittnat uppträdet vid Domsjön den solklara söndagen i augusti, återvunno ej fattningen så snart.

Hur hade detta varit möjligt, frågade man sig och varandra. Hur kunde de alla så blint tro på en man som Lien, en vanvettig människa, en som drev folk i döden. Detta talade man öppet om och utan skam, som man så talar om en övervunnen sjukdom och om orsakerna till denne.

Men det fanns dock en och annan som ännu tog Liens parti. Hans verk var av Gud, menade dessa öppet. — Och ännu en tid samlades en fåtalig skara i en eller annan gård där man uppbyggde varandra med sång och bön.

Men med väckelsen som sådan var det oåterkalle-

ligen förbi. Ty mästartens starka ande svävade ej längre över vattnet. Nej Ole Lien var för städse för-lorad, detta visste man och delgav man varandra med dova och sorgsna stämmor. Ty ryktesvis hade man fått veta att deras forne lärare utvisats ur landet och omedelbart internerats på Gaustad i Norge, det stora hospitalet för obotligt sinnessjuka. —

Tänk, han lär påstå att han är Messias själ, sade man och han fordrar dagligen att bli korsfäst.

Och något mörkt och ont trängde sig in på hans lärjungar när talet föll på detta. Men ännu så länge tvivlade dock ingen av de hängivna på, att han en gång besuttit andens kraft. Blev han ej kallad genom ett under när han frälstes från döden och förmådde han ej själ att göra underverk?

Jo, förvisso, broder Lien var av Gud.

Bygden hade emellertid återtagit sitt gamla utse-ende. Redan hade det varit stordans på banan nere vid älven och fiolerna sjöngo åter till klarinettens lock i ljusa månklara kvällar. Och i helgdagsnätterna lågo pigorna i köken och väntade med bankande hjärtan på att de utvalda skulle komma. Precis som i gamla dagar. Några djupare spår hade väckelsen inte läm-nat efter sig, om man nu undantar det, att Rolands-Jonte blivit dubbelt högfärdig.

Ty det var ju han, som kunnat narra hela bygden.

Detta hade han berättat för Stor-Niklas och ett par andra.

Stor-Niklas hade fått hem brännvin och inviterat såväl Jonte som Katrina till den festliga ursupningen.

Ja ingen av dem sa nej. De kommo, söpo, och blevo båda som ju meningen varit berusade.

Och under rusets inverkan berättade Jonte, flitigt sufflerad av sin käring Katrina, hur det rätteligen hängde samman både med den gudomliga uppenbarelsen den natt han skulle hämta hem älgköttet och med helbrägdagörelsen och allt som därmed hängde samman.

Du är den störste skojare, som gått på ett par ben, sa Niklas beundrande och slog i bordet, men minns du vad jag sa när du talade med tungor.

Jo. Det erinrade sig Jonte och Katrina med och de gapskrattade alla och lyfte glasen och drucko.

Men dagen därpå visste hela Grudalen vad Jonte berättat. Och många logo, men andra gingo tysta omkring som om de känt sorg eller skam.

I och med detta hade rörelsen fått dödsstöten. De som ännu varit trofasta och samlats till gemensamma sammankomster en eller annan gång sällade sig nu till de andra ogudaktiga. Och inga voro ivrigare till dans och kortspel än de.

Och när tiden närmade sig för den stora höstmarknaden i oktober var gamle Jontes stuga proppfull söndag efter söndag. Daggår förevisades och provades mot muren och Jonte instruerade med allvar och värdighet hur man bäst skulle gå tillväga när det gällde att slå en överbygding till marken.

XVI.

Veckorna gled långsamt och stilla och hösten kom redan i september med mörka nätter och dimtunga dagar, med regn och våldsamma stormar. I alla sluttningar blev lövskogen gul och bladen singlar mot marken där gräset låg klubbigt och vått. Sent syntes solen genom dimman och tidigt gick den ned. Och ett underligt tungsinne präglade allt. Nere i älven gick vattnet i snurrande virvlar och vid Domfors i kokande skum och dånet från forsarne där trängde långt ner i dalen. —

Sommaren var förbi och människorna, som sysslade på åker och loge kände en pust av död, av förgängelse slå emot sig. Och deras tankar blevo mörka och tunga. Och mer än en gång, när man satt framför torrvedsbrasan i kvällen medan stormen från nordan bullrade över taken, talade man stilla och allvarligt om det som hade hänt. Om Ole Lien och om väckelsen. Men ingen hade längre ett ont ord att säga om Grudalens präst, som icke längre skötte embetet utan vandrade omkring som en skugga. —

Hur var det möjligt att vi förr kunde banna och klandra, brukade man säga vid dessa tillfällen, och hur kunde vi ge en vansinnig rätt när han angrep vår präst. — Hur kunde vi jaga honom som en galen hund den natten och hur kunde vi kasta sten efter honom och hans dotter, som alltid varit så blid och god. Och hon som till på köpet bär på en sorg. Ty att hon längtade efter Ove Relling, visste alla i dalen.

Nej på frågor som dessa kunde ingen svara. Men en och annan av de gamla menade som så, att under inverkan av ett rus blir man ofta en annan emot förr. Den foglige blir vild under ruset, den gode ond — allt det låga och brutala, urinstinkterna, som legat dolda djupast nere i ens natur, lösgöres nu. Och djuret träder ohöljt fram. Rus var rus, gift var gift, och det andliga ruset, orsakat av andligt gift, var förvisso farligare och mera ödeläggande än det materiella.

Så menade man, där man satt framför brasan i kvällen och man kände sig som befriad vid detta — äntligen botad från en ond och farlig sjukdom, rensad från en smitta som gjort dem onda och oförmögna att tänka klart. Och länge hade de ju raglat i bakrus, men nu voro hjärnorna klara och icke en droppe av giftet kvar.

Och man andades ut i lättnad som efter en förfärlig sot.

Dag efter dag gick prästen Arneman omkring stilla och allvarlig. Men sällan visade han sig ute. Inne i sitt rum gick han fram och tillbaka på golvet och ofta talade han tyst med sig själv. — Jag förstår intet av

detta, brukade han allt emellanåt säga — har jag levat på en lögn, eller har jag icke. Är ett långt och verksamt liv förspillt eller har min hjärna förmörkats så att jag ej kan tänka klart. Skulle alla mina drömmar, mina föreställningar om rätt och straff vara falska.

Någon gång kunde det hända att han talade med sin dotter om detta. —

Tror du, lilla Elsa, kunde han fråga, att jag varit ond — och att jag under ett långt liv bedragit mig själv? Och hans blick kunde bli så ängsligt spörjande.

Men dottern varken ville eller kunde svara på detta. Hon kände endast behov att trösta sin far och att lugna hans upprörda sinne. Ty hon förstod hur mycket han led.

En ung prästman, nyss utexaminerad, hade missiverats till Grudalen och denna bodde i prästgården. Men med honom talade Arneman aldrig om detta. Det föreföll som om denna varit honom helt främmande. Endast om rena tjänstespörsmål blev det talat och aldrig om annat.

Pastorn bör göra så och så, sade Arneman, så har jag gjort i alla dessa år, jag varit dalens präst och ingen har kunnat klandra eller anmärka. Jag har gjort min plikt i egenskap av präst — om jag gjort den i egenskap av människa vet jag icke.

Stundom kunde det hända att prästen tillsammans med sin dotter gick till kyrkogården och länge, stundom i timmar, kunde de dröja vid makans och moderns grav. — Jag har icke långt igen, kunde han

säga, prästen, jag är lik en fura som knäckts av storm och jag är ej längre en, som tror, utan en, som tvivlar.

Grå och stilla som dagen han andades i gled Grudalens präst omkring i rummen.

Och om nätterna medan stormen rullade fram genom dalen som en bullrande lavin låg han ofta vaken och lyssnade. Och han tyckte sig höra kallande stämmor, röster som fyllde ensamheten — och i drömmen fick han ofta besök av henne som dog för många år sedan — sin hustru. — En morgon sade han till dottern:

Din mor var hos mig i natt igen och jag talade längre med henne än jag annars brukar. Hon har alltid varit så sorgsen förr, men i natt strålade hennes blick emot mig som den så ofta gjorde när vi voro unga båda, när vi gemensamt talade om framtiden.

Och hon bad mig om att göra dig, vårt barn, lyckligt.

Ett par dagar senare steg han icke upp. Han kände sig så matt och kraftlös. Och han bad med svag stämma sin dotter att hon skulle läsa för honom ur bibeln. — Jag skall dö nu, sade han stilla, och jag får snart träffa henne, som jag ofta så innerligt har längtat efter.

Och Elsa hade satt sig vid sängen och läst för sin far med sin mjuka melodiska röst medan vinterns första flingor hade dansat i luften.

Den sjuke hade lyssnat, så som man lyssnar till en fjärran underbar melodi, ett smekande tonsvall som vaggat ens sinne till ro och får ens ögon att tåras.

När hon äntligen hållit upp låg han länge stilla och stirrade framför sig. Och från hans blick hade tungsinnet vikit och hans ansikte var prägladt av frid. Äntligen vände han sig mot dottern.

Jag har syndat, sade han stilla och grep hennes hand, och själv kan jag icke läka de sår jag givit. Nej, jag förmår ej detta, nej. — Han talade osedvanligt livligt nu och hans ögon fingo för ett ögonblick glans. Min ryggrad är knäckt, jag är bruten, krossad under livets tunga hjul, som få hava makt att stanna. Ond har jag varit emot mig själv och emot andra, mina gåvor har jag icke gjort fruktbara — nej.

Men du, min dotter, skall hela och läka. Du har din moders milda sinne och du har något av min fasta kraft.

Detta sade den sjuke med sin hand mellan dotterns båda och hans blick var så drömmande fjärran.

Och om en stund frågade fadern: Du vet väl var Ove finns?

Jo, detta visste dottern, jo. Och hon ryckte till och rodnade livligt. — Han är på väg hem till dig och mig och till allt det han älskar, lade hon stilla, nästan tveksamt, till efter en paus. —

Jaså Ove var på väg — prästen fann intet överraskande i detta, han mumlade åter: Du har skrivit och kallat, mitt barn, du gjorde rätt i detta — jag vill också trycka hans hand innan jag dör. —

Jo dottern hade bett honom komma, och hon hade nämt om att fadern var sjuk.

Tack mitt barn, han smekte hennes hand, gå nu till dina sysslor. Jag känner mig så trött, så trött.

När det ryktades i Grudalen att deras präst blivit sjuk för att kanske aldrig mer stiga upp, föreföll det många som om de själva varit skuld till detta. Och den ene efter den andre — både unga och äldre kommo till prästgården för att se den sjuke. De flesta släpptes in dit prästen låg och stilla listade de sig fram till sängen och tryckte med vördnad ofta under tårar den magra handen, som sträcktes emot dem. Och många av dalens bönder sutto timma efter timma vid sängen och de kände en sådan förunderlig ro fylla sig. Icke med ett ord ville de vidröra sina mellanhavanden med den döende, ty döende var deras präst och om få dagar kanske skulle hans ögon slutas för alltid. Men utan att ett ord blivit sagt om detta, kände de dock alla en stor trygghet. — Han är så mild och ljus till sinnes vår präst nu, sade de sinsemellan sedan när de träffades och talet föll på besöket i prästgården. — Han har blivit en annan, Arneman. Och det är nog dödens närhet, som åstadkommit detta.

— — — — —

Det var en dag i december, strax under julen när Ove Relling vände åter till Grudalen. Från nordan kom vinden i böljor och kast ner genom bygden, där gårdarna lågo stilla, bäddade i snö. Över vattnen lågo isarna fotstjocka redan, ty tidigt hade kölden kommit som vanligt häruppe i hösten och fram över dessa dansade nu i den stormfyllda dagen skyar av virvlande snökorn.

I dagar och veckor hade man i Grudalen talat om detta att unge Relling, skulle komma åter till hembygden och Domfors. Ty uppenbart var ju att han skulle bli herre på samma gård och vid samma vatten där hans fäder genom omindeligas tider varit herrar.

Grudalens präst ligger på sitt yttersta, sade man, han, som förut varit herre, kan ingenting mer, vill ingenting heller. Nu tar Ove Relling upp hans fallna mantel. Och åter skall en man av den fräjdade ätten vara den förnämste i Grudalen.

Och alla som voro beroende kände sig lättare vid tanken på detta. Ove Relling fruktade man icke, nej. Ty man kände hans sinne sedan gammalt. Hemlös och fattig hade han nu också varit under de senaste åren, detta kände man till och aldrig skulle han driva någon i olycka. Men hjälpa och stödja skulle han, och hans blivande maka, Elsa, Grudalsprästens dotter, som skulle bringa honom all denna rikedom, hon skulle förvisso dela hans livssyn och stå honom bi.

Så blev det talat man och man emellan och alla längtade efter att få hälsa Ove Relling välkommen hem igen.

Och den väntade hade kommit den stormfyllda dagen när yrsnön susade över dalen och över de svarta skogarna.

Han var hemma igen, hemma! Han trampade åter hemdalens heliga jord. Och Olaus, som mötte honom vid stationen, blev omfamnad gång på gång. Ty han tyckte herr Ove att denne man som han ej förr lagt märke till, nu var hans far, hans bror, en man ifrån

dalen som stod honom nära och som skulle föra honom hem igen till de stora skogarna och till de kokande vattnen, till Domfors.

Och när släden gléd upp genom dalen, utefter sjöstranden mot kyrkan och prästgården, tyckte han, som nu kom åter, att livsmodet växte minut efter minut, att vinden fläktade honom styrka in i själen och att alla dessa susande ilar som ströko honom förbi kommo med hälsningar från hemmet, detta han längtat efter i många och långa dagar och nätter. Och för första gången på länge, länge, kände sig Ove Relling som man igen, med mans sinne och tankar.

Och den man, som några timmar senare åkte in till Grudalens prästgård, var förvisso en annan än den som krossad och bruten en vårmorgon smugit sig ut därifrån.

I sin säng låg prästen och väntade, väntade så som en fader väntar på en son, som länge varit borta och den han måste se och tala med innan han får dö. Och hand i hand smögo sig de unga in. Den sjuke låg med halvslutna ögon och hans långa hår böljade snö vitt över kudden. Grudalens präst hade åldrats oerhört nu på några veckor. Hans drag hade blivit skarpa och blicken matt. Och redan var han präglad av dödens upphöjda ro.

Välkommen, min son, sade han matt och med ansträngning när Ove tryckte hans hand — och jag tackar Gud herren därför att du kom medan det ännu var tid.

Detta viskade han tyst för sig själv och hans blick var fjärran borta.

Den natten som följde vakade de båda hos fadern. Om han sov eller icke det visste de ej, men de märkte att han var känslig för alla ljud. När vinden slog dånande mot fönstren ryckte han ofta till och kunde stöna sakt. Från taket kastade nattlampan ett grönt ljus över rummet och i vråarna lägrade sig svarla skuggor. —

Fram emot morgon när stormen tagit av och det gråa ljuset sakta drev nattmörkret undan vaknade den döende äntligen upp. Och när han talade hade hans stämma fått åter något av sin forna klang. —

Mina barn, sade han under det han strök de ungas händer sakta och milt — allt har klarnat för mig — allt, som jag grubblat över och marterats av, är mig så fjärran nu — — livets mening och dödens står så tydligt för min själ — — allt har blivit så enkelt, mina barn, så förunderligt enkelt — — endast ett är dig nödigt — lev i kärlek — kärlekens evangelium är förmer än allt annat. —

Han tystnade, prästen, och stirrade länge med vidöppna ögon ut i den gråa skymningen, som varslade om den nya dagen som var i annalkande.

Himlen ljusnar, viskade han efter en stund knappt hörbart — — snart skall solen lysa över Grudalen — över min barndoms dal — som jag älskat som den Guds lustgård den är — — som jag hatat och straffat därför att jag såg dess synd — Grudalen min träl-

doms dal — och min hänförelses — den heliga jorden som skall täcka mitt stoft — — solen skall skina — —. Han viskade ännu något, den döende, men orden kunde icke uppfattas.

De spända musklerna slappades och kroppen föll samman. Men ännu under några ögonblick stirrade ögonen tomma ut i skymningen.

Och de unga sulto med tårade ögon vid sängen tills döden kom och de höllo hela tiden varandras händer fast slutna.

Fram på förmiddagen visste alla i Grudalen och i bygderna vida omkring att prästen Arneman dött — dött lugnt och stilla utan smärtor. Och att hans sista ord gällt dalen och dalens folk.

Och ingen enda sade annat än gott om honom.

— — — —

I den heliga julen blev Grudalens präst jordad vid sidan av sin maka.

Den dagen hade alla som kunde infunnit sig — bönder och småfolk, åkande och gående. Och många voro de, som fällde tårar när den nye prästen lät de tre skovlarna mull falla på den kranshöljda kistan i kyrkans kor.

—————

XVII.

Så snart sig göra lät tog Ove Relling sina fäders gård, Domfors, i besittning.

Redan ett par dagar efter det Grudalens präst dött åkte han upp till sitt hem genom den stilla dalen. Alla som han mötte hälsade honom vänligt och överallt möttes han endast av glädje och ljus förväntan. Nu reser Ove Relling till Domfors, menade bönderna där de möttes på de snöiga vägarna, och de nickade gemytligt emot varandra och bjödo varandra snus ur näverdosorna. — Nu blir det annat liv än när den galningen från Solör huserade. — Fattig är han ju ännu den här Ove, men rik blir han snart, ty i vår ska de ju giftas de två. — Och så blir han dalens förnämste man, såsom hans förfäder i långliga tider varit.

Och ingen enda hyste nu längre fruktan för hur framtiden skulle gestalta sig. Ove var ej ett rötägg som fadern, nej. Han skulle bli som far för dem alla. Åter som i fordom tid skulle dalens kraft komma från Domfors och en Relling skulle åter hålla samman och styra med fast men med mild hand.

Detta sade man sig överallt i gårdarna och torpen och ingen enda tvivlade på att en ny dag skulle gry över Grubygden.

Av drömmaren Ove Relling, som nyss känt sig hopplös och i saknad av vilja och kraft, hade i hast blivit en man som kände sitt ansvar och visste vad han ville. När han gick därhemma i sina fäders hus och över de marker de brutit kände han sig löst ur en förtrollning, kände sig som ett med ätten och med ättens traditioner och han kunde icke fatta att han förr varit kuvad och bruten. — Det är tron på min uppgift och tron på mina förpliktelser, brukade han ofta tänka, som har gjort mig sådan. Och han förstod att utan tro kunde ingen verka. — Låt mig tro, tro på en lögn om så är och ändock skola mina ögon lysa och livet skall få mening och värde.

Och ofta kunde han ligga vaken om nätterna och lyssna betagen till vattnets dån nu i våren när isarna lossat och skogarnas snö hade smält. Så hade han legat så ofta som barn ensam liksom nu när fadern var borta och han hade tyckt att genom vattnet hade förfäderna talat till honom.

Över Domfors svävade Rellingarnas andar och olyckliga skulle de utav ätten bli, som icke höllo traditionerna heliga.

Och nu var tiden inne att infria de löften han redan som barn hade givit.

Den dagen i juni när Ove Relling vigdes till Elsa i Grudalens smyckade kyrka var en fest för alla i

bygden. I gårdar och torp hade man tidigt varit uppe för att göra sig i ordning till festen. Seltyg hade putsats och vagnar och kärror hade smorts och polerats och hästarna hade borstats blankare än de varit på mången god dag. De gillaste kläder man hade i kistor och på loft togos fram och långt före gudstjänstens början durade åkdon på åkdon ner genom dalen och upp efter kyrksjön, alla med templet som mål. Och klockorna hade kallat med mildare stämma än någonsin förr och ut över dalen hade klangen svävat och på ängar och i hagar hade blommorna nickat i draget från sunnan och på tegarna hade den lovande äringen böljat. —

En välsignad dag, hade människorna menat och tryckt varandras händer, när de stötte samman på griftgården, en välsignad dag som ger rika löften.

Och mer än en hade gått fram till graven där Grudalens gamle präst vilade vid sidan av sin hustru och med blottat huvud hade männen stått försjunkna i djupa tankar. — Han trodde, pastor Arneman, sade man sinsemellan sedan, på sin gärnings rättfärdighet, genom att gissla ville han bereda väg för herren Gud. Ty ont hade han lidit, kanske mer än någon. Och ingen har rätt att döma honom eller klandra hans avsikter.

Men mången av dem, som varit mest beroende av honom, sade detta därför att de icke hade något längre att frukta, därför att de nu icke längre hade något att

befara med anledning av sina mellanhavanden med den som var död.

Ty Ove Relling och hans blivande maka hade lovat och sagt att med dem som voro bundna av gäld skulle förfaras lämpligt. De skuldyngda bönderna fingo behålla sina gårdar och en del av gälden hade redan blivit eftergiven.

Efter gudstjänstens slut hade vigseln ägt rum i kyrkans kor. Och efter brudparets önskan hade socknens alla fattiga blivit anmodade om att sitta främst.

Både Elsa och jag har varit fattiga och fått lida fattigdomens ve öppet och i smyg, hade brudgummen sagt, på vårt bröllop äro de fattiga hedersgäster.

Och under den fest, som senare på dagen hölls i prästgården och dit alla i dalen och från bygderna vida omkring blivit bjudna, sutto gubbarna och gumorna från fattighuset främst.

Ja, detta var ett bröllop som alltid skulle ihågkommas. Så menade alla. Och ett sådant myllrande liv som i dag hade ingen förr sett i Grudalens prästgård.

I rummen överallt trängdes stojande och festglada människor, bönder och torpare och daglönera och fattighusfolk. Man klappade varandra på axlarna och man dunkade varandra i ryggarna och man rökte den finaste kardus och åt den läckraste kost. Ute i trädgården stodo borden dukade under björkarna, i vars kronor vinden susade. Och där bänkade man sig så småningom lag efter lag. Men de fattiga fingo först, stick i stäv emot bygdens gamla skick.

Man kan se det blivit andra ordningar emot förr, menade Olaus där han välmående och skinande av mat och öl satt vid sidan av sin gumma, förr var den fattige föraktad, nu blir han hedrad mer än en annan en, som dock har både gård och grund.

Olaus var orädd nu sedan Ove Relling kommit till styret, fattighuset spökade ej längre i hans inbillning som det så ofta förr hade gjort. — Ja, Ove är en annan en än fadern, menade karingen och petade sig i tänderna med gaffeln, man kan förstå att han har prövat mycket. —

Prövat ja, du kan lita på det, sa Olaus — nyss berättade han mig och Näsen och ett par andra gubbar att han kört dynga en hel vinter i Kanada. Och det var till den grad kallt att han höll på att stelna bakom lasset — 50 grader, begriper du, och en vind ifrån nordan som var rent obegriplig.

Olaus sväljde en sup och grinade av välbehag.

Nej, make till fest och make till traktering både med mat och dryck hade ingen varit med om. På planerna mellan husen och inne i trädgården böljade människoströmmen fram och tillbaka. Fattighusgubbar gingo stortaliga vid sidan av storbönder och berättade vitt och brett om sin ungdoms bedrifter som skyttar som dansare och i nödfall som slagskämpar. Och det blev orerat om Rellingar i allmänhet och om deras insats i Grubygdens utveckling och om denna sista i synnerhet — Ove, som låg allas hjärtan nära.

Ja, Ove var en karlaktarl, så skulle en herreman

vara, menade man, inte högfärdig och brysk som länsmän och doktorer och präster fast ingen var av finare börd än han och ingen rikare nu — nej, han duade alla, och man duade honom igen och han var som en son och bror.

Och kom någon utombygding åkande eller gående på vägen var det inte tal om att han fick komma förbi bröllopgården så här utan vidare. Nej mat och dryck skulle de alla ha och i festen skulle de alla deltaga, ja i dansen med, om de så kommo från kvarn i blus och mollskinnsbyxor. — Alla voro glada och i det yppersta festhumör. Och ragnskillnad visste man ju icke av.

Endast några av bygdens seminarister, nyss återvända från lärdomsskolan med flyttningsbetyg i fickorna och talmikedjor över västarna på stadsherrars manér, voro ej helt belåtna. Visst hade de i dag ätit och supit bättre och långt mer än på mången god dag men — —. Inte var det då mening i att så här utan vidare bryta ner alla hävdvunna skrankor mellan hög och låg. — Om detta fick hävd att en vanlig dräng till exempel kunde opåttalt dua en seminarist eller annan ståndsperson fanns ju ingen som helst mening i att den begåvade ungdomen ville sig upp här i världen längre, menade de alla. — Varför hade man annars arbetat och strävat och lagt ut flera hundra kronor om ej för att bli ärad när man kom hem till bygden igen och ha rätt att se ned på dem, som tråla i jorden. — Seminaristerna och ett par skollärare sutto i förnäm avskildhet i en berså och talade om detta.

Och prästen, som kommit till Grudalen är en fruktansvärt olärd man, sa sonen till Näsen, som nyss flyttat till tredje, i samband med dessa betraktelser över den nya tidens förvildning.

Kan herrarna tänka sig, sa ynglingen och petade sig i näsan, nyss närmade jag mig mannen för att presentera mig — kunde ju inte ana att han var ett få.

Jo han presenterade sig också igen, men förblev reserverad. På mina anmärkningar om den nya rättstävningen, svarade han just ingenting. — Jag är ju inte pedagog, mente han förvirrad och ville gå.

Men nu rann det upp för mig att han fruktade att blotta sin ovetenhet. Och allt ivrigare blev jag, kan herrarna förstå. En seger är alltid en seger om ock liten — — nå jag framkastade den ena snärjande frågan efter den andra, precis som läraren i klassen, men prästen gjorde krumbukter och undanflykter — — nå krossas skall du, tänkte jag, och du skall få aktning för en ung pedagog. — —

Kan han säga, sa jag till sist — vad som menas med — predikatsfyllnad. Men nu log han mig in i ansiktet, och slet sig lös och försvann.

Tänk, en präst vet inte vad predikatsfyllnad är. Något som vi redan fått lära i första.

Seminaristen såg sig triumferande omkring och kamraterna tackade honom därför att han hävdade seminariets anseende och lärdomens.

Men om man nu undantar dessa missnöjda var glädjen jublande på bröllopet i Grudalens prästgård.

Den stora logen hade blivit lövad och fiolerna och klarinetten kommo till. Och ingen tänkte nu på att musikanterna nyss under väckelsens tid medan pingstens vind susade över bygderna varit de ivrigaste av Liens trogna — nej nu gnällde strängarna i fejdande takt och klarinetten lockade som aldrig förr på logar och dansbanor. Och i myllrande ring med tramp och små uppmuntrande rop gick dansen i natten, medan dalen drömde och månen lyste blank över skogar och vatten.

Timme efter timme gick dansen het och vild och först när den nya dagen grydde hörde den upp. Då samlades alla, unga och gamla, omkring brudparet för att säga tack och farväl. —

Du får ha tack, Ove Relling, och du Elsa, som nu är hans maka inför människor och Gud, sade de alla högtidligt — och måtte ni båda bli lyckliga, så som ni förtjäna att bli. — Och ingen enda skulle glömma det bröllopet nej. — Om detta skulle man tala i mörka vinterkvällar, så som man talar om en underbar upplevelse och med tack skulle allas tankar gå till Dommors.

Ove Relling och hans unga hustru tryckte allas händer med värme och i deras ögon speglade sig den inbrytande dagens ljus. Och när alla stodo färdiga till uppbrott, äskade brudgummen ljud.

Han ville tacka han också, sade han där han stod på trappan vid sidan av Elsa, tacka folket från Grudalen och folket från skogarna och från bygderna vida om-

kring därför att de kommit. Icke såsom nedslagna människor komma med ofrid i blicken och med tunga steg, utan såsom människor, vissa om sitt värde och med förtröstan till sig själva, till sin gärning och till framtiden. — Det är framtidens folk jag ser, sade han bland annat, folket som älskar jorden, som älskar hemmet och hembygden. Och han hoppades, Ove Relling, att det skulle bli honom förunnat att se dalen, som nu låg i morgonens första solglans, bli mäktig i kraft utav ljuset, av solen, av upplysningen. — Ännu hade mörkret ruvat över bygden och människorna hade icke varit sådana de bort. Men han hoppades och anade att från och med nu skulle den stora väckelsen långsamt, men säkert breda sig i dalen. Icke en väckelse sådan som denna nyss, en väckelse som lösgör drifter som ödelägga och böja en i vanmakt, utan en väckelse sådan som solen i den nya dagen åstadkommer, då allt lever upp till växt och förnyelse.

Och han skulle önska att Domfors som förr bleve dalens hjärta, och att han själv, fast på annat sätt än hans fäder måtte få bidra till folkets lycka.

Detta sade Ove Relling, Domfors nya herre, och folket därnere på gårdsplanen tyckte sig skymta tårar i hans ögon.

— — — — —
Dagen därpå reste han hem igen. Och vid hans sida satt Elsa, hans hustru. Gul slingrade sig vägen utmed älvstranden och på båda sidor lågo Grudalens gårdar mellan susande björkar och aspar. Folk som mötte hälsade och logo. — Du far till Domfors nu,

Ove Relling, sade de och den gården lämnar du nog icke mer. — Nej han tänkte icke det nej — man lämnar icke det ifrån sig, som man längtar efter i dagar och nätter i främmande land. Man överger ej den heliga jord, som givit en mod att uthärda och slutligen nu gjutit hopp och bergfast tro i ens själ.

Och upp genom dalen drogo de unga två som nu icke mer skulle skiljas. Aldrig hade solen värmt som i dag och aldrig kunde de minnas att dalen varit fagrare. På båda sidor som mörka murar stodo skogarna och fjärran i norr som blåa skyar reste sig gränsbygdernas fjäll emot himlen. Men i djupet buktade sig älven fram och i sjungande sus gick dess vatten nu när vårfloden var faren. Och allt närmare kom dånet från forsarna och fallen vid Domfors.

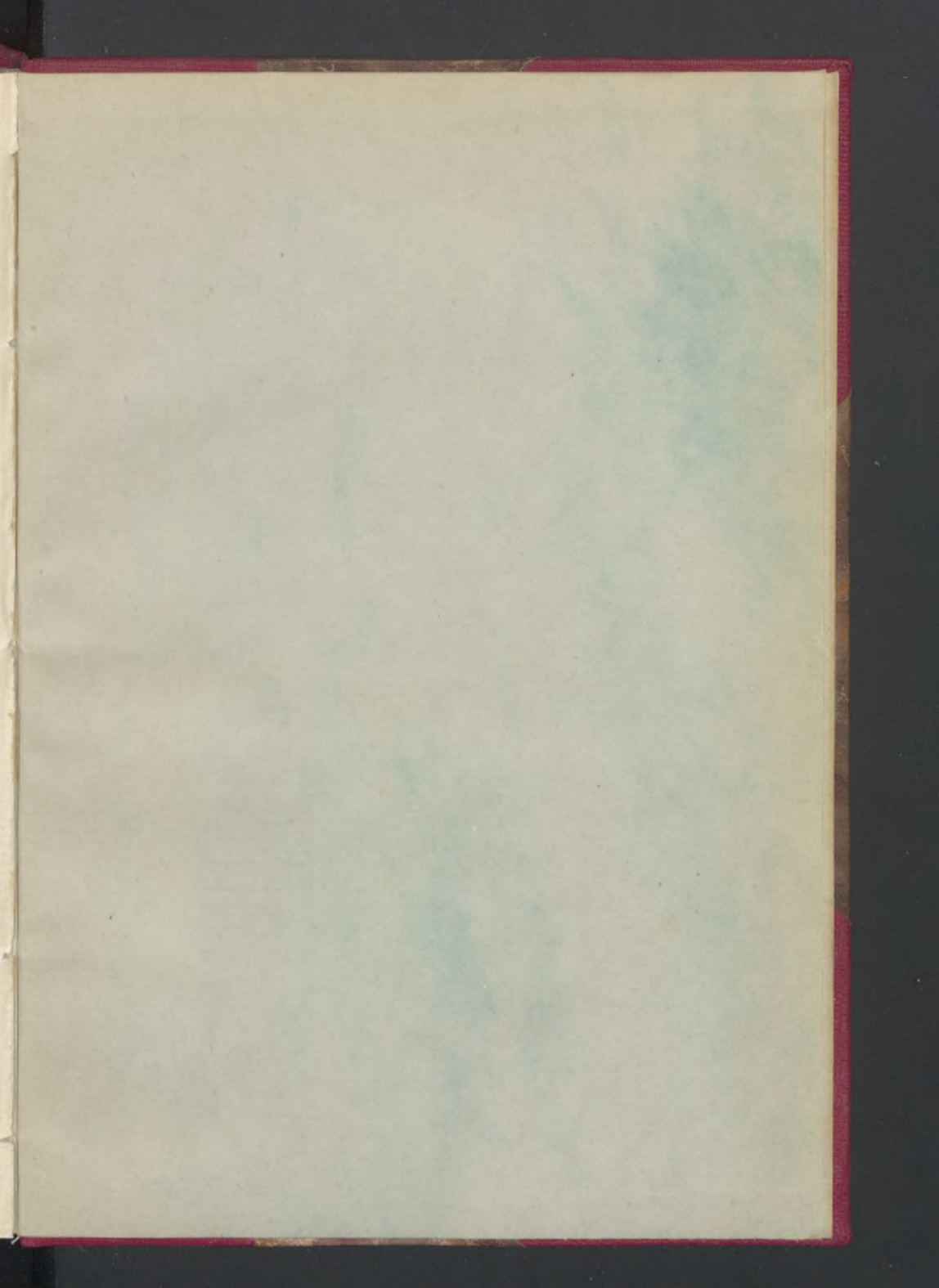
Ove Relling blev så stilla nästan högtidlig nu när han närmade sig hemmet. Han tyckte att vattnet talade till honom och att skogarna talade och att fädernas manande röster trängde sig emot honom genom suset från vind och vatten. Till detta samma sus hade fäderna lyssnat, tänkte han, som barn ha de vandrat här på stigarna och inne i skogsdjupen och som döende ha de betagna slumrat in i suset från vattnet vid Domfors. Förvisso detta är en helig plats och här lista fädernas skuggor om som dimmor i natten.

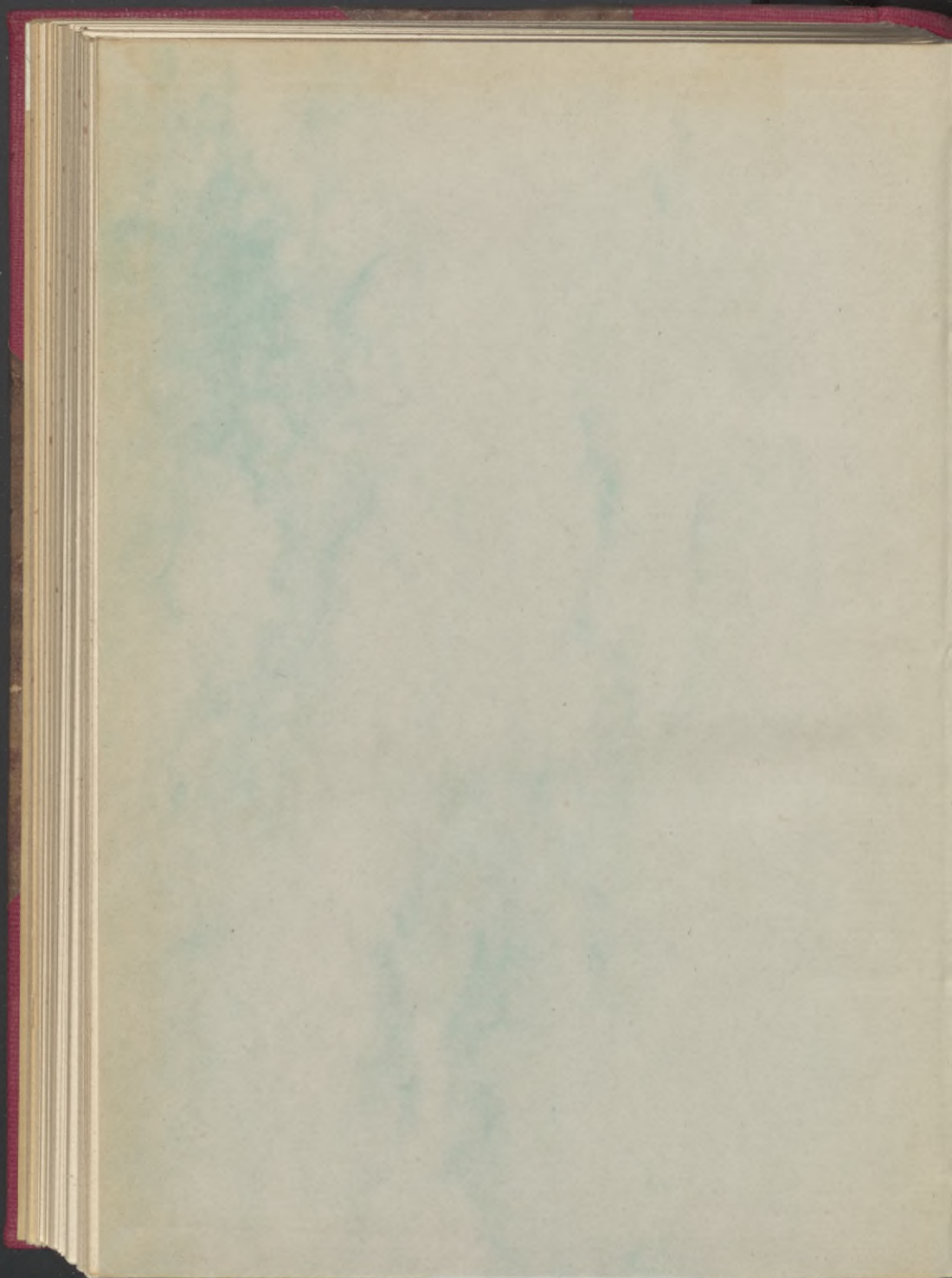
Och han förstod nu bättre än någonsin förr, Ove Relling, varför han var viljelös ute i världen och varför hans tro var så flammande här. Hans ande var ett med Domfors, denna mark var en del av honom

själv. Ty till detta allt, som han famnade nu i jundagens sol, hade generationers tankar knutits och under fädernas vilja hade detta allt fått form.

Och allt det bästa och största, som Rellingarna givit av tanke och handling, hade lagts som säde i den jord de brutit och förvisso skulle återigen efter onda årgyllene skördar vagga på de tegar, som länge burit tistlar och törnen.

5

6000253480

Göteborgs universitetsbibliotek

